

THAVMATVRGI
PHYSICI
PRODROMVS,

Id est

PROBLEMATVM
Physicorum Liber singula-
ris, lectu iucundus &
vtilis.

Ad

Cl. V. ÆGIDIVM GELENIVM.
A. D. I. M.

COLONIAE

Apud CONSTANTINVM Mūnich/

Anno M. DC. XLIX.

Cum spe ciali gratia & Privilegio S. C. M.

ADMODVM REVERENDO
& Amplissimo Domino,

Dn. ÆGIDIO
GELENIO

S. THEOL. LICENTIATO,
PROTONOTARIO APOSTO-
LICO, INSIGNIS ECCLESIAE
Collegiatae S. ANDREAE Coloniae Canonico
& Scholastico, Reuerendissimi & Serenissimi
Principis Electoris Colonienſis Histo-
riographo & Conſiliario, Domino ſuo
& amico incompa-
rabili.

ELIX neceſſitas qua
ad meliora compellit. Il-
la ego nuper implica-
tus, de ipſius felicitate
nihil ſtatuerre poſſum,
niſi quis has phyſicas exercitationes a-

A 2 liquod

EPISTOLA

liquod maius bonum afferre posse arbitretur, quàm à victo dolore animo, otium solitudinemque flagitante, obtineri debuisset. Ea enim tum acciderunt, satis mediis fidiis robusta & valida ad constantissimum quemque deijciendum & prosternendum, quæ mihi in primis ruborem & indignationem, deinde tristitiam & mœrorem pene fatalem, timorem mox & metum attulerunt, tandemque ita consternarunt, inopemque reddiderunt consilij, vt, aut deiectione animi periundum fuerit, aut conquirenda præsidia aduersus calamitatem tam pertinaciter incubantem. Oportune tantum accidit, vt Problemata quædam Physica discutienda se offerrent; quibus animus à nimis attentæ arumarum suarum meditatione auocaretur. Quod nisi datâ operâ fuisset factum, non frustra metuebam, ne assidua malorum ruminatio vel insomniam induceret, & ex ea maniam; aut mœrorem vere lethalem. Dedi igitur istud mihi negotij, tantoque ex
neces-

DEDICATORIA.

5

necessitate exercui me lubentius, quod Philosophia moralis & Theologia magna ex parte occupatæ sint in rectè dirigendis & informandis moribus naturalibus hominum, vt sint congrui cum lege honestatis & verbo diuino; multaque occurrant Theologiæ initiatis, quæ rite discuti non possunt nisi ad regulas & principia Physicæ.

Quam vero hîc posui operâ, quamuis illa exigua & valde interturbata fuit, visum est præclaro nomini tuo, Vir eruditissime, inscribere, vt qui me intime noueris: ideoque contra maleuolos quosdam obtrectatores iure amicitia tueri velis; auctoritate qua apud Principes & Magnates polles, etiam possis. Hanc enim non ambitus, aut adulandi artes tibi conciliarunt; sed indefessus studiorum labor, omnimoda & exacta historiarum cognitio, iuris Diuini scientia, disciplinæ Ecclesiasticæ zelus, integri mores, & pectus carens probro. Vt mihi nequaquam metuendum sit, ne ex defensione innocentia meæ, flagranti eorum
A 3 rum

EPISTOLA

rum gratia excidas. nisi iam virtuti & eruditioni nullum supersit pretium, totiusquē politix status conturbatus penitus intercitat. Ad hæc, veluti amici vel absentes, vel mox abituri, aliquod benevolentix munus non statuunt, & plerumque amicitix tesseram inscribi curant fenestris vitreis: ita hanc gratitudinis notam depingo in charta, quo aliquantulum diutius perseveret, si ita visum Superis. Sciantque utriusque nostrum bene affecti, vixisse olim in Vbijs, quorum alter beneficium non male collocare, alter bene uti nouerant: nosque magna animorum consensu aliquantulum decurrisse in stadio litterario, atque in eo saltem aliquod, licet ex parte mea tenue, profectus reliquisse vestigium. Quod ij non faciunt qui inertio otio & voluptatibus se dedunt; libros, honestarumque rerum studia auersantur. Ceterum opto cum Ouidio,

Tecum, quos dederint annos mihi fila Sororum

Vivere contingat, teque dolente mori.

Et si

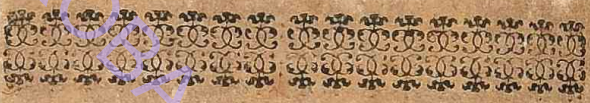
DEDICATORIA.

Et si hunc pium affectum, exiguumque pauperis amici munus non fueris aspernatus; cogitareque & cum animo tuo statuere velis, non quantum, sed ex quanto detur: erit vnde ægrimonix animi, si possim, modum statuat, & lætiora sperare audeam.

A 4

INSCRI-

INSCRIPTVM EIVSDEM
AMICORVM ALBO.

Sorte bona ut primū te, Vir doctissime,
vidi.

Non poterant mores non placuisse tui:

Acris mens animi tersissima, candor in ipsis

Mox verbis, graue sed pondus in historia.

Quod selecta tibi antiquorum cura librorū,

Digna Cedro proprio condere Marte potes.

Et quasi sepositis curis sic sola voluptas

In studio; ampla niter codicibusq; domus.

Isud quam ex merito, Vir praestantissime: namq;

Viuatur ingenio, cetera mortis erunt.

Rara sibi virtus doctrinam iungere gaudet:

Dicendus quisquis se probat ipse bonis.

Debendiq; ream tibi se Agrippina fatetur,

Quod curam illius posteritatis habes.

* * *

PRO:

PROBLEMA I.

Quomodo quis deprehendere possit eos, qui male-
ficum corporis, aut obsessionem à demone si-
mulant.

NECESSĒ est, inquit Lactantius lib.

4. inst. c. 27. veram esse hanc reli-
gionem, quæ & rationem dæmo-
num nouit, & asturiam intelligit,

& vim retundit, & eos spirituali-
bus armis domitos ac subactos cedere sibi cogit.

Saluator siquidem noster Luc. 10. Septua-
ginta duobus discipulis in messem Euangeli-
cam à se missis ait: Ecce dedi vobis potestatem,

super serpentes infernales scil. quorum alij lin-
gua, id est palam; alij cauda, id est occulte no-
cent. & super omnem virtutem inimici. Qui-
bus tamen verbis satis clare videtur insinuari,

ministris Ecclesiæ opus esse, vt peculiarem à
Christo potestatem accipiant, quò inuocatio
nominis eius effectum sortiatur. Eapropter Au-
gustinus quoq; docet lib. 83. questionum q. 79.

dæmones aliquando nolle cedere, ipso Deo
occultis modis prohibente ne cedant, cum sci-
licet id iustum & vtile iudicat. Hoc autem fa-
cit vel ad malos confundendos, veluti Sceuæ
filijs contigit Act. 19. vers. 15. Vel ad admonen-

dos

A S dos

dos bonos, vt proficiant in fide, atque ista non iactanter, sed vtiliter possint: Vel denique ad discernenda dona membrorum Ecclesiæ, sicut Apostolus ait, Numquid omnes virtutes? Atqui si apud hæreticos nulla virtus, non igitur omnia dona à Christo Ecclesiæ collata habent, ergo nec ipsi sunt in Ecclesia. Quam tamen obseruationem non ed præcipue hîc annoto, vt hinc pro veritate fidei Catholicæ contra hæreses præscribam; quæ ideo potestatem nullam supra dæmonia habent, quia contra illa, Deum pro se non habent, ideoque exorcismos adhibere non audent: sed ex Antiquitate & ratione vt ostendam, quàm tardè credendum sit humanorum corporum maleficiatio, vel obsessio à dæmonibus; quantæq; sæpius in huiusmodi miserimis hypocritis fraudes lateant; quamque varia possint ex arte, quæ videantur naturæ vires excedere, fierique à malis genijs.

In cuius rei inuestigatione consulendum imprimis censeo Augustinum, cuius diuinum ingenium nihil eorum latuit, quorum perceptio quempiam iuuare potest. Is l. 14. de ciu. c. 24. inquit, Hominum quorundam naturas nouimus multum ceteris dispares: & ipsa raritate mirabiles, nonnulla de corpore suo facientium, quæ alij nullo modo possunt, & audita vix credunt.

CANON I.

Sunt qui eorum quæ vorauerunt incredibiliter plurima & varia paululum præcordijs contractis, tamquam de sacculo quod placuerit integerrimum proferunt.

FIt igitur hoc naturaliter: vt mirum sit, si hodierni exorcistæ pro indubitato maleficii indicio habeant, & quasi contra naturam sit, si muliercule aciculas, lapillos, particulas clauorum, fila, cines euomant, quasi non potuerint eadem antea deuorasse. Fraudem hîc aliquando interuenire exinde colligo, quod illa plerumque eijciant, quæ sunt ad manum. Vnde si maleficiata euomat aliquid eiuscemodi cuius antea nihil in domo vitum, euidentius erit signum, id oblatum à diabolo, & maleficiato corpori inditum. Non quod negemus diabolum posse abuti rebus domesticis & ad manum positis, sed quia nobis sufficiens ratio suspicandi illa fieri naturaliter & in fraudem. Vidimus sæpe agyrtas illos circumforaneos aliquot vlnas telæ sericæ bacillo ex ore extrahentes, quas clanculo prius in ore abdiderant. Aliquando adstuit mihi vir doctus, sed nimis credulus & simplex, qui negaret id posse fieri nisi arte diabolica, cum tamen nihil esset nisi lepidissima impostura.

CANON II.

Quidam voces animum pecorumque, & aliorum quorumlibet hominum sic imitantur atque expriment, ut nisi videantur, discerni omnino non possint.

DE Parmenone quodam Plutarchus refert, eum voces variorum animalium & præcipuè suis, adeò dextrè exprimere solitum, ut apud Græcos in parœciam abiit, cum quis non perfectissimum artis suæ exhiberet specimen, Nihil ad Parmenidis suam. Et hoc tamen naturali vocis inflexione faciebat, nec hac in re aliqua dæmonis ope indiguit. Noui qui ita gallinam exprimat, ut gallinaceos ad se pelliceat; item magni cuiusdam venatoris famulum, qui tam scite latrat, atque aliquis de grege canis. Vnde Antuerpiæ cum essem, puellaque duodecennis diceretur obsessa à dæmone, eo quòd aliqualiter latratum caniculæ ederet, non potui id exorcistæ illius assentiri, qui illud pro evidenti obsessiōis signo habebat; quòd putarem alia debere accedere indicia, quàm puellam per se facere & simulare potuerit, præcipuè cum satis astuta esset & nequicula.

CANON III.

Nonnulli ab imo sine pœdore vllò ita numerosos pro arbitrio sonitus edunt, ut ex illa etiam parte cantare videantur.

TAlis, inquit Ludouicus Viues annot. ad hunc locum, fuit in comitatu Maximiliani Cæsaris, & Philippi eius filij, nec vllum erat carmen siue vox cantilenæ, quam ille crepitibus podicis non redderet. Et si contingat huiusmodi virum vel feminam, qui praxim illam calleant, se simulare obsessos à dæmone, quis non primo congressu arbitrabitur ventiloquum aut pythoniæ? cum responsum aliquale ad singula depromere possint ab imo. Qui enim in vulgata editione *i. Reg. 28.* magi appellantur, à LXX. engastimyti dicti sunt. Pagnines veritè pythones, id est per vmbilicum responsum reddentes. Pytme enim Græce infimam partem siue fundum significat. Quæ nisi exorcista sciat, etiam aliàs vir bonus & expertus, facile fallitur. Vnde necesse medicos & phisicos consulat, qui sciunt quot muliebres passiones sint ab vtero, quas simpliciores putant à dæmone vel maleficio.

CANON IV.

*Ipse sum expertus, sudare hominem solere cum
vellet.*

ID solo voluntatis imperio fieri, absque vl-
la corporis agitatione, aut accessu febrium,
valde mirum est: attamen verum. Quis id Au-
gustino, qui coram vidit & expertus est, non
credat? Hinc, quamuis energumeni, dum ex-
orzisuntur, sudore diffluere videantur, non est
evidens obsessiois signum; cum id proueni-
re possit à lenta aliqua febre, animi consterna-
tione, vel nimia iactatione corporis. vt nihil
de ijs dicam qui & nunc, veluti olim, sudare
queant quando velint, præcipuè si compresso
intra labia halitu nonnihil enitantur. Nec er-
go sudor in obsessis infallibile signum.

CANON V.

*Notum est, quosdam flere cum volunt, atque
vbertim lacrymas fundere.*

IN primis mulieres, quæ ita à mollitie, teste
Varrone, dictæ sunt. Harum naturam O-
uidius describit:

*Quò nō ars penetrat? discunt lacrymare deceter:
Quoque volunt plorant tempore, quoque
modo.*

Idem

Idem alibi dicit feminam

*Vberibus semper lacrymis, semperq; paratis
In statione sua, atque expectantibus illam
Quo inbeat manare modo.*

Lacrymæ nempe promptæ & paratæ semper
sunt ad omnem domine nutum & voluntatem.
Quod igitur indicium esse poterit vel obsessio-
nis vel maleficij, si syncopen siue deliquium a-
nimi dissimilantes, aut reuera patientes, copio-
sius fleant, aut eiulentur, dum exorzisuntur.

CANON VI.

*Iam illud multò est incredibilius, quod plerique
fratres memoria recentissima experti sunt.
Presbyter fuit quidam nomine Restitutus in
parocia Calamensis Ecclesie: qui quando ei
placebat, rogabatur autem vt hoc faceret ab
eis qui rem mirabilem coram scire cupiebant,
admitatas quasi lamentantis cuiuslibet ho-
minis voces, ita se auferebat à sensibus, & ia-
cebat similis mortuo: vt non solum velli-
cantes atque pungentes minime sentiret, sed
aliquando etiam igne ureretur admoto, sine
ullo doloris sensu nisi postmodum ex vulnere.
non autem obnitendo, sed non sentiendo non-
mouere corpus, eo probabatur, quod tamquam
in defuncto nullus inueniebatur halitus: ho-
minum tamen voces, si clarius loquerenter, de
longinquo se audire posse a referebat.*

Ex

EX qua veridica relatione sic philosophorū,
non ex illa fabulosa apud Plinium, qui
scribit de Hermetimo Clazomeno, quod eius
anima relicto corpore vagari esset solita, &
quæ in longinquis viderat regionibus narrare:
Si corpus ita in plurimis motibus & affectioni-
bus extra vsitatum naturæ modum mirabiliter
seruiat; quid causæ est, cur non credamus et-
iam hisce temporibus aliquem eiusmodi in-
ueniri? Ut quis quæstus gratia se auferat à sen-
sibus, atque tum quasi è longinquo circumstan-
tium & exorzisantium voces audiat, posteaquæ
quædam referat, vnde non ipse putetur loqui,
sed insector dæmon? Quantum istac in re sa-
pio, quod fateor valde exiguum, asserere ta-
men ausim; si de fictis illis energumenis quan-
doque haberetur quæstio, tormentisque ex-
primeretur veritas, non vnum vnicum, sed
plures deprehendendos isti Restituto Presby-
tero similes. Quod inconditos quidam sonos
edant, spumasque voluant, leuissima maleficij
aut obsessiois nota. Istam praxim pueri qui-
dam malitiosi, ne vbi malè egerint vapulent,
apprimè callent: affricant gingiuæ aliquid smi-
gmatis, & copiosè ex ore spumant. Adde quod
plures irasci, vel præcipitantiùs loqui non pos-
sunt nisi os pleni spuma.

Nec tamen diffitemur, quin eorum qui ma-
leficio tacti, vel à dæmonibus vexantur misera-
rima

tima sit conditio, vt hoc ipso omnium opem &
auxilium implorare & exigere videantur. Ne-
que leuiter aut temere de quopiam formanda
sinistra suspicio, quasi aliqui vltro miseri esse
velint, taliaque fictè agant & simularè, quæ si-
ne magnis corporis molestijs, & prostitutione
verecundiæ fieri vix possunt, quò credantur
maleficiati vel obsessi. Attamen si illos de in-
fima plebe eiusmodi malis laborantes inspi-
ciamus proprius, vix ex decem inueniemus v-
num, qui breuem aliquam corporis restricta-
tionem non malit, quàm diutinam sustinere fa-
mem, & inuili deteneri verecundia. Ex ijs vix
vlli sua quadra viuunt, omnesque spectant ad
manus auxiliatrices & datiuas. Didici siquidem
à D. Hieronymo, iam olim etiam fuisse inter
monachos, qui sciuerint dæmonum pugnan-
tium contra se portenta confingere, vt apud
imperitos & vulgi hominès, miraculum sui fa-
ciant, & ex inde lucra sectentur. Et pro ex-
emplo adducit quendam in Epist. in cuius mor-
te deprehensa sunt Cræsi opes & vrbs stipēs,
hac fraude cotraçæ, in vltus pauperum quasi
congregatæ, sed quæ reuera stirpi & posteris
derelinquebantur. Quæ quidem non omnia
veluti è tripode, sed problematicè dicta sunt,
quantum Physicum Christianum decet.

PROBLEMA II.

Quomodo refellendi necromantici, arioli, & id genus homines, qui se iactant futura posse prædicere.

Indicium & nota irrefragabilis, neminem alium vera prædicere posse ex causis occultis, quorum euentus soli Deo noti, si quis, quod necromantici & arioli solent, pro eo pecuniam vel munera accipiat. Quia, ut inquit Lactantius, fingendi & mentiendi opus eorum est, qui opes appetunt, lucra desiderant: quæ res procul dubio à sanctis Prophetis semper abfuit. Ita enim delegato sibi officio functi sunt, ut derelictis omnibus ad tutelam vitæ necessarijs, non modo non in futurum, sed ne in diem quidem laborarent, contenti extemporali cibo quem Deus subministrasset: & hi non modo quæstum nullum habuerunt, sed etiam cruciatus & mortem. Igitur à quibus abest studium lucri, abest etiam voluntas peccandi & fallendi. Hinc facile coniecturatur est, quales illi diuinatores, qui nihil nisi acceptam pecuniam prædicunt, siue astrologi, siue necromantici fuerint. Quæ argumentatio solidum thauma patrare potest contra impostores, ne quis ab ijs fraudibus circumueniatur, spe prædictionum, quasi illæ à Deo sint, quæ tamen non nisi mun-

muneribus **PHYS. PRODROMVS.** 19
sistentur: & ideo ab eo esse non possunt, sed potius à maledicto Simone, magorum patrono.

PROBLEMA III.

Ingratissimam ranarum coaxationem noctu compescere.

Solent nonnumquam Principes & viri magni primo Vere aliquantisper rusticari, quod & à curia & cura sint remotiores. Sed tum vel maximè obstrepere & molesto clamore quietem nocturnam interturbant ranæ. Physica eas coercendi ratio, silentioque multandi hæc est. Accende unam vel plures lucernas ad ripam lacuum vel fluminis, prout amplitudo loci, incolarumque multitudo suggeret, & statim omnes conticescent: quod lumen ignis, tamquam elementi sibi insensibilissimi, non ferant. Sunt enim natura frigida, tamque mediocri & temperati frigoris amantes, ut si ranam calente manu apprehenderis, & aliquamdiu contineas, moriatur. At calor ille distinctus à calore ignis, fateor. Adeo tamen ranarum natura elemento aquæ delectatur & viuit, ut ignem nulla ratione ferat, non magis quam ipsa aqua igni, ad sui conseruationem, amica numquam erit. Et hinc per lucernam admonita capitalem sibi adesse hostem, metu ignis silet, & se quantum potest, continet.

PROBLEMA IV.

Deliquio animi laborantibus extempore succurrere.

HAc occasione illud dumtaxat annoto, quod nonnulli verborum quorundam, quæ auribus patientium deliquium animi infurrant, putent se mira efficere: idque alios docent non sine noxa & periculo superstitionis: cum tamen illa curatio, vel saltem morbi mitigatio non sit nisi à causa physica & naturali. Sic enim aliqui affecti sunt, vt facile patiantur syncopen siue defectum animi: ex quo si colabantur, & auribus eorum infusuruntur articulatæ voces, penetrant ad animum, organaque obstructa referantur, & ita cor, fons vitæ, rursus vires suas explicat. Erigunturque remedio facili & naturali, si vellicetur digitus sinistra manus annularis, vel medius; aut ijs crocus vel aurum affricetur dum caleseat, tum per eos vis quædam refocillatrix ad cor dimanat, propter miram coci & auri, quam cum corde humano habent sympathiam. Et istud exorzizare volentibus aliquando vsui fuerit, vt maleficia à malignitate physica distinguant.

Eodem spectat, quod vilia quandoque detritiuo mendicabula sibi faciant ventrem, vel aliam corporis partem ita intumescere, vt magnæ alicuius ægritudinis suspicionem ingerant, idque

idque iterato medicamine tam diu, vt videri possint tacti à maligna manu, vt dicitur, aut aliquid interuenisse diabolici spiritus. Cum tamen id faciant miselli illi non nisi de pane lucrando. Vruntur aqua distillationis, vel decoctionis crabronum, aut vesparum, quæ partem affricatâ valde attollit, & intumescere facit, vt scribunt istius artis periti, sine vlllo doloris sensu, vt mirum non sit eos hanc miseriam vltionem appetere. Sed huic imposturæ larua mox detrahitur, si Theriacam sumant, vel affectæ parti applicetur. Illi siquidem insunt remedia opportuna, quæ vehiculo carnis viperinæ deferantur ad partem affectam, & si quid maligni humoris vel tumoris sit dispellant.

PROBLEMA V.

Oves & boves, quæ sæpe videntur affecta veneficio, curare remedio naturali.

Cum oves & iumenta sæpe non comedunt, & speciem incogniti morbi præ se ferunt, simpliciores rustici exorzistas aduocant, putantes illa veneficio infecta. Et nisi Exorzista fuerit experitus, & rerum physicarum bene peritus, sæpissimè fallitur, & inanem nauabit operam. Sunt enim impostores quidam & vere nebulones, qui quæstus gratia, & vt simpliciores agricolas pecunijs emungant, se iactitant

omnes pecorum morbos posse curare: cum tamen ipsi non curent, sed morbi causam quam posuerunt, amoueant. Furtiue intrant stabulum, & bestiarum linguas inungunt sepo aliquo, quò ad omnem cibum nauescent, priusque moriantur quàm comedant, nisi linguæ earum aceto & sale rursus abluantur, & abstergantur ab ingrattissimo illo sapore. Hac ratione curata vidi plura animalia, quæ aliàs videbantur veneficiata. Neque enim indicium vllum alicuius morbi, quicum communiter consistantur, apparet, nisi quod non comedant, neque extra stabulum. Deinde in ouili defodiunt ster-
cus lupinum, cuius fœtore oues non modo arcentur à cibo, sed veluti œstro maleficij percitæ, vltro citroque exagitantur, balant, & continue trepidant, non secus atque si lupus præfens adesset in stabulo. Tanta est lupi & ouium antipathia, & naturalis auersio. Idem posse lupi caudam scribunt Albertus Magnus & Rhafis. Habentque nebulones illi plures eiusmodi praxes, quibus pecora inficiunt: quibus amotione causæ occurreretur, si semper sciretur.

Equos ferocissimos iactant se curare posse infusuratis aliquot auribus illorum vocibus, quasi mira præstent; cum tamen non nisi exiguum & rotundum silicem, quem perforatum filo alligant, equis in aures immittant, illasque manu apprehensas tenent. Et ita equi etiam ferocis-

rocissimi stant immoti, quamdiu lapillos illos in auribus senserint. Vtpote quorum tactu omnis eorum ferocia opprimatur & subsidat.

PROBLEMA VI.

Habito grano frumenti inuenire omnia genera mensurarum.

GRANUM frumenti est quarta pars digiti Geometrici: quadruplica igitur granum, & habebis mensuram digitalem. Deinde quadruplica digitum, exurget mensura palmi: quatuor palmi constituunt pedem: quinque pedes faciunt passum. mille passus milliare Italicum, à numero passuum sic dictum: quatuor eiusmodi cõplectitur milliare Germanicum; quorum quindecim constituunt Gradum. Orbis terrarum in longitudine & latitudine diuiditur, & mensuratur 360. gradibus. Longitudinis initium desumitur ab insulis Fortunatis siue Canarijs Orientem versus, ita vt primus versus Occidentem sit trecentessimus sexagesimus. Initium latitudinis statuunt Æquatorem versus vtrumque Polum. Et diuiditur latitudo in quatuor partes æquales nonaginta graduum. Primus gradus omnium quatuor est sub Æquatore, nonagesimus sub Polo. Et ita dato grano frumenti, facillimum est inuenire omne genus mensuræ quoad latitudinem, quæ à latitudi-

ne & profunditate non differt nisi ratione. Vide Budæum de Assè. Inde etui possunt eiusdemmodi thumata, quæ illum incomparabilis arguant ingenij.

PROBLEMA VII.

Deprehendere æstimationem auri.

Quæntum v. g. vncia auri valeat, siue digna sit secundum opinionem hominum id intelligentium, deprehendes in igne & lapide Lydio. At hoc omnes sciunt qui aliquid de re numaria sciunt: fateor. Non æque tamen omnes sciunt rationem physicam, cur igne & lapide Lydio aurum exploretur. Aurum quia perfectissimum est omnium metallorum, nec in se quidpiam continet, quod excoqui ab igne possit, quia nobilissimus planetarum Sol ita coxit & perfecit, ut in igne quasi viuat. Ideo sic exploratur: Immittitur igni, & si inde eiusdem gravitatis siue ponderis exeat, certum est esse purum & probatum. An vero lapis Lydius eisdem sit præditus qualitatibus & viribus aliqui dubitant, sed nimis leui de causa. Nulla siquidem ratione conveniunt in explorando aurum: quam ignis in ipsum agat aurum, è contrario aurum agat in lapidem, ut ita dicam, cum affricatum illi imprimat colorem, & indicaturam suæ præstantiæ. An id fit, quia lapis ille
natu-

natura sua niger est ut vult Cardanus? minime. quia sunt alia corpora mista æquè aut amplius nigra; quæ tamen id præstare non valent. Hoc occultæ lapidis qualitati tribuendum, quod colorem auri suscipiat: quam utrum hauserit ab aqua, in solo enim Imolo fluuio reperitur, nihil certi audeo statuere: neque tamen alia ratio modo occurrit, cui assentiri possim. Vbi-que caligo, ubiq; in his physicis tenebræ, quas ingenia etiam acutissima & illuminatissima vix discutiant.

PROBLEMA VIII.

Ex colore nubium præfagire pluuiam.

Nigredo nubis arguit eam densam & crassam esse, atque ex eo quasi secundam & grauidam ad mox pluendum. Albedo signum est subtilitatis & raritatis; & consequenter eam esse sterilem. Quoque nubes subtilior & rarior, eo est sterilior: quo crassior & densior, eo fecundior. Vnde etiam vulgo non sine causa rubedo marutina nubium statuitur signum pluuiæ, vel venti; vespertina, serenitatis. Quando enim vesperi circa occasum nubes rubescunt, indicio est, multos crassos & densos halitus à Sole infra Horizontem nostrum trahi: atque ita purgari aërem superiorem, ut sequatur serenitas. E contrario quando mane circa or-

tum nubes cubent: argumento sunt, multos crassos & densos halitus à Sole oriente sursum supra Horizontem nostrum attrahi; atque illis ita condensatis generatum iri pluuiam vel ventum.

PROBLEMA IX.

Salem quam diutissime seruare nihil imminutum.

ID facili consequeris negotio, si eo loco colices, vbi aër humidus illi non possit officere. Eadem est ratio conseruandi saccharum ne liquefcat. Vnde plures salem & saccharum hyeme, cum aër sit humidissimus, & diu durat, conseruant apud lucentem assidue fornacem, vel in camino. Causa physica: quia sal concreuit à causa sicca, ideoque in sicco conseruatur, nec liquefcit, nisi à qualitate contraria, id est humiditate. Deinde quia similia similibus conseruantur: contraria vero contrarijs corrumpuntur. Cum igitur sal sit corpus sua natura siccum, sequitur illum ab aëre sicco conseruari; ab humido dissolui. Sic glacies, quod est corpus frigidum, conseruatur in aëre frigido, dissoluitur in calido.

Occasione salis, paucis hic proponam quod anno 1647. accidit. Tum propter assiduas sub finem autumnii præcedentis pluuias, & topidum

dum aërem, plurimæ carnes sale conditæ computruerunt. Vulgus Colonienſium causam in salem retulit, quasi ille fuerit corruptus, vipotescatens vermibus. Meræ nugæ: sal tum fuit similis, & eiusdem speciei quibus superioribus annis, nec putrescere ob igneam qualitatem & siccitatem potuit, non magis quam ipse ignis. Initium enim putrefactionis est ab humore, & calore externo & aduentitio. Quod si siccum salis corpus inuadat humor, resoluet in aquam marinam, vnde concreuit, non putrefaciet: & ita sal, vt sic non putrescet; cum illi proprium sit humorem exsiccate, & ratione hac conseruare à putredine. Calor vero salem in siccitate sua magis conseruat: Ergo tepidior aura salem corrumpere non potuit. Nisi fuisset maior illo interno quam sal habet & conseruat. Deprehensum proinde vermes illos aliunde, vel ex ligno, vel caseis Hollandicis, quibus naues vna cum sale onustæ fuerant, incidisse casualiter in salem. Et hinc ille rudis populi clamor. Tam impossibile liquidè naturaliter nasci è sale vermes, quam ex igne, qui ad putrefactionem nullam dispositionem habet ob rationes iam dictas. At quia tum temporis aër erat humidissimus, salem carnibus aspersum resoluit forte in aquam citius quam debuit: hinc siccitate sua carnibus adhuc humentibus succurrere nõ potuit, vt debite præseruarentur. Deinde magna
istius

istius putrefactionis fuit, quorundam auaritia, qui salis plus æquo pepercerunt, augurantes tum futurum quod alijs annis, vt ante natalem Domini gelaret; ob quod non tam multū ad condiendum carnes salis requiritur, quod gelida aura exsiccet, carnesque conseruet. Tertia ratio fuit à defectu tunni, quod ob aëris temperiem minor, & rariùs, vbiq; strueretur ignis. Alioquin, qui debitam salis proportionem adhibuerant humectantemq; aërem excluderant, solitoq; more infumauerant suas carnes, nullum experti sunt damnum. Nonnulli existimabant defectum in ipsis carnibus: quod nulla ratione asseri potest. Quandoquidem nullus in pecoribus defectus vel deprehensus sit morbus aut contagio. Sanorum & integrorum pecorum carnes sanæ quoque & integræ sunt. Alioquin essent & non essent: quod inuoluit contradictionem. consideranti res patet. Istæ hæc tumultuarie, quasi in naufragio, coniecimus in chartam. Fuerit forsitan, vt ingeniosi magis inquiserint, minoreq; quam ego molestia abundant ad inuestigandum. Hactenus tamen nihil vidimus hæc de re in publicum prodijisse; quamuis interfuerim coronæ colloquentium, etiam Magnatū, qui aliquid solidi à Phisicis iure suo videbatur exigere; quo multorum obturarentur ora, qui ex hoc præfagebant futuram breui pestem. ad quam inordinatus

natus timor non modice viam sternit. At pluribus fateor magis conducit ad opinionem reconditæ doctinæ silentium, quam quidpiam ante factum adstruendi audacia.

PROBLEMA X.

Vim Magneticam obtundere.

CRedo eruditos inter esse in confesso, quod ad Magnetem & ferrum: vim illam attractiuam non inesse ferro sed Magneti, idcirco quod Magnes qualitatem suam ferro communicet, non vice versa. Quid enim illud Magneti communicat? Contra Magnes tribuit ferro, vt cuspis cultri affricatus acus attrahat, & acus nautica tacta in alterutra extremitate obuertat se semper ad Septentrionem. Hæc virtus Magneti siue indita sit à montibus vnde excisus, siue à constellatione Septentrionali, siue ab vtriusque, modo non inquirimus. Vide si vacat Exercitationes Scaligeri. Igitur vt hanc vim Magneticam obtundas, siue stupefacias, ita vt nec Magnes ipse ferrum trahat, nec cuspis acus nauticæ vertat se & consistat ad Septentrionem, appone allium. Et hæc grandis quaestio, vnde allio ista virtus, & qua ratione eam exerat. Virtus ab eadem natura, quæ Magneti tam benefica: qua vero ratione id faciat non tam facile discernere. Varia occurrerunt, in nul-

loac-

lo acquiescere potui nisi in alij odore; quod ille vim Magnetis obtundat. Ratio, quia allium gradum caloris, locum natiuitatis, influxum à sideribus, pluraque alia communia habet cum ceteris siue plantis, siue lapidibus: odore vero præditum est singulari, quo aërem inficit; isque infectus vires Magnetis obtundit. Plus ultra non inquiri, agnoscoq; me paratissimum discere tamquam minimum de grege discipulum, si quis potiora paucis attulerit. In singulas enim, & præcipue causas seraper primas inquirere, impossibile ijs, qui, vt Scaliger ait, in luce rerum tenui caligant, in mediocri cæcutiunt, in maiore cæci sunt, in maxima insaniunt. Interim non possum quin vim illam Magneticam vel maxime deprædicem, qua ferrum trahit; vnaque designat viam Oceano in magno. Ecquid hac virtute præstantius? vtiliusue ab vilo lapide, planta, vel metallo humano generi obuenire potuit? sed dicant alij pluribus, quanti sit nos habere vsum acus nauticæ. non id modo ad propositum.

PROBLEMA XI.

Plumbum in ramusculos diffundere nullo adhibito instrumento.

Illud liquefacias, & super marmote effundito, spargetur in ramos. Ratio duplex: Prior ab im-

ab impetu atque impulsu partium. Cum enim partes confertæ propelli nequeant, dissipantur. Altera ratio à frigore lapidis. Tunc enim in pugna illa frigidi & calidi fit impressio & repressio: impetus, & cunctatio: atque idcirco motus varietas. Ergo & rei motæ dissimilitudo. Non ab similibus in glacie causa: in qua visuntur gladioli, ferræ, sarissæ, & multa eiusmodi, dum gelu nequit omnes aquæ partes simul occupare.

PROBLEMA XII.

Quomodo parentes filias suas possint reddere doctiores & meliores, si quadam quod sit magnis saepe impensis, non doceantur.

Multæ è puellis educantur vt fiant Monachæ, & Deo in virginitate deseruiant: plures in spem matrimonij. Quæritur, Vtrum prioris deputationis illis expediat, vt discant Musicam, pulsare organa, aliaque vasa musica? Responsio facilis, Multo præstare illa vt ignorant, quam tantis discant impendijs, & saepe cū periculo, si non perdendæ pudicitia, imminuendæ verecundia. Mirum quantum illa cum docente familiaritas addat noxia securitatis: præcipue vbi tangeudæ & disponendæ manus ad canendum. Ingerit se tum prauus ille & paruulus Cupido; nec tam facile expellitur, quam nequi-

nequiter se ingessit. Hinc non vnam nouimus
 mox mutasse animum, & factas ex discipulis
 vxores, in opprobrium familiarum: musicisq; con-
 centus suauitatem versam in luctum parentum
 & consanguineorum. Si cantus discendus, dis-
 catur à virginibus: quæ licet non adeo doctæ,
 nec docere faciles, satis sciunt quo Deo placere
 possint. Quinam enim isti, qui vt plurimum
 docent Musicam? homines infirmæ conditio-
 nis, viles, infelicis ingenij & intemperantis, qui
 nec finiendi, nec incipiendi rationem teneant.
 Sicut de Archabio tibicine legitur, quod pluris
 conducendus erat vt desineret, quam vt cane-
 ret. iuxta illud Horatij:

*Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter a-
 micos*

*Vt numquam inducant animum cantare ro-
 gati,*

Inuisi numquam desistant.

Quique cum egestate conflictantes nihil non
 audeant.

Musicus esuriens in calum iusseris, ibit.

Egestas enim & fames sæpe eos moribus facit
 improbis & inhonestis. Certe vir grauis, mo-
 destus, temperans, fortis, Musicum numquam
 professus est, vtpote lenociniorum clientelam.
 Græci vniuersim Musicos, communi vocabulo
 Liberi patris artifices, siue vt Aristoteles, Dio-
 nyfiacos technitas, id est artifices Bacchanales
 appel-

appellarunt. Quid autem probitati & pudici-
 tiæ cum Baccho? Antistines ille sapiens cum
 audisset Is meniam habere quendam optimum
 tibicinem: Homo nequam est, inquit, non e-
 nim si probus foret, tibicen esset. Non quod de
 omnibus omnino musicis male sentiendum:
 inueniuntur probi & temperantes: sed quid
 sæpius accidat, præmonemus.

Si vero de puellis matrimonio destinatis a-
 gamus, idem, multoque maius erit periculum;
 iam non tantum à Musicis, sed ab ipsis puellis:

Nam ruit in vetitum damni securæ libido.

At Platonici tradunt, Musicam quandoque re-
 laxandi animi gratia fieri: quem teneræ puellæ
 non semper intensum gestare possunt; sed il-
 lum oblectare exercitijs honestis, qualis est Mu-
 sica. Deinde quia otio plerumque abundant,
 præstat illius bonam partem expendere in ob-
 lectione honestissimæ artis. Et, si Aristote-
 les ingenuis viris, dum pro maiore vitæ parte in
 otio degunt, concedat Musicam, litteras, gym-
 nica, & picturam: cur mulieribus eiusdem cõ-
 ditionis eadem non sint permittenda, cum o-
 tio fruantur laudabilibus? Ad hæc puella place-
 re debet, vt deligatur: placere autem quidam
 non posse putant, nisi duplici sit prædita venu-
 state, corporis & animi. ideoque in illa requiri
 scientiam Musicæ. Cum enim venustas animi in
 morum concinnitate consistat; corporis in for-

ma gratia. vt animum viri ad se pertrahat, illumque habeat coniugem. At amor conjugalis nihil fere aliud est, quam affectus secundum legem, residens in appetitu sensitiuo, quo animus inclinatur, allicitur, rapiturque ad pulchri fruitionem sensilem per omnes quinque sensus, vt in pulchro, & ex pulchro generetur in similitudinem naturæ, ad speciei conseruationem. Quomodo verò puella in omnes viri sensus illiusque animum illabi potest si Musicam ignorauerit? Loquetur quidem, & miscebit sermones: sed multo efficacius virum rapere potest (sed leuem) lenocinio artis, & grata vocis inflexione. Attamen quia Peripatetici Musicam vituperant, quod illius & pudicitia perrara sit concordia: multo est præstabilius puellas Musicam non discere. Quam vt conjugatæ mox dediscant, necesse sit: dum editæ proles aliud fletu suo genus cantilenæ exordiuntur, ad quod vere matres non possunt quin occinant. Sermo animum detegit & reuelat; cantus simulatione obuoluit. Mufici veluti Sirenes animos audientium fascinant & peruertunt. Hinc, teste Diodoro, Ægyptij Musicam adolescentibus vetabant, tamquam quæ virorum animos effeminaret. Et Ephorus eam non nisi ad illudendos & fallendos inuentam tradidit. Quotquot celebres extiterunt meretrices, à suauitate vocis, & arte Musicæ commendatæ sunt. Si puella

puella abundet otio, etiam generosa & nobilis, serat arborem quæ futuro seculo proficit: discat quæ vsu postea sint in familia, v. g. nere, suere, texere, acu pingere; quæque illam non deserant, si grauior quandoque incumbat tempestas, auitisque parentum possessionibus eiciat. Nescio tamen quò vsque quorundam parentum infans procedat amor erga filias, vt horum omnium quasi obliuiscunt oues suas lupis committant; vanamque scientiæ Musicæ gloriam præferant optimæ puellarum doti, verecundiæ. Doctiores & meliores habebitis si Musicam non didicerint.

PROBLEMA XIII.

Quomodo dispellendus sit metus annorum Bissextilis, & Climacterici.

Meris est expectatio futuri mali: quò dum quis assidua cogitatione repræsentat, multum animo affligitur. Vt igitur metum impendentis anni Bissextilis dispellas & ratione vincas, certò cum animo tuo statuas, annum nihil in se continere mali, calamitatis, morborum, vel belli eo quò Bissextilis siue intercalatis sit, cum id fiat ex instituto hominum, quibus placuit ita appellare quartum quemlibet annum, quia tunc dies vnus intercalatur, qui est sextus calendas Martij. Quòd aliquis ex hominum

minum instituto vocetur Lupus, in honorem S. Lupi, non ideo statuendum quasi ille futurus sit Lupinis moribus & destructor ouilis. Sed de anno intercalari paulo accuratius, vt hunc timidioribus scrupum euellamus. Annus solaris exacte congruit cum integra Solis per Zodiacum, siue duodecim signa reuolutione; constatque diebus trecentis sexaginta quinque, horis quinque, scrupulis quadraginta nouem. quæ quater sumpta, quatuor annorū spatio faciunt viginti tres horas, & sexdecim scrupula. Quod cum Iulius Cæsar accurate obseruasset, correxit vetus Calendariū, instituitque vt singulis quartis annis dies vnus intercalaret, idque mente breuissimo nempe Februario, tuncque ille haberet dies viginti nouem. Et vocatus est ab illo tempore computus, & annus Iulianus, vt distingueretur à Solari, qui Iuliano omnimode non respondet. Is enim pro illis 23. horis & 16. scrupulis quarto quoque annos 24. horas integras numerat, cum desint 44. scrupula, quibus annus Iulianus Solarem superat. Deinde octo anni Iuliani superant octo annos Solares vna hora & scrupulis 28. sedecim anni Iuliani excedunt totidem Solares duabus horis & 16. scrup. triginta duo anni Iuliani superant totidem solares, horis quinque & scrupulis 52. Donec tandem centum triginta duo anni Iuliani superant totidem Solares integro die naturali & decem

decem insuper scrupulis. Et 1604. anni Iuliani superant totidem Solares diebus naturalibus quatuordecim, tribus horis, & 18. scrupulis. Proindeque secundum nostrum vetus Calendarium, namque anno Iuliano in computu vtimur, inde vsque ab ætate Iulij Cæsaris, vsque ad hoc tempus, æquinoctium & solstitia multum à sede sua naturali secundum nostrum computum cesserunt & anticiparunt. Vnde, vt tempora æquinoctiorum & solstitiorum locis suis & sedibus in Calendario restituerentur, necessaria fuit anni Iuliani correctio, quam auspiciatus est Gregorius XIII. Pontifex Max. dum anno superioris sæculi 82. ex mense Octobri sustulit dies decem, totidem semper omitti iussit intra spatium 403. annorū Bissextorum. Dixi auspiciatus est, quia correctio illa necdum omnibus partibus & numeris constat.

Concludo igitur, quod quartus quisque annus vocetur intercalaris, Bissextus vel Bissextilis, ceteri anni communes, id Calendarij nostri auctori Iulio ita placuit, adeo ille nullius mali omen habet.

Quoad annos Climactericos, id est scalares siue gradarios, plures credunt eos aut mortem, aut morbum, aut aliquod insigne infortunium secum aduehere. Sunt autem septimus & nonus vitæ cuiusque hominis. Vnde etiam hebdomatici & enneatici vocantur, & in illorum

numero sunt 7. 9. 14. 21. 27. 28. 35. 36. 42. 45. 54. 56. 63. 70. 72. &c. Et inter hos infestissimus putatur 63. ut qui à septem & nouem mutuo multiplicatis constituitur, & ab utroque exactè diuidatur.

Atque hæc sententia Astronomorum confirmari solet, primo communi experientia, deinde auctoritate multorum doctorum & magnorum virorum, qui annis illis multum tribuerunt, præcipue 63. Tertio auctoritate medicorum, qui dies criticos morborum statuunt 7. & 9. Postremo etsi certæ causæ, ut Seneca ait, & rationes tradi non possunt, cur septimus vel nonus quisque annus mutationem aliquam sensibilem hominibus importet; tamen propterea, obseruatio annorum illorum non videtur esse vana, superstitiosa, & inutilis, præsertim cum à communi experientia comprobetur. Multarum enim rerum, quæ naturaliter fiunt, causæ obscuræ & abditæ, ita ut sciamus quidem quod fiant, sed vnde & qua ratione inuestigare non possumus. Ut igitur hunc metum non panicum vineas, cogita nos non modo annis illis climactericis, sed omnino omnibus; imo diebus & momentis, calamitatibus & morti obnoxios; cuique mortalium à Deo præfixum terminum quem præterire non poterit. Sicque assidue viuamus in timore Dei, ut quacunque hora mors nos inuaserit, non inueniat imparatos;

tos; neque nobis ipsi mortem malaque acceleramus aut acceleremus.

PROBLEMA XIV.

Ærem æstate calidum frigefacere.

ID aliquantum plures nouerint, quam causam afferre possint, vnde fiat. Omnes enim nouerunt ætate sibi flabello aliquo ventum facere, & faciei circumfusum ærem infrigidare. Sed quæritur, vnde id accidat? Respondetur, motu æstiuum ærem ideo refrigescere, quia illo calor nimius, quem Sol infudit aëri, discutitur & dissipatur: dissipatio autem prouenit ab aëris rarefactione, ut in se intensiorem calorem retinere iam amplius non possit. Dum enim disturbatur, rarefit aër; & ita multæ calidæ partes ab eo aueruntur, ideoque frigescit. Obserua tamen qui infrigidato aëri mox succedit, multo quam prius calidiorem, quia aliæ partes partibus istis dissipatis circumstantes assiduo illo flabelli motu condensantur, multæque aëris partes in vnum coguntur, multusque idcirco inest calor, quia illæ caloris fomentum & fundamentum. Vnde eodem motu ærem secundum alias partes infrigidas & calefacis. At mirum, qua de causa digito sentias ex tubo egredientem ærem frigidum, etiamsi halitu calidissimo inspiraueris: quia nimirum impetu illo

aër rarefit, caloremque amittit priusquam ad os tubi pervenerit, & se effundat.

PROBLEMA XV.

Efficere ut quis labia tamquam ad loquendum moneat, & tamen non loquatur.

Videmus sæpe homines, præcipue iuvenes, dum illis quidpiam dicitur quod lubenter audiunt, vel quo indignatur, & ad quod animo respondent, verbis non audent, ita movere labia tamquam si loquantur, & tamè nullam vocem edunt. Cuius eadem ratio, cur milites sonitu tubæ & tympanorum animentur ad pugnam. Quia spiritus qui in corde agitant, tremulum & subsultantem recipiunt in pectus aërem; atque cum affini suo vnum fiunt. Ita sequuntur spiritus reliqui in ceteris corporis partibus positi: mouentque musculos aut cohibent, prout numerorum lex vel crebrescit incitationibus, vel tenore composito quiescit, aut lentitudine quietem imitatur. Quemadmodum in fidibus tactâ vnâ chordâ, altera æque tensa contremiscit: ita spiritus qui in corde insunt, citantur ad exterioris soni motum; tanto facilius quam chorda, quanto maior est vnio. Quocirca etiam depressus ac marcidus attollitur animus, facta extimi aëris accessione: elatus vero cohibetur, & quasi de suggestu suo

suo detrahitur, contraria ratione. Hinc si quis alteri submisit loquatur, ille inaduertenter labia mouet, tamquam cum loquente loquatur: & plerumque canentibus etiam aliud agentes occinimus. Si quis clamet, clamandi libido incessat maiorem hominum partem, quæ pudore, vel vi rationis non continetur. Ideoque concione & prælio, si vnus clamorem tollat; idem fecerit illico tota concio, aut acies.

PROBLEMA XVI.

Mures, glires, cimices, culices, formicas & id genus alia animalia abigere.

VMus cum stillicidio & proterua femina in proverbio est: vt in quacumque domo horum trium aliquod prædominatur vir commorari non possit. Vt igitur huiusmodi quoque animalia abigas, illa acrimonia fumi torque & excoria: vix enim quæ spiritum innatum habent fumi acrimoniam ferre possunt. Id vt tanto certius fiat, ex ijs animalculis combure super prunas & fumiga, quæ expulsa & abacta velis, non quod sibi metuant ne simili incendio concrementur, nugæ: sed quia quod à sua natura distractum, iam factum est aliud; impugnat id quod adhuc naturale est. Et ita mortuæ formicæ, vel cimices, vel mures si comburantur & fumigent, alia eiusdem spe-

ciei viuentia animalcula fugant, quia contra agunt astituitate naturali.

PROBLEMA XVII.

Quò minore labore plurima discas.

FAc habeas à studijs hominem vndicunque doctissimum, à quo audire possis quod retinere velis, discere quæ nescias, de quibus dubitas interrogare. quia minus laboris audiendo capitur, quàm legendo & studendo: quod vox magis afficiat; lectio vero muta sit: & ad languorem dat pertinacius continuata. Audita magis imprimuntur per sensum disciplinæ, cuius ministræ sunt aures. Deinde quia auditor est quasi patiens, narrator dum vocem tollit, vel submittit, quasi agit, & laborem nobiscum partitur; ideoque auditæ sententiæ citius atque altius subeunt animum. In legendo tamen etsi liber est agens: tamen legendo in nosmet ipsos agimus, quare & plus affert laboris. Ideo melius & fidelius hærent memoriæ, quæ auditione accepimus, quam quæ lectionis beneficio quæsitæ sunt. Est etiam societas in narratione; in lectione solitudo. At homo est animal sociale, ideoque conformius discit suæ naturæ, si in societate discat; quod multo præstat, quam si agat quasi contra naturæ exigentiam. In narratione est ius pudoris si non attendatur: vbi vero

vero solus legis, in remissione animi securitas est castigatiois. Apud amicum loquentem libertas rogandi, disquirendi: vnde consequamur intelligendi commoditates. Vt minime mirum sit, Principes & Magnates liberis suis doctissimos quosque accersere (quod vtinam! omnes faciant) quò minimâ molestiâ sibi præsidia doctrinæ comparare possint. Sed quoruscumque hodie non est magis sollicitus de velocissimis & optimis equis ac canibus ad venandum, quam de viris idoneis & eruditis ad docendum. Quasi pluris sit bonos & doctos habere canes & equos, quam filios.

PROBLEMA XVIII.

Efficere vt quis naturali desiderio docendi scribendique teneatur, non ex ambitione, vel avaritia.

Posteaquam primæuus humani generis factor verita delibauit ex arbore, Deoq; similis per superbiam esse concupiuit, duo præcipue vitia, ambitio & propriæ rei studium omnem retro posteritatem adeo pestilenti contagione infecerunt, vt vnus superni Numinis censendus sit fauor, si quis ijs non nascatur affinis, aut tandem euadat: Non videntur tamen ex æquo statuere, qui viros præclare doctos, scribendoque de Republica bene merentes, aut ac-

commodantes operam suam Principibus hisce
 vitijs vel maximè obnoxios statuunt: quasi au-
 rarè populari velificantes ambitione tangantur,
 aut rem suam faciendi, opesque congerendi
 nimio teneantur studio. Quum nihil sit eui-
 dentius, quam plerosque eorum non alia de
 causa animum ad scribendum appellere, quam
 publicæ utilitatis atque obeundi officium boni
 ciuis, qui hac lege humanitatis se teneri sentit.
 Diuitias adeo non venantur, aut inueniunt vt
 persuasissimum habeant, non de nihilo esse fa-
 bulam, qua Mulsæ finguntur Virgines, sed indo-
 tata vt sibi cauere possint ad raiim citra spem
 mercedis. At si propius inspicere voluerimus,
 ecquid doctiorum sit Enthusiasmus, id est ani-
 mus ad scribendum inferuifactus diuinitus,
 facili deprehendemus negotio eum non esse ab
 ambitione aut vili avaritia; sed originem suam
 imputare nobilissimo affectuum amoris, ei que
 legitimo & honesto. Est enim in vtraque ani-
 mæ parte, tum ea quæ ad cognitionem spectat,
 tum ea qua regitur corpus, amor generandi in-
 natus ad vitam perpetuo consuandam. Amor
 qui in hac parte est ad corpus regendum ac-
 comodata, statim ab initio nos impellat ad ci-
 bum potumque sumendum, vt his alimentis ge-
 nerentur humores: quibus quod à corpore iu-
 giter profluit resumatur. qua generatione nu-
 tritur corpus & crescit, adulto corpore semen
 ipsum

ipsum lacessit, & procreandæ prolis libidinem
 prouocat, vt quod in se ipso semper manere
 non potest, reseruaturn sibi in prole perfimili
 maneat sempiternum. Haud secus amor gene-
 rationis parti animæ cognoscenti tributus, effi-
 cit vt anima veritatem, alimoniam propriam,
 concupiscat, per quam suo modo nutriatur, &
 crescat: ac si quid per obliuionem animo exci-
 dit aut torpet propter desidiam & incuriam,
 recordationis & meditationis studio quasi re-
 generat, reuocatque in mentem quod per ob-
 liuionem perierat, vel torpuerat per ignauiam.
 Adultum vero iam animum flagrantissima do-
 lenti atque scribendi stimulat cupiditate, vt
 scientia vel in scriptis vel in discipulorum ani-
 mis generata, præceptoris intelligentia & ve-
 ritas inter homines æterna permaneat. (Et quis
 eruditorum negabit se non posse huic affectui
 non parere?) atque ita amoris beneficio & im-
 pulsu cuiusque hominis tam corpus quam ani-
 ma in rebus humanis post mortem semper su-
 peresse posse vt videatur. Amor quoq; ille du-
 plex vtrouique pulchra consecatur. Nempe
 qui corpus regit atque gubernat, corpus pro-
 prium ex epulis quam delicatissimis, iucundis-
 simis, & pulcherrimis alere concupiscit & pro-
 lem formosam cum pulchra generare: quique
 ad animam pertinet, is ad honestissimas & ma-
 ximè liberales facultates impellit, quæq; plures
 in se

in se veritates contineant: aut quibus vbi fuerit
 pastus, & probe saginatus in virilem ætatem a-
 doleuerit, mox ferus & fecundus scientiam suæ
 quam simillimam in acutis & perspicacibus,
 ideoque pulchris discipulorum animis genera-
 re desiderat, aut eam ornato elegantique stylo
 in libris expressam relinquere. Atqui illa vera
 & adæquata enthusiasmi eruditorum ratio, &
 exordium. non quo ambitus rei peragi possint,
 aut inani lucri spe deludantur. Quæ quidem in
 purgationem nobiliorum ingeniorum dicta, si
 Lectori meo non omnino improbabuntur,
 erit vnde ijs gratuler, & me minimum de gre-
 ge discipulum profiteri audeam, conari esse de
 eorum numero qui & proficiendo scribunt, &
 scribendo proficiunt. Et vt in assumpta persi-
 stam similitudine, viris generosis ingenuæ cum
 nascuntur proles, ijs bene ominata Principum
 indunt nomina cum baptisate, vt ætate gran-
 diotes ad heroicarum virtutum æmulationem,
 nominisque claritatem factis illustribus expri-
 mendam tanto efficacius excitentur: habeantq;
 in rebus arctis perfrugium quo contra nouer-
 cantis fortunæ impetus delitescant. Ita eruditi
 libris suis, veluti liberis, nomina Regum, Prin-
 cipum, Magnatum adscribunt vt quod à se non
 obtinent, decus mutuentur à patrino siue pa-
 trono, cuius præsidio tutiores persent contra
 maligna obtrestantium iacula, inuidiamque
 susti-

sustinere, aut potius audeant contemnere. ne-
 que enim

Principibus placuisse viris hæc infima laus est.
 Interim si quid rei lautioris benigna sorte obti-
 gerit, id omne clementissimis Dominis ex asse
 acceptum ferunt: Qui vt sidera cælo, terra
 emicant & lucent cum influxu in hæc vix humi
 repentia capita. Ad propositum vero proble-
 ma vt respondeamus, efficere quis potest, vt vel
 ipse, vel alius naturali docendi, scribendique te-
 neatur desiderio cui hoc beneficium impartiri
 volueris. Selige tibi adolescentem bonæ indo-
 lis, & qui animo munificus sit & generosus, in-
 genio capaci & disciplinarum auido: effice vt
 encyclopædiam studiorum feliciter absoluat,
 & mox legendo, scribendoque se assidue exer-
 ceat, impossibile quin desiderium illud eum in-
 uadat, plurimaque quæ didicerit, aut voce aut
 stylo depromere velit, quod ad id nõ minus sit
 fecundus, quam pubertatem egressi, dum modo
 sano & bene constituto sint corpore, natura
 instigantur ad prolificandum.

PROBLEMA XIX.

*De terræmotu anni 1640. Verum ille quid por-
 tendat?*

IS cum accidit 4. Martij, horam tertiam in-
 ter & quartâ matutinam, habitabam Ipris in
 Flan-

Flandria, octo circiter ab oceano leucis, quumque planissime à somno essem experrectus, animaduerti statim reuera esse terramotum, atque obseruauit illum ferri ab Occidente in Orientem: vnde postea Colonia intellexi paulo ibi factum tardius, quam nobis in extremis Flandriæ ad Oceanum partibus acciderat. Durauit mihi per tres pulsus arteriæ, quam indice dextro in sinistro explorabam brachio. Cumque eruditos inter ut fit statim à facto terramotu multa quærentur, & disceptarentur, rogauit me quispiam, ut & ipse symbolam deponerem, proferremque aliquid in medium. Respondi id mihi obseruatum quod modo retuli, nec velle me indulgere coniecturis, quid ille portendat. Eò enim omnes anhelabant, ut quis vellet fatidici personam assumere. Subiunxi mihi videri terramotum non modo tonitruo similem, quod plerumque nihil portendit, sed est à causa naturali, & densatas nubes violenter perumpit; modo in Orientem, modo in Occidentem, modo aliorsum se diffundit: sed idem omnino esse terramotum cum tonitruo; hoc in aëre, istum in terra fieri solitum. In confirmationem discursus mei, attuli testimonium ex Psal. 28. vbi pluries vox Dei ponitur pro tonitruo. Quod in primis me docuit S. Augustinus lib. 7. locutionum, ad illū locum, *Et desinene voces & grando.* Notandum est, inquit,

quit, Scripturam voces solere appellare tonitrua. quas voces Dei etiam Pharao superius appellauit dicens, Orate pro me ad Dominum, ut desinant fieri voces Dei. Exodi 20. v. 18. populus videbat voces Dei. Quid? videbat voces quæ non nisi audiri possunt? sed quia voces Dei tonitrua, quæ Mose existente in monte totis castris audiebantur & videbantur, debemus interpretari, nulla est difficultas, quin populus voces Dei viderit. Neque modo vox Dei pro tonitruo, sed & pro terramotu eodem Psalmo accipitur. Videamus; *Vox Domini confringentis Cedros*, id est tonitruo cum fulgure, quo robustissimæ quatuntur & prosternuntur arbores. *Vox Domini preparantis ceruos*, id est, tonitruo facit parturire ceruas, & nudat sylvas. At versus 6. *Vox Domini expresse terramotum significat, Et comminuet eas tamquam vitulum Libani, & dilectus tamquam filius unicornium.* Hebraice habetur, Vox Domini subilire facit vituli in morem Libanū & Sarium montes, quod non cælesti, sed terrestri fit tonitruo. Ut non ambigam quin hæc tonitrua anaphis betetos accipiantur. Plinius asserit, est enim aliud nihil in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Et Tribellius Pollio ait, *Auditum tonitruum terramugiente, non Ioue tonante; quo motu multæ fabricæ sunt deuoratæ, multi terrore mortui.*

Pythagoras, teste *Æliano lib. 4. histor. var.* dicebat terræmotus nullam aliam causam esse vel originem, quam conuentum mortuorum. Lepidum commentum, nisi explicetur physicè.

PROBLEMA XX.

Prædicere de pueris, quales postea futuri sint.

I Stud hac ratione poteris, si pueros in tenera ætate accuratius obserues, inque mores eorum inquiras & genium: quibus rebus & exercitijs firmius adhærescant, & impensius delectentur, præcipue vbi aliquod iudicij lumen se prodit, possuntque ipsi aliquantulum decernere. Seruat enim natura eundem plerumque tenorem, quodque illi in pueritia placuerit, displicueritque, etiam cum quis adoleuerit consecratur, aut respuit.

Natura sequitur semina quisque sua,
inquit Poëta quispiam, præcipue si praua parentum educatio, vel magistrorum instructio non sinistrorsum illam inflexerit, præstantiamque eius deprauauerit. Vnde qui puerulos iam grandiuulos delectari viderint ornandis domi altaribus, librisue peruoluendis, augurantur eos fore Ecclesiasticos aut doctos: si ludicris delectentur prælijs & velitationibus, putantur futuri milites, &c. Difficillimum tamen est de virtute & præstantia coniecturam facere, secus de impro-

improbitate & vitijs: quod natura, veluti ignis lignis vitentibus, suffocata virore adolescentiæ tum se explicare non possit; inclinatio vero ad vitia se facile prodat, nec pueri dissimulare possint. Et hoc pacto Physici sapius prædicunt quales pueri futuri sint cum adoleuerint. Hanc coniecturandi formam habemus à Magis Persicis, qui prædixerunt Ochi regis sui sæuitiam aduersus subditos, & ingenium cædis audidum. Nam cum Attaxerxe patre vita defuncto, Persarum regnum Ochus capesseret, Magi cuidam ex eunuchis præceperunt, vt positâ mensâ animum aduerterent, quibus rebus obiectis Rex primum manum iniiceret. Qui cum oculos ad hoc intentos haberet, Ochus vtraque manu protensa, dextra vñum ex adiacentibus cultris arripuit, altera maximum panem accepit, quem carnibus impositum scidit, & alacriter comedit. Quibus auditis, Magi hæc duo vaticinati sunt, anni tempestiuam fertilitatem, atque annonæ copiam illo regnante, & cædium frequentiam portendi: neque falsi fuerunt.

Achilles veste muliebri in gynecæo delitescens, ab Vlyse deprehensus est. Ille siquidem se institorem simulans, omnis generis merces, & præcipue ad mundum muliebrem spectantes, venum exposuit: ad quæ cum Achilles in comitatu regiarum puellarum venisset spectandi emendique gratia, egregium conspicatus gladium,

personæ quam gerebat oblitus, illum curiosius contrectare cœpit, non specula, vel matulæ vnguenta, vel vasa vnguentaria, & si quæ similia dici possunt, veluti lauatio, viscus. Neque enim data occasione virilis animi impetum celare poterat. Vnde & ab Vlysse agnitus muliebrem vestem posuit, & cum ceteris Græciæ ducibus in exitium Troianorum profectus est. Ariopagitæ puerum damnauerunt, propterea quod is cornicum oculos studiosius etueret, perniciosissimæ mentis id signum esse iudicantes, quæ multis mala futura esset, si adoleuisset.

PROBLEMA XXI.

Vtrum quis possit efficere vt duo corpora se inuicem penetrent naturaliter?

Huius problematis occasionem mihi dedit Aristoteles *lib. 4. Physica auscult.* vbi insinuat vas cineribus plenum tantum capere aquæ, atque si nulli inessent cineres. Quæritur igitur, Vtrum aqua & cineres, duo corpora, se mutuo penetrent, cum eundem omnino occupent locum? respondetur tamen negatiue, quia cū cineres sint rarissima substantia & aëris plenissima, aër aduenienti aquæ, utpote corpori crassiori, cedit; vt vix sensibus deprehendi possit, plusne, an minus aquæ vas recipiat ablatis cineribus, quam illis præsentibus. Sit igitur potius

tius Problematis titulus, vase pleno alia re quæ aëre, tantum aquæ excipere, quantum vacuo.

PROBLEMA XXII.

Vt quis rectam colorum temperaturam ex ratione physica nouerit, & describat, etiam si artem pictoriam non didicerit.

Primo itaque inquirendum, quid sit color: deinde, quot genera simplicia: tertio, quot sub illis, quasi species: postremo, quot præcipuæ earum commixtiones, vnde varietas colorum existit. Respondebimus ordine: Color est qualitas visibilis, per quam corpus est coloratum; quæ qualitas quia exoritur ex commixtione perspicui cum opaco; siue lucidi cum obscuro: color diuidi commode potest in simplicem & compositum, siue in extremum & medium. quia perspicuitas & opacitas vel extreme opponuntur, & ita est color simplex; vl non extreme siue mediate, & ita est color mixtus. Vnde albedo & nigredo quia extremè inuicem opponuntur, nec ab alio colore ortum habent, sunt colores simplices. Tumque albedo dicitur cum perspicuum siue lucidum mixtum prædominatur opaco: nigredo, cum opacum siue obscurum mixtum prædominatur conspicuo.

Color albus veluti genus hos colores sub se

tamquam species cōtinet, niueum, argenteum, gemmeum, marmoreum, eburneum, & plures eiusmodi. Nigredo complectitur sub se colorem atrum, fuscum, ferrugineum, piceum, corinum, & similes. Nec illa male definitur esse color, in quo plurimum opaci; minimum perspicui. Albor vero, in quo plurimum perspicui; minimum opaci.

Sin autem perspicuitas & opacitas non extreme opponantur, & color aliquis ex compositione aliorum resultet, is dicitur compositus. diuiditurq; in quinque principales species: flauedinem, rubedinem, viriditatem, colorem purpureum, & cæruleum. Et si quispiam noverit unde singuli isti orientur, non erit difficile colores temperare. Sed flauedo nascitur ex prædominio albi mixti cū nigro; sub qua comprehenditur luteus color, cereus, aureus, melleus, citrinus, fuluus & similes. Rubedo oritur ex prædominio mixti nigri cum albo; sub qua enumerantur colores, puniceus, rutilus, flammens, sanguineus &c. Viriditas exurgit ex prædominio nigri mixti cum rubro; sub hoc continetur color herbaceus, prasinus, portaceus, aruginosus & similes. Color purpureus fit ex prædominio rubri mixti cum nigro; habesque sub hoc, violaceum, dibaphum, giluum, & similes. Cæruleus oritur ex prædominio mixti viridis cum nigro; illi subiiciuntur colores, glaucus,

cus, cæsius, liuidus, cineritius, pallidus & similes. Facilius tamen hæc colorum temperatura ob nimiam varietatem discitur vsu quam arte; quamvis illa si adsit mire istum adiuuet. Vnde nulli vnquam eximij pictores extiterunt, qui non & via egregie docti.

PROBLEMA XXIII.

Quam facile sit illum decipere, qui nimis certo aliqua ex inspecta vrina de morbo interno statueret vellet.

CVM præcipuum in vrina sit color, quod plerique explorant; atque ille, iuxta Galenum *lib. 3. c. 4. simplic. medicam.* parum aut nihil de temperamento mixti indicet, patet quam facile sit eiusmodi vrinæ inspectores fallere: si quis, v. gr. in morbo aliquid comedat vel bibat, vide vrina efficiatur flaua vel rubra, puta rhababarum, crocum, vel aliud eiusmodi. Non quod experientes medici sæpe non bene iudicet ex vrina, sed quia color morbi vel temperamenti non semper infallibile indicium: quum vnus & idem sæpe soleat inesse diuersi temperamenti corporibus e.g. albedo seu nigredo modo calidis, modo frigidis; & flauedo siue rubedo modo sanis, modo morbidis. Quia cœores non proueniunt ex commixtione primarum qualitatum tacti-

lium, sed potius ex commixtione perspicu cum opaco, siue lucidi cum obscuro.

PROBLEMA XXIV.

Efficere ut quis sonum audiat etiam non mediante aëre.

Sonus est qualitas audibilis, per quam corpus est sonorum, orta ex subita & violenta corporum sonantium partim collisione, partim elisione. Ad omnem vero sonum producendum requiruntur tria; percutiens, percussum & medium interceptum; ut cum malleus ferit campanam, & aërem medium elidit. Sed falli mihi ij videntur qui sonum excipit ab audiente non posse putant nisi mediante aëre qui soni est vehiculum, cum tamē id naturaliter fiat. Disce artem urinandi, & te sub aqua contine aliquantisper, ibi quædā audies non mediante aëre, sed aqua. Cum enim testetur Aristoteles *lib. 4. historia animal. cap. 8.* pisces in aqua etiam minimos sonos audire, tamen si aër eos non deferat ad ipsorum auditum, sed aqua cur id negabimus hominibus aquæ assuetis aut fortassis pisces extra aquam non audiunt quemadmodum nec cetera animalia extra aërem? Quid vero dicemus de lutra, ranis, alijsque animalibus amphibijs? elige quod plauserit, sed cum fundamento.

P R O-

PROBLEMA XXV.

Quantum nubes distent à terra, edicere.

Obserua aliquando, dum noctu exploduntur tormenta bellica, in quanta distantia prius flammam videas quam audias sonum. Exempli causa, recede à tormento ad distantiam mediæ horæ, atque attentè aduerte dum ignis applicatur; videbis erumpentem flammam, applica tum indicem dextrum ad arteriam sinistri brachij, & numera pulsus inter visam flammam & exauditum sonitum, tunc certo scies quot pulsus faciant mediam horam vel horam, prout longius à tormento recesseris. Hac ratione quoque cognosces quantum nubes distent à terra v. g. mediæ vel integræ horæ spatio, prout maius temporis intervallum inter coruscationem & sonitum tonitru intercesserit. Obserua tamen sonitum tonitru aliquantulum citius perferri ad aures nostras, quàm strepitum tormentorum, propter aërem qui supra est purior, quam infra circa terram, quò sonitus penetrare debet. Animaduerti tamen sæpius, quò tormenta fuerint maiora, eò tardius à visa flamma exaudiri sonitum etiam ab adstantibus: ita ut, si sciamus quam longe tormentum glandem ferream eiaculetur, obseruare possimus quot pulsus arteria requirantur

D 5 ad me-

ad media horæ vel integræ spatium, & ita proportionate mensurare nubium à terra distantiam. Hæc notitia pluribus in bello salutis fuit. Inter alios, Marchio Vastius cum ab inuisissimmo Imperatore suo Carolo V. præmissus esset, vt exploraret situm vrbis Arelatensis in Prouinciâ, maiori globo traiectus erat, nisi abscessisset vt conspexit flammam. Similiter cum videmus fulmen, illud euitare possumus, quia venit è longinquo: sumusque extra periculi aleam, si eo exaudito icti non sumus.

Cur autem citius videatur flamma ex tormento, fulgur ex nube, quam audiatur sonus, ratio hæc est physica: Quia cum lumen fiat per illuminationem corporis perspicui factam ab aliquo corpore lucido præsentem: illa illuminatio fit subito, & quasi in momento; ideoque lumen citissime ad organum visus peruenit. Sonus autem cum oriatur & propagetur ex ictu & impulsu vnus partis aëris post aliam; fit ille ictus & impulsus successiue: indeque fit vt sonus tardius ad suum sensorium deferatur, quam lumen.

PROBLEMA XXVI.

Quot arteria det pulsus spatio vnus hora.

ID experiri quis poterit hac ratione: legat quispiam æquabili voce orationem Dominicam,

nicam, alter exploret interea suam vel legentis arteriam, & pulsus numeret. Tum vero idem ille lector oret per octauam horæ partem eandem orationem: & nõ fuerit difficile per multiplicationem computare quot pulsus sint in octaua parte horæ, si sciat quot pulsus fiant spatio orationis Dominicæ, quotiesque illa recitetur octaua horæ parte: deinde octuplica numerum, & inuenies iuxta calculum doctissimi Fromondi fieri pulsus arteriæ sani & bene constituti hominis, horæ spatio, quatuor millia quadringentos quinquaginta. Quæ etiam minima temporis obseruatio non fuerit aliquando minimi momenti.

PROBLEMA XXVII.

Edere beatum tormenti bellici absque nitrato puluere.

COque atramentum in poculo triginta circiter vnciarum, & affunde largiter vinum adustum, vt vocant, & acetum: abstrue os ne respirare possit. Et breui audies strepitum poculo contracto, veluti si tonaret disrupta nube, atrumque illum imbrem videbis per cubiculū dispersum. Vinum enim ardens, sulphuris vicem & halinitri simul implet, cum facillime accendatur & rarefcat in immensum: acetum etiam additum, tamquam altera halinitri

nitri portio. Ideoque incendiarij tormentorum vtuntur aceto, non tantum ad refrigerandum tormenta, sed vt puluerem tormentarium incitet. Præterea, ex purissimi auri rameutis paratur puluis, qui radijs maxime Solaribus, aut modico igne accensus, non sursum quidem vt tormentarius puluis, sed recta deorsum, cum maiori etiam boatu, & viribus decuplo potentioribus, fulminat: adeo vt si incendatur in mensa, eam pertundat.

PROBLEMA XXVIII.

Indices Ventorum describere.

IN descriptione ventorum, primò inuenienda est linea Meridiana, decurrens directè à polo Arctico versus Antarcticum; cuius inuentio facilis est ex Vitruuio *lib. 1. c. 6.* per observationem umbræ gnomonis solaris, aliquânto ante & post meridiem. Vel certe potes sic ruditer. Obserua longitudinem umbræ tuæ, cum datur signum horæ meridianæ, quæ apud nos est duodecima, vel certe umbram stili alicuius tenuioris; ac per eam mediam, ducito lineam à radice stili versus Septentrionem. hæc enim meridiana erit, nisi horæ perperam regebantur. Aut noctu aspice stellam polarem per cuspides duarum, si vis, hastarum, aut baculorum in terram interuallo aliquo defixorum. Li-

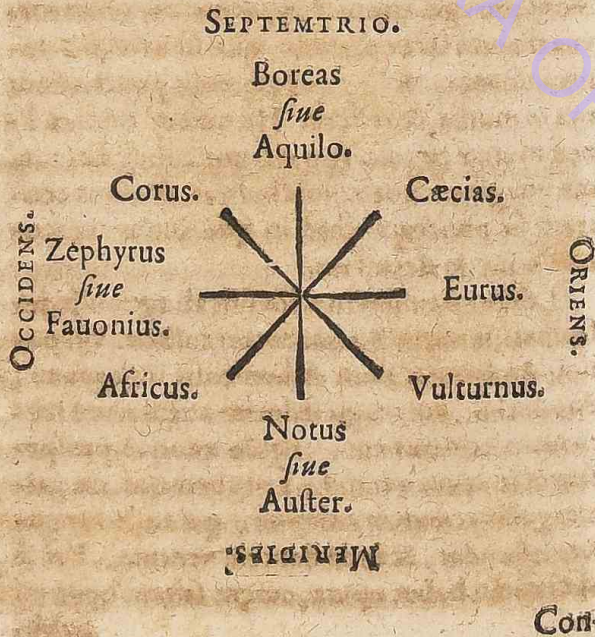
nea

nea enim iterum inter vtrumque protracta, erit Meridiana. Alia deinde per hanc mediam ad angulos rectos, ab Ortum ad Occasum ducenda. & habes iam quatuor puncta istarum linearum extrema, à quibus flant versus centrum seu punctum intersectionis quatuor venti cardinales. Deinde pro ventis collateralibus aliæ lineæ protrahendæ, quæ priores ad angulos obliquos in eodem puncto interfecerint, vt vna à puncto medio inter Boream & Eurum, quæ à Boreapeliote, inter Zephyrum & Austrum cadat, id est, in Notolibycum. Et ita in ceteris. Sic vt pro quoque pari oppositorum ventorum vna tantum linea ducatur, quæ sit axis spirationis ipsorum, & à cuius extremis punctis flent ora in mutua, & reflent. Hæ autem omnes lineæ mutua circulo vno circumscribendæ sunt, qui imaginem horizontis habeat, & cuius centrum sit punctum illud in quo omnes ventorum lineæ se decussant.

Talem circulum in villis suis ab agricolis deformari, suadent Scriptores rei rusticæ. Vel potius, Andronici illius Atheniensis imitatione, duodecim, aut magis sedecim angulorum turriculam concinent, angulo quoque prospectante in suum ventum; Tritonemque, aut gallinaceum in culmine, qui rostro angulum ostendat, & inde flantem ventum. Vel si id nimium habet operæ, curent saltem operum publi;

publicorum præfecti, vt cruces templorum ita collocentur, vt vna pars transfuersalis subiaceat loci Meridiano, cornuaque protendantur versus vtrumque polum. Sic enim altera necessario monstrabit Ortum & Occasum: habebuntque ab extremis illarum linearum punctis, quatuor ventos cardinales, quorum super sedens gallinaceus index est. Collaterales etiam inter cornuum interualla, mentè designare, difficile non fuerit.

Octo Ventorum sedes, atque oppositio.

Consuetudo autem ponendi gallos in turribus templorum profuxit à Gothis: horum illud inuentum. Ideoque potius videtur & obseruatur apud Germanos, quam Italos. Gothi, gens pugnacissima, in curribus suis habebant gallos quasi pro insignibus, aut simbolo pugnatitatis, deinde ad distinguendas horas: hos gallos ex curribus transtulerunt ad turres. Nos vltim retinimus, præcipue ad indicinam, quæ cali parte ventus spiret. A Gothis etiam ille lusus puerilis, in Bacchanalibus, committendi gallos, victoremque donandi tintinnabulo. Vnde certamen galloꝝum gallinaceorum initium traxerit apud Græcos, vide Ælianum *lib. 2. c. 28.*

PROBLEMA XXIX.

Quibus diebus possimus prædicere diuturniorem pluuiam, vel gelu.

Des quidam, apud inferiores Germanos, pluuiarum atræ & infames sunt: & præcipue quarrus Iulij, quem S. Martini bullientis aut pluuij Belgæ appellant. Fabula aliquâ mixturam veri habet. Si enim venti Occidentales, nobis maxime humidi & imbriferi, initio Canicularium aut Iulij flare occipiant, satis pertinet esse solent, & pluuias in medium sepe Augustum extendunt. Similis fere causa, diem S. Marci fecit vitibus calamitosum: nõ quasi ipse fin-

singularis ac peculiaris sit in noxa; sed quia circa finem Aprilis, intempestivæ quædam pruinae, veluti ultimæ hiemis reliquæ, quandoque concreverunt, quæ tenera vitium germina adurunt. Nec caret omnino ratione vulgaris versus de Virginis Purificatione.

Si Sol splenduerit Maria purificante,

Maius erit frigus post festum quam fuit ante.
Splendent enim, & maxime serenantur apud nos dies, Borea aut Cæcia flante. qui si longiuscule Februarium incurrant, acerrimo gelu incrustant: cum gelidi & siccissimi sint (præsertim Cæcias, & qui à Borea divergunt ad Solem ortuum) & ætatis præteritæ tepentes omnes reliquias, hiberno & longo frigore extinctas inveniunt.

PROBLEMA XXX.

Vt sonitus tympani audiatur à decem vel duodecim leucis.

Conscende nauem, & duc in altum, pulsa sudo & sereno cælo tympanum, audieris vento qualiquali secundo à decem & amplius leucis. Id nautæ Belgæ experientia didicerunt. Ratio quod liquidus aër sonum transmittat, eumque nihil impediat.

PRO.

PROBLEMA XXXI.

Incubantis gallinæ oua præservare à tonitru.

ID quotidiana observatione exploratum est, cum tonat, oua incubantis gallinæ sæpe fieri leuana & putrida, ut nullos pullos proferre possint. Ratio est, quia sulphurei illi hilitus, qui tonante cælo disperguntur per aërem, oua inficiunt & quasi enecant, veluti pestilens virus animalia afflat & extinguit. Huic malo occurrendum Laurò, cuius aliquot folia substernantur nido, ut pessimos illos hilitus auerruncent. Veteres enim magno consensu Laurum tangi fulmine negant. Quod tamen mirum est, cum non tantum plana, sed montes amet. Plurima namque olim in Helicone & Parnasso Laurus; indeque Apollini & Musis sacra. Mavellim tamen ex eo Laurum Musis sacram, quod veluti illa perpetuo viret; ita Poëtarum opera sunt immortalia.

PROBLEMA XXXII.

Ferrum quomodo subito liquefacias.

Apprime ferro sulphur inflammatum, & videbis in guttas friabiles statim distillare. Sulphur enim in eo est quod præcipue ardeat & comburat; habetque actiuitatem intensis-

E

simam:

simam: ita ut sulphureus pulvis patinæ argenteæ v. g. supersparsus, & candela vndiquaque incensus tantum argenti abducat, quantæ ipse pulvis est quantitatis. Quod verum esse videbis, si ex aduersa parte patinam malleo percusseris. Actiuitas vero tanta est à materia pingui & viscosa. Quin & vitrum filo frigido & secabile reddit, si illud prius oleo perlitum insperfo puluere sulphureo incenderis. Sic calefactum quocunque volueris loco secabis filo aqua prius frigefacto, non secus atque si in culpide Adamantis contigeris.

PROBLEMA XXXIII.

Vtrum, quando tonat & fulminat, suscitandi sint dormientes?

Responderetur, negatiuè: Plutarchus enim *lib. 4. Sympos. q. 2.* asserit dormientes nõ facile ici fulmine. causam affert: quia in dormientibus pori aperti & hiantes transitum facilem præbent fulmini. Sed contra est. Extremæ enim partes corporis in somno potius rigent & condensantur, calore in centrum & interiora retracto. Deinde dormientium ossa saltem non se aperiunt, aut laxantur. Altera igitur ratio eius melior est: nempe, vigilantes sæpe putari fulminatos, qui tamen tantum afflati, corruunt solo metu vicini fulminis, & exanimantur.

manantur. timor vero iste non tangit dormientes. Hinc pastores gregum, ut terrorem pecori depellant, aut minuant, boues aut oues compellunt in vnum. Societas enim ipsa leuat metum, qui non raro trepidum à natura & imbellem pecus pecus pæne exanimat. Dormientes etiam somno sternuntur, fulmen autem obliquo & transuersali ictu facilius erectos in pedes ferit.

PROBLEMA XXXIV.

Sudarium tenere in media flamma ut non comburetur.

Intinge vino ardenti, accende ad flammam candelæ, videbis sudarium in media flamma, & non exuretur. Ratio illius, quod in ista flamma sit fluxa raritas, quæ vim amburendi planè discingit, ideoque linteum eo madefactum nihil vstulat, contenta solum humorem exlugere.

PROBLEMA XXXV.

Ex saccharo scintillas excutere.

Si saccharo bene cocto & gelato cultrum affrices in densis tenebris, flammam perpetuas, vix irritato vllò ictu, emicantes videbis. habeo tamen, cur dubitem, igneæne flammulæ,

an lux & albedo spiritibus saccareis natiuae sint. Certum est enim, multos esse spiritus qui lucem sine igne habent. Putasne Poëtam, cum Turnum iratum describit,

His agitur furis, totog³ ardentis ab ore

Scintilla abstant; oculis micat acribus ignis. intellexisse ignem, qualis qui focum nostrum accendit? Plus ingenij habuit. Scintillae istae nitent tantum, ut nitedulae vel lampyrides, non videntur. Sunt enim animales, aut alij in corpore spiritus, quos ira, pudor, & similes alia perturbatio per netuos opticos in tunicas oculorum expellit. Hinc flagrantes illi Tiberij oculi, qui cum primum a somno patuissent, omnia in tenebris, ceu media luce cernebant. Soli etiam spiritus in equis & febibus lucent, si aduerso pilo vehementer frices; scintillas excuties, sed non ardentes, quemadmodum & cultri affrictione ex saccharo. Ibi tamen interuenire posse aliquid igneae qualitatis non fuerit absurdum suspicari ob chalybem & sacchari duritiem, quod saepe quasi lapidescit, cum colliduntur.

PROBLEMA XXXVI.

Iaculari bombardâ puluere remanente integro.

ID fiet si ex fenestra iaculeris recta deorsum: tum enim totus puluis qui est in tubo non poterit accendi, quod ignis natura sua non deorsum

orsum sed sursum tendat, priusquam vi ignis eiciatur. Vnde si sursum iaculeris, bombardam maiorem sonum edet, glansque maiore impetu feretur, quam si deorsum collimes. Suppone aliquando chartam, si experiri velis an omnis puluis fuerit accensus, & videbis pluribus granis puluereis illam perforatam.

PROBLEMA XXXVII.

Quomodo puluis intendi & meliorari possit.

Puluis fit ex tribus, halinitro, vel potius salpetra (nam hanc ab halinitro Veterum distare, probat *Exercit. 104.* Scaliger) ex sulphure, & carbone. Non idem autem sumitur pro maioribus & minoribus tormentis. Si enim sclopetum puluere illo crassiore machinarum oneraueris, vix ad decem orgyas glandem excuties, ait Biringuecius: si minusculo sclopetorum puluisculo, machinas franges. Immensa etenim flamma, momento fere temporis, ex eo accenditur; cum vnumquodque pulueris granum, flammam (Snellij experimento) 125000. se maiorem spargat. Pro maioribus tormentis accipiuntur tres partes halinitri, vt docet Biringuecius, duae partes carbonis, & vna sulphuris. Pro mediocribus quinque partes halinitri, vna sulphuris, vna cum dimidia carbonis. Pro bombardis minoribus, decem partes halinitri, vna

sulphuris. & vna carbonis ex virgis nucis auelanae. Quidam, vt celeriorē puluerem faciant, & intendant ictum, singulae cuique librae sulphuris, vnciam vnam Mercurij seu argenti viui admiscunt; alij librae halinitri, quartam partem vnciae salis ammoniaci. quidam etiam ex Colladi praeepto, puluerem in tubo, hasta transfigunt ad accelerandā inflammationem. Quod maximum momentum habet in tormentis maioribus, quando puluis est grossior, tardiusque flammam concipit. Porro vis praecipua pulueris est in halinitro, quod à sulphure prompte accensum, puncto fere temporis vniuersum deflagrat sine vlllo cinere.

At quanto temporis spatio defertur globus ad spatium v. g. trium milliarium Italicorum, siue leuca Belgicae? Rothmannus putat vnico temporis minuto, si quis iaculetur duplici cartoa; ita vt vnoquoque minuto tria circiter passuum millia talis tormenti globus conficiat. Et inde potest quis coniecturam facere de alijs tormentis & bombardis.

PROBLEMA XXXVIII.

Quousque vir doctus amare possit ingenuam puellam citra culpam.

SECUNDUM Platonicos duplex est pulchrum in ratione obiecti: intellectuale, & animale. Pul-

le. Pulchrum intellectuale mouet animum ad sui fruitionem intellectualem, vt sunt Deus, Angeli, animae. Pulchrum animale inclinatur ad sui fruitionem animalem, vt sunt caelum, picturae, aedificia, carmina, orationes, forma exterior honestae puellae, &c. quae fruitio visu tantum, vel auditu, vel utroque perficitur. Peripatetici tertium Pulchri genus addiderunt, Corporeum quod animum pellicit per omnes vel plures sensus ad corpoream sui fruitionem, id est voluptificum sui usum, qui expletur tactu & amplexibus. Hinc manifestum euadit triplicem quoque esse amorem (quia amor desiderium est perfructendi pulchri per visum vel auditum, vel per mentem, vel horum plura vel omnia) diuinum, humanum, ferinum siue brutalem. non quod bruta vel ferae proprie amare dici possint; neque enim pulchri desiderio tenentur; sed quod homines feris, brutisque hoc infimo amoris genere reddantur quodammodo similes. Omnis autem amor incipit à visu. Vocamusque amorem illum diuinum, cum quis ab aspectu seu corporali seu intellectuali ascendit in mentem, seipsumque quasi transcendens ardenti desiderio fertur in res diuinas & aeternas, & statim à formae corporalis visu in spiritualis & diuinae erigitur. Et hic amor est amor hominum contemplatiuorum, qui ita ingeniosi sunt, vt altissime prouehantur. Contra amor ferinus, siue

brutalis ab affectu descēdit ad tactum & à media ad ima deprimitur. quique hoc amore percellitur, ardet visa statim pulchritudine frui per omnes corporis sensus: vel reuera pulchram puellam vel vt talem apprehensam vbi viderit, mox satagit illam ad mutua colloquia pellicere, deinde tangere, olfacere & gustare. Tactus carnis lauitate & mollitie affici dicitur, olfactus in corporis fragrantia, gustus in osculis columbinis consistit. Vbi enim amor illi brutali semel aperta ianua per visum, frenaque laxata, non ante quiescit, nec regipotest, donec re amata potiatur. Nec desiderium illud fruendi pulchri modum aut mensuram habet, nullamque satietatem admittit nisi in actu obsceno, quod se ita habere ipsa cuiusque cupiditas indicat, quæ numquam quiescit aut expletur nisi eam rem addepra quam adipisci nitentur. Nempe fames sitisque cibo & potu sedantur; amor à nullo vnquam corporis aspectu impletur, nisi amplexus tactilis interueniat, vt ex pulchro & in pulchro generet ad perpetuam sui cōseruationem. Neque enim pulchrum solis visu & auditu animos nostros mouet, sed ijs omnibus sensibus quibus pulchri species in animum trahi potest odoratu scil. gustu, & tactu. Aut dicemus ideo cæco non videri amasiam suam pulchram, quia ea frui non potest nisi quatuor sensibus? imò sæpe fit vt etiam ea pulchra ab amatore suo iudice-

dicetur, quæ non alia re sit commendabilis quæ carnis lauitate & mollitie, quod accidit in Æthiopiis. Hic vero amor est voluptuosorum hominum qui non nisi explere libidinem suam student. Non tamen semper est peccaminosus, id est reatum culpæ grauis secum trahens. Quid enim? numquid omnes puellæ & iuuenes qui inuicē procantur, & ad matrimonium sollicitant, semper peccant mortaliter, quamuis eorum finis & intentio sit ex pulchro & in pulchro generare sibi simile? nequaquam: si ista non velint, nec concupiscant, nisi secundum Legem Dei & Ecclesiæ, id est legitimis nuptijs: multo minus amor qui inter coniuges intercedit, dicendus est ferinus vel brutalis, cum ille ad modum humanus sit & honestus. vnde Apostolus monet, Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam. Et *Hebra. 13.* honorabile, inquit, connubium in omnibus, vt torus immaculatus. Deinde S. Augustinus obseruat illum Christianarum nuptiarum primum & legitimum finem, ex pulchro & in pulchro generare ad perpetuam speciei cōseruationem. Ideoque illum tantummodo amorem brutalem & ferinum vocemus, qui re amata fruisi cupit quacunque via ac ratione, licet longissimè à Deo, Legibusque, diuina & humana recedat. Atque isthæc in præsentiarum de vtroque hoc amore dicta sufficiant. veniamus ad tertium

quem à Platonis appellatum diximus humanum, qui inter duos alios veluti extremos medius est.

Amor igitur humanus ad vitam actiuam & moralem spectat, estque is qui in sola illa videndi, audiendique & conuersandi oblectatione consistit, nec in sublime erigitur, ad inde contemplanda diuina, nec in imum demergitur, vt alijs sensibus quam auditu & visu pulchro frui velit: sed in eo subsistit, vt veluti pictura vel harmonia, ita honesta ingenuæ puellæ præsentia delectetur. Ita namque generati educatique omnes sumus vt ad vitam vel contemplatiuam siue ciuilem, vel voluptuosam prompti & procliuus simus. Pauci supra ciuilem vitæ tenorem, actionemque, per contemplationem se erigunt: quam plurimi ad voluptates inclinant, medioque vitæ actiuæ tenore relicto ad ima descedunt animum. An vero aliqui quasi in medio subsistere possint? Istud hic quæritur. si enim id citra culpam queat fieri, manifestum euadit quousque vir doctus ingenuam puellam amare queat.

Istud sed hic prius inquirendum, vtrum Philosophi Christiani animus in pulchro vt sic aut alio bono voluptifico sic acquiescere possit, id est eo frui quod quietem quandam animi designat, vt non debeat ferri sursum atque voluptatem illam referre in Ens illud supremum, om-

omniumque Conditorem DEVM? Manifestissimum siquidem est ex purissima sanctissimaque doctrina S. Augustini, Creaturam rationalem non posse in amando aliquam rem creatam subsistere, vt in ea finem suum vltimum constituat. grandeque esse piaculum si quis voluptatem in edendo vel bibendo quærat, in eaque ita hæreat, vt illam quærat propter se, non referendo vterius esum & potum ad meliorem finem qui tandem in Deum desinat. quidquid enim non adducit ad Deum, abducit, & qui cum Deo nõ colligit, dispergit. vnde nec sanctissimus Doctor actus humanos admittit indifferentes: vel enim ex fide sunt & charitate, & ita semper boni, vel non ex fide & charitate, & ita semper mali; medios nullos agnoscit. Atque his positis liquet Philosophum Christianum non posse seorsusque honestam puellam diligere, vt ex illo amore voluptificum quid percipiat, atque in eo acquiescat, nec sibi præstituatur alium aliquem finem, veluti in edendo, bibendo, cantando, ambulando, qui actus non seipsis expetendi sunt, sed ob alium finem honestum deducentem ad Deum.

Deinde quæri potest, vtrum medius ille diligendi modus sit possibilis? an quispiam ea animi moderatione sit, qui ingenuam puellam amet nec ea frui desideret nisi visu audituque, vel ad sensum tactus aliosque propellatur? plurimi

rimii id negant ob rationes iam supradictas; aliqui concedunt, quos inter Ficinus Platonicus, qui pluribus contendit homines contemplatiuos ab amore humano ascendere ad mentem, vel etiam in morali honestoque ipso amore subsistere posse. Viri enim heroici & sancti, qui appetitum sensitium recta admodum ratione moderantur, per visum & auditum dumtaxat ingenuæ puellæ conuersatione frui possunt absque desiderio vltius vtendi. Non enim appetitus eorum recta intentione regulatur, nisi altero frui possent, sine alterius desiderio. Exemplo sint Socrates & Anaxarchus, qui rationis moderamine affecti non semel humano pulchro fruente, Veneris desiderio nequam visi sunt affici. Xenocrates dimisit Chrinem à lecto abire, & quidem intactam, qua tantum per visum & auditum noctu fruitus est. quod non ob aliud fecisse videtur, nisi quia appetitum ratione compressit. Insuper pater modestus ac temperans filiam quotidie videt, audit, familiariterque cum ea conuersatur, nec tamen vllò illius turpi amore detinetur, quod si pater id queat, cur heroicus vir & sanctus, qui cuncta rationis moderamine agit, eamque veluti pædagogū sensibus præficit, idem non possit facere? Ist hæc quidem latius Ficinus alijq; ex Platonis sectatoribus disputant, sed maioris lucis gratia mihi hic videtur adhibenda distinctio.

Ante

Ante omnia igitur statuendum duplicem pulchritudinem: alteram corporis, quæ in formæ venustate aptaque membrorum proportionè consistit, animi alteram quæ sita est in gratia quadam, quam suauitatem & concinnitatem morum vocant. Cumque pulchritudo illa corporis secundum antiquos, & melioris notæ cum Philosophos tum Poetas, sit animi quædã quasi Tyrannis, tacita deceptio, eburneum detrimentum, regnum sollicitudinum, amantium carnificina, vix fieri posse concedo vt vir doctus ingenuam puellam amet ob elegantiam formæ quin ea frui desideret per omnes sensus qui non satiantur nisi vfu ipso venereo, prout supra disputauimus, quia pulchri speciei se in animam per omnes sensus infundit, appetitusque humanus non satiatur nisi eo quo plene pulchritudine fruitur. Et vt vir doctus ea sit moderatione animi, atque in tantum appetitum refrenare possit, vt ingenua puella numquam practicè frui velit, contentus solo visu, alloquio; & conuersatione ciuili: attamen quia assiduam vltioris appetentiæ & periculum consensus in tactum subest, firmiter istud apud animum statuo, virum doctum pulchram puellam amare non posse citra culpam quæ pulchram. Et quis eum virum doctum temeritatis culpæ affinem non decernat, qui assiduè in ea acie versari velit, qua honestè possit excedere; vbi

re; ubi assidua pugna, rara victoria, perpetua pericula, crebri casus. Sin autem eam amet ob morum concinnitatem, venustatem sermonis, ingenij præstantiam, ingenuitatem, vitæ integritatem, & præcipuè verecundiam & pudicitiam qua anima maxime pulchra & cælestibus ipsis spiritibus simillima efficitur: neque enim vestimentorum nitor, nec excellentia formæ, nec auri magnitudo tantum valet ad mulieris commendationem quantum modestia in rebus, ac studium decore, honesteque vitendi: Sin, inquam, eam diligit, non propter dorem aliquam corporis sed animi, nec amore concupiscentiæ in eam feratur, sed amicitie, qualis fratres interest & sorores, vt non suam dilectionem ex ea quærat, sed bonum aliquod spirituale, aut temporale ipsius puellæ: fieri posse existimo vt eo vsque ingenuam puellam citra culpam vir doctus amet: si tamen ea quoque accesserint quæ supra ad maiorem amandi cautelam adduximus.

Sed ea humanæ fragilitatis est conditio, illa vniuersi generis nostri corruptio, vt qui sub initium huius ciuilibis & honesti amoris in vigilia & excubijs quasi stetimus paulatim diuturnioris temporis successu in noxiam securitatem obdormiamus, superseminatisque ab inimico homine zizanijs ingenuus ille amor degeneret in ferinum & brutalem; & qui spiritu inchoarunt,

carne

carne sæpe consumment. Ab hoc metu est cur sancti Patres, signanter D. Hieronymus, Augustinus, Bernardus locis expressissimis moneant vt puellas Christi aut æqualiter diligamus omnes, aut omnes pariter ignoremus: Adderem pondera rationum quas illi proferunt: sed vltra scopum iaculum non expedio. Istud nobis abunde est ex principijs Philosophicis aliquantulum ostendisse, an vir doctus amare puellam possit citra culpam. Quamdiu vero id fieri queat, difficillimum est statuere, nisi quod omnis in amando mora sit plena periculi, quamuis enim in alijs quod semel licitum & honestum, plerumque vt tale etiam existat in sapius iteratis actibus: vt in amore semel, iterum aliquotiesque quidpiam decore sit, quod tamen crebris actibus in vitium tandem desinit, & ex amicitia honesta fit voluptifica, quæ culpa nequaquam caret. Nec hic mihi quispiam obijciat, se puellis quidem beneuolentia affici, at illas non amare. Respondeo necesse est ibi amorem intercedere, cum absentis desiderio cruciaris, doleasque cum abierit: ista si non sentias concedam te amore nequaquam teneri; sed vnde itus reditusque eiusdem ad eandem? tam crebra collocutio, mutusque aspectus? nec ipsa senectus ab amore sensuali quempiam securum præstat, si non ætate æquales diligit, sed longe inferiores: tum enim illius amoris causa est,

cor-

corporis pulchritudo, quæ ab amante semper inesse concipitur iuuenibus, quorum ætas viridis & formosa. Et vt calor concupiscentiam propter ætatis defectum non inflammet, diabolus numquam desinit folles admouere, & quamuis tenuem & exiguum igniculum reacendere: vt ne mortuæ quidem fidendum sit, ne viro non noceat.

Postremo quamuis ita animo cõpositus sis, eamque legem sensualitati indixeris, vt intellectuali tantum fruitione puellæ contentus esse possis, nec secus eam alloquaris & audias, videas & videaris, quã si ex te genita foret: at me ipsa puella ob iudicij imbecillitatem, & fragilitatem sexus, quem demus contra cætera vitia æquè ac virorum fortem, in luxuriam tamen omnium Doctorum iudicio pronior est. Quæ vbi amari se senserit, non poterit quin redamet, præcipuè virum honoratum & doctum, quem indubitarum suæ pulchritudinis testem putat, quia non censentur amore dignæ nisi pulchræ, ideoque multum sibi tribui honoris existimat, quia non obscuris indicijs se amari sentit. Et quis vir prudens arbitrabitur eiusmodi puellas posse se tenere in medio illo amoris genere, vt legem quam tibi præfixisti, metamque rectæ rationis non transiliat? Cumque muliebris amor lenocinijs numquam careat, vix potest fieri vt virilem constantiam
non

non inclinēt sinistrorsum. Quibus de causis à gratia diuina:

*Pauper amet cautè: at ab illa diues,
Nunc amet qui numquam amauit,
Quiq; amauit nunc amet.*

PROBLÉMA XXXIX.

Locum inuenire vbi te suavis oblectet Echo.

VT Echo generetur, quæ nihil aliud est quam sonus euidenter, sed imperfecte ad auditum reflexus, necesse est vt aër qui soni quasi currus siue vehiculúm, euidenter repercutiatur. Vt vero locum inuenias vbi id fiat, animaduertere debes, vbi sit aliquod corpus, v.g. domus, rupes, murus, vallis, fornix, collis, durum, densum, læue & concauum; quod aërem vehentem sonos nõ sinat vel vltius progredi, vel ad latera diffundi, sed ipsum repercutiat. Tunc enim cogitur eodem tramite, quo aduenit, resille ac retroflecti vna cum sono, quem secum vehit; quemadmodum pila vehementi ictu impacta parieti, euidentius resultat. Quia autem ille motus reciprocus imbecillior est priore motu; hinc fit vt sonus etiam imperfecto secundùm extremas tantum illius partes seu syllabas ad auditum nostrum deferatur. In concauis enim locis quasi in vase exceptus sonus, cū non facile dissipari possit, coniunctusq;

conseruetur, aliquoties ad primum sonans repercutitur & redit. Et hæc est causa cur Echo in conuallibus, & rupibus concavis, & locis cameratis potissimum audiatur: eademq; de cauta fides in organis musicis extensæ vocalius sonant, dum expanduntur supra corpora concaua, in quibus reuera fit Echo, sed propter exiguam chordarum à concauo corpore distantiam, vix percipitur, nisi in leui forte & vnico actu: alioquin soni nimium confunduntur, vt Echo percipi non possit, etiam ab attentissimo.

PROBLEMA XL.

Quomodo naturaliter nulla adhibita arte detur vacuum in rerum natura.

ID fiet, si in magna copia vrinam egeras: tum enim spiritus externus subito corpori se infundens, & per inuisibiles cutis meatus aëtem in vesicam penetrans, indicant ibi dari vacuum, ad quod impediendum violenter agunt & subito. Hinc ille corporis horror, quod violenter quis fusâ de cruribus aquâ, à circumfuso aëre, idque citissime, inuadatur.

PRO-

PROBLEMA XLI.

Aliquem sustentare sine cibo & potu.

Istud quidem verum est, solum odorem vel halitum odoriferum non habere vim nutriendi sed fallendi dumtaxat ventriculum inani solatio, cum nihil proprie nutrire possit, nisi quod vi caloris vitalis concoquitur, & in substantiam rei alitæ conuertitur. Attamen experientia constat, quod quis per plures dies sustentari possit solo cibi odore, & præcipue panis recentis. Sed illa hominis sustentatio nõ fit per nutritionem; sed per refectionem spirituum vitalium: qui quamdiu vegeti manent, homo interire non potest. Refici autem spiritus vitales per odorem, manifestissime patet in patientibus deliquium animi, qui rebus odoriferis illico refocillantur, quod halitus ille per nares in corpus penetrans spiritus vitales quasi resuscitet & refocillet. Quin inter omnia animalia soli homini natura dedit sensum odoris boni, propter corroborationem & recreationem spirituum animalium cerebri, qui assiduis cogitandi actibus debilitantur. Vnde non sola vanitas, quod Aulici vtantur perfumatis optimo odore.

F 2

PRO-

PROBLEMA XLII.

Aërem mutare in aquam.

Illud potes quoties volueris, si bibendo vinum, aliquid calidi halitus vel imprudens & inaduerter in vitrum vnde bibis immiseris; aut etiam vitro loto vinum infundas: Tum enim aër vitro circumfusis à calore constipatur, tamquam causa efficiente, sed remota; mediante vitro tamquam causa proxima, quod frigore suo aërem congelat & adstringit; efficitque vt guttatim, si digitum exteriori parti phialæ admoueris, aqua decidat, quæ à vitro tamquam corpore minime poroso esse nõ potest. Idem fit sæpius circa fenestras vitreas, cum fornax hypocausti accenditur; circa muros, aliàs siccos, cum gelu hiemale resoluitur. Neque tam marmora hieme sudant, quam adfusum aërem vertunt in aquam, idque vi frigoris. Vt enim intensum gelu aquam stipat, ita mediocriter aërem facit liquefcere, præcipue vbi calor agit mediante corpore frigido si non natura, effectu.

At ratione vitrorum, libet hñc aliquid adtexere de insolentia istorum, qui inter commessandum gaudent epota vitra ad parietes & tabulatum elidere, elegantix vt videri volunt gratia: cum reuera non sit nisi merus abusus, &

ex vi-

ex vitata phantasia. Plutarchus in Problematis scribit, Romanos solitos multum vini profundere in templo Veneris ipsis Veneralibus, id est die festo Veneri: quo omnes admoneantur diem festum sobrie agi oportere; quod Dij longe magis vini effusione, quam ingurgitatione gaudeant: Hebræi quoque, vt eruditi testari possunt vitrum frangebant in nuptijs, vnde sponsus sponsaque biberant: quod admonerentur recenter coniugati quemadmodum vitrum, ita res omnes esse humanas, nempe caducas & fragiles: deinde ita temperandum voluptatem, vt semper meminerint lutei & fragilis vasis corporis humani, quod circumferunt. Est enim vita nostra breuitati varietatique in primis obnoxia: quæ mane cum voluptate adducitur, vesperti sæpe malis affligitur. Hodie prospera; cras in aduersam leui momento commutatur. Vitro fragilior est, neque quidquam sub lunæ globo felicitate nostra magis incertum aut caducum:

*Nam quos Sol oriens videt superbos;**Non raro hos abiens videt cadentes.*

Hac de re sed isti calicum remiges, indefessè combibones, cogitant scilicet. Non desinent tamen eos quæ frangunt vitra fragilitatis propriæ admonere, cum antea vitæ ratio vel inuitis aliquando occurret in paupertate, vel morbo.

F 3

PRO-

PROBLEMA XLIII.

Velocitatem cursus Solis deprehendere.

SI sereno cælo in monte, turri, vel littore maris constiteris, vbi longa est planities, videbis orbem Solarem paulatim supra horizontem ascendere. Et tum numera quot pulsus dederit arteria tua, vel quot voces articulatim protuleris intra illud spatium, quo Sol primò contingens horizontem visibilem, totus emerferit: ita vt primò exiguam illius partem videas, deinde ipsum totum supra terram. Miraberis quanta cursus Solaris sit velocitas. Cum enim sit maior terra multis millenis vicibus, vt volunt Astronomi, patet quod spatium aliquot pulsuum arteriæ, vel lectionis mediocri Psal- mi, decurrat tot horarum millia, quot ipse dia- mitraliter magnus est. Clarissimus D. Vende- linus, amicus noster incomparabilis, magni no- minis Astrologus (vti mihi aliquando retulit) arbitratur Solem septuagies millies terra maio- rem. Et hinc facile est deprehendere velocita- tem orbis Solaris.

PROBLEMA XLIV.

Intempestiuus disputatoribus occurrere.

ERuditos inter aliquando accidit idem, quod inter milites, vt nonnulli nimio dis- putandi & quasi decertandi desiderio, ingenij- que

que ostendi causa, in quoscunque etiam melio- ris notæ incurserint. Quemadmodum depugnan- di ardor milites ante pugnam sepe in discrimen adducit; vnde existunt duella: quia nec tem- pus oportunum, nec locum exerendæ artis & virium expectare possunt. Haud secus semido- cti quidam quoslibet quâ datur, & quâ non da- tur lacessunt, & ad disputandum prostrant, idq; sæpius inter pocula super mensa, loco alieno: quasi eos tum loquendi morbus inuadat, veluti veteranos bibendi & dormiendi. Fateor do- ctos inter contentiones interuenire aliquando vtile, imò necessarium: si modo seruata mode- stia pro veritate eruenda, tuendaque; non pro sua quisque opinione configat. At super mensa nō de serijs, iuxta illud Marci Varronis in Satyra quæ inscripta est, Nescis quid serus vehat ves- per: In cōuiuio, inquit, legi nec omnia debent, nedum disputando discuti; sed ea potissimum quæ simul sunt *βιαφελῆ*, id est, vitæ vtilia, quò illæ altercationes non spectant: & delectent potius, quàm animos vtrunque exacerbent & torqueant. præcipue cum docti etiam à sede rectæ rationis tum deiici queant. Quæ verba vel ideo lubentius adscribo, vt adolescentio- res, qui à vitio studioque ostentationis plerum- que loquaciores fiunt, ab hac intemperie reuo- cem; senioribus gratuler, qui vitam suam ad normam Marci Varronis componunt: cumq;

F 4 huius-

huiusmodi aliquid accidit, futilium & impo-
 tunorum locutuleiorum clamores risu & diuer-
 ticulis eludant, nullamque disputandi faciunt
 copiam. Neque eos latet quibusdam in more
 positum, vt non pauca memoriter discant, at-
 que in ijs exerceant ingenium: ad quæ paula-
 tim sermonem pertrahunt, vt de ijs disserant,
 vel quæstiones eliciant; hac vna re satis pruden-
 tes & cauti, ne extra suum chorum inepte sal-
 tent. Sed eruditi qui vt vasa plena non altum
 tinniunt, nasum Rhinocerotis habent, hancque
 praxim haud difficulter subolfaciunt. Sed ad
 propositum problema vt respondeam: quo-
 modo intempestiuus illis disputatoribus srobu-
 uandum. Admiratus aliquando fui virum eru-
 ditum, hac in re perquam industrium: is veluti
 belligerator exercitatissimus feruidos illos bla-
 terones & vitilitigatores, non secus atque op-
 timus imperator aggrediebatur. dicereque so-
 lebat, Tum gradu clementi & silentio opus es-
 se, cum ad hostem itur in conspectu longinquo
 procul distantem. Et nonne leues illi buccina-
 tores, nullo rerum pondere nixi, verbis dum-
 taxat humidis & lapsantibus diffluentes, lon-
 gissime à nobis absunt? quamuis vana persua-
 sione scientiæ se supra ceteros extollant. Cum
 vero prope ad manus venit, tum iam è pro-
 pinquo hostis & impetu propulsandus, & o-
 stensione maturæ eruditionis terrendus est. id
 est,

est, posteaquã impetus ille & feruor disputandi
 deferbuerit, tũ solida aliqua ratione, vel argu-
 mento ita reuinciendi, vt euadere non possint:
 immergenda ventoso vtri acies vt subsidat. In-
 time in animo me afficit illud D. Hieronymi in
 epist. Prudentis viri est scire quid taceat, dubi-
 tare quid dicat. Impossibile vt is inquirendæ
 rei seræ cordate inuigilet, qualis in primis est
 veritas, qui tam ludicris verborum velitationi-
 bus, captatisque ex omni occasione disputatio-
 nibus & iurgiis vacare potest. At vt galli galli-
 nacei plerumque pugnant, vt pugnent: ita isti
 disputant vt disputent, nec eruendæ veritatis
 scopum sibi præfixum habent. Alioquin verum
 est, sicuti ex lapidum collisione ignis: ita ex
 disceptationibus elicitur veritas; quia aduersa-
 rij sua vel pertinacia, vel sapientia sunt inuicem
 magistri.

PROBLEMA XLV.

Alueos diducere ad irrigandum prata & hortos.

CArdanus *lib. 1. Variet. c. 6.* dicit antiquos
 in aquæductibus sesquipedem in cente-
 nos pedes constituisse. crediderim ad
 molas potius circumuolendas, quam ad irri-
 gandum terram; cum irrigatio debet fieri leni
 & placido defluxu aquarum, vt ne impetu ni-
 mio herbas eradicent, aut solum subuertant.

Vnde addit, nostra ætate, subtiliore ratione, sed ad irigandum solum oportuna, in singula spatia sexcentorum pedum solum pollicem vnum declinamus. Qui plenissime sufficit: cum enim aqua sit corpus graue & liquidum, prætereaque continuum; in quoduis spatium declinatus ponderis suo fertur, & vnda vndam protrudit: tantoque aquæ se magis premunt, inuicemq; præcipitant, quò deuectitas fuerit maior. Hinc flumina eò rapidius fluunt, quò ex altiori decurrunt loco: Ita vt si in spatio mille passuum sit sex pedibus altius emissatio, reddatur fluiuis in nauigabilis propter nimiam fluxus velocitatem: veluti Rhodanus in *Valesia*. Et hinc si quis sciat v.g. quot pedes alueus Rheni sit depressior per spatium millenorum passuum, facile colliget quot millenis vel centenis pedibus Lepontij qui alpes inhabitant, vbi oritur Rhenus ex gemino fonte, remotiores sint à centro terræ, quam Bataui, apud quos se exonerat in Oceanum. Ponamus illum protendi in longitudinem sexcenta millia passuum, & ad singula millia alueum subsidere ad tres pedes; remotiores erunt Lipontij Batauis à centro terræ 1800. pedes.

PROBLEMA XLVI.

Vt quis esum ouorum auersecur.

Gracii-

Graculus esuriens in calum infferis, ibit. Eiuscemodi alicui appone oua plurima & sola, ijsque se aliquoties ingurgitet: experieris illum postea, si prius oua lubenter comederit, ad eorum elum nauere, nisi diuturnior fames stomachum egregie expurgauerit. Ratio istius, quia oua visco quodam parietes stomachi & orificium inficiunt, diutiusque adherent, vnde comestorem ouorum subit nauera: quæ quamuis sæpe re ipsa transeat, vi imaginationis redit, dum oua denuo conspiciuntur.

Si vero quis comedat oua bubonum, plures Physici scribunt eum perpetuam habiturum naueram à vino. Quod si fuerit verum, oportunum remedium vini vsu abutentibus.

PROBLEMA XLVII.

Remedium malorum præstantissimum præscribere, quo ipse vtique aliquando non possit.

Problema hoc fateor extra suum chorum saltat: sed ideo Physicis admiscui, quod hoc trimestri quo illa concinnaui, mihi multum exhauriendum fuit patientiæ, remedioque non parum indigebam. Atque ideo facilius alteri adhibere medicinam, quam sumere; quia id sani facimus, hoc non nisi ægroti: neque ita commode consolationem admittimus, atq; alijs impertimur. Ignauum malorum

alex-

alexipharmacum, obliuio: illa siquidem dolori terga vertens, congregari cominus non audeat; adeo illum vincere aut extinguere non sufficit. Magnum, si vir cordatus id ab animo impetret, quod obliuio nihili quoscunque casus astimantibus elargitur. Amici, sed oportuni, medentur multis; quemadmodum & tempus, quod omnia lenit. Mortui uiuis, sed eruditus & scientia rite utentibus sapius solatio sunt. Pro sunt quoque honesta exercitia, & adhortationes eorum, qui vere & ex animo miseris nostris ingemiscunt, recteque consulunt. Obueniunt enim saepe talia, quae & sapientis cor conturbent, & ponant extra usum rectae rationis. Neque qui uis suae sortis & fortunae faber est, ut edulcare vitam possit, curasque acerbis sensibus gubernare. Nec mediocriter dolorem eleuant, qui tristio rem rerum suarum statum in eiusmodi malis exponunt; veteraque inge rentes exempla, praesentia cum ijs conferunt, & liquido ostendunt, quam multos homines vel ex atrocioribus malis Diuina eruerit benignitas. Sed conflictantem cum aduersis nihil aequae tranquillat, erigit, & serenat, ac intenta Dei rebus humanis numquam non interuenientis recordatio: ille enim solus laxas manus roborat, & gonia debilia confirmat; educit per ignem, & per medias undas salutis demonstrat viam. Quod verò isto remedio parabilis?

Non

Non obliuio, tempus, amici, libri, aut expensae aliarum casus, vel admissae adhortationes. Validum cuique domi praesidium suppetit, atque id semper in promptu est: adsit modo voluntas & animi propositum. Id nos exemplo docet Rex Hebronaeus, ille tot palmarum & triumphorum de aduersitatibus Imperator, tot calamitatibus tantum non oppressus. Psalmo 76. fidenter ait, *Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum.* Quid memoria paratius? Memor igitur esto Dei tui, idque pro te passi & crucifixi, iniuste accusati & damnati; & dolorum mitigationem senties. O facilem & parabilem medicinam! ô admirabilem & numquam satis deprecabilem Dei benignitatem! Non enim deiectos animo tantummodo erigit, sed delectatione perfundit. At quomodo mens, nisi recta, & nullius grauioris culpae sibi conscia, meminisse Dei a quo iusti ac clementis potest sine horrore quodam & pudore? Illam igitur in primis expurga, & lacrymis dilue, natioque suo nitore, quantum fas est homini, restitue. Tum in memoriam tibi Deum Opt. Max. caelestem illum patrem reuoca: fac te non amplius auersetur ob scelera; quod filiali fiducia vere possis compellare patrem. At his paucis intermixtis redeo in orbitam, nisi quod omnium sensilium malorum maximum vocem timorem, cuius si intelligatur definitio, vinci

vinci potest. Non est enim nisi futuri mali expectatio, animo veluti præsens representata. Hunc igitur vt veluti potioem molestiarum partem vincas, expecta euentus rerum, non illos præpropera tibi imaginatione representa. In hunc effectum libet hic aliarum animi passionum definitiones describere. Tristitia igitur contractio spirituum à re non conueniente ad sua principia. Mœror diuturna tristitia: quasi fatalis. Metus est dimissio animi propter expectationem futuri mali. Timor expectatio eorum censuræ, qui in dignitate sunt constituti. Verecundia est magna opinio reprehensionis. Pavor idem quod percussio, cum animus quasi verberatur imminentis mali opinione. Huius summum fastigium esset consternatio: quoties ex percussione concidimus, & spe, & consilijs abiectis: nisi atrocior esset exanimatio. Tremor & horror corporis affectus sunt, ex affectibus animi pendentibus. Istæ qui rite intelligit, habet vnde eiusmodi passionibus occurrere possit. Et quia homini nihil magis naturale quàm Dei cultus & religio; hinc rebus aduersis neque maius solatium, neque certius remedium Dei inuocatione.

PRO-

PROBLEMA XLVIII.

Plus vrina egerere quàm potus vel cibi sumpseris.

ID est, si adhuc exorbitemus, multo plus que-
relarum effundere, quam iniuriæ sustinueris.
Sed ad propositum: Egires multo plus aquæ,
quod nõ vni contingit, si ita corpus habeas dis-
positum, vt aërem, qui continue illud occultis
meatibus subit, atque in arterijs vbique conti-
netur, in substantiam aqueam conuertat; illa-
que defluente alteri idem faciat atque multipli-
cet. Alioquin merito quæri possit à Physicis,
vnde substantia aquea in maiore quantitate,
quam assumptus cibus vel potus prestare potue-
rint? Insumit v. g. quis quotidie in cibum &
potum sex libras, reddit decem vel plures. Vn-
de ille liquor? Dicamus ab aëre corpus arte-
riasque continuo subeunte. Quemadmodum
videmus loca concamerata & humida, ob mo-
dicum frigus, superne assidue distillare guttulis
quæ ex aëre aquiescunt. Frigus igitur aërem
in aqueum humorem densat: vnde & corpora
illa plus æquo sunt frigida oportet, quæ aërem
mutant in humorem aquosum, vt marmora &
vitra.

PRO

PROBLEMA XLIX.

Inter nauigandum haurire ex Oceano aquam dulcem.

Hic problemati vt respondeamus, præsupponendum ex principijs Physicæ, salfedinem non esse qualitatem aquæ vt sic, nec illi immediate subiectari: illam sed inesse & provenire ab halitu, qui cum aquis Oceani confunditur & humectatur. Salsedo enim est sapor: sapor verò fit ex mixtura calidi, humidî, & sicci; hasque qualitates non tam aqua habet, quàm exhalationes. Vnde quod mare sit salsum non prouenit à natura siue qualitibus aquæ, sed ab exhalationibus aquæ permixtis. His ita positis, si ex oceano aquam velis haurire dulcem & puram, id est vere aquam, confice aliquid eiuscemodi, quo illam ab exhalationibus discernere queas. Aiunt nonnulli id fieri si vas cereum in mare dimiseris, vndiquaque bene obstructum: rum aquam puram, relictis exhalationibus, se per poros qui ceræ insunt insinuare & paulatim irrepere in vas cereum; atq; aquam poculo eiuscemodi inclusam esse potabilem. Facilior tamè modus est, si quis manipulum lanæ ex naui in Oceanum dimittat, atque ex eo aquam exprimat. Illa dubio procul erit dulcis; eo quod facillime citissimeque aquam lana admittens, exhalationes quibus salsedo inest, excludat.

PRO-

PROBLEMA L.

Carnem reddere piscilentam.

Vere magnus is mihi fuerit Thaumaturgus qui id possit. Habemus quidem hac de re multa disputata problemaice: sed hoc vnum modo prænotamus in Prodromo, inualuisse olim opinionem apud nonnullos esu altitium non magis solui ieiunium, quam piscium: eo quod auium & piscium communis sit origo. Gen. 1. v. 20. *Dixit etiam Deus: Producant aqua reptile anima viuentis, volatile super terram sub firmamento cali. Creauitq; Deus Cete grandia, & omnem animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aqua, in species suas, & omne volatile secundum genus suum.* Ecce pisces & aues ab omnipotente Deo formatæ sunt ex aqua, veluti homo & quadrupedia ex terra. Et si aues physice conferamus cum piscibus, inueniemus quod in quamplurimis inter se conueniant. Aues sunt ouiparæ, similiter pisces: Aues non fundunt aquam de cruribus siue mingunt, quamuis sæpius bibant, ita nec pisces, nec vesicam habent: sed vtraque animalia superfluum humorem concoquunt intra se, a quibus vertitur in plumas, piscibus in squamas. Et quis negabit pisces non eque remigio pennarum volitare in suo elemento, atq; aues in aère? Adde quod,

G

quod, secundum quosdam modernos Philosophos, non sint nisi duo elementa, terra & aqua. Aërem statunt aquam rariorem, nec nisi accidentarie ab ea differre: ita ut aues & pisces eiusdem quasi naturæ idem quoque elementum inhabitent. Ut mirum non sit quibusdam ad Oceanum locis, ex folijs in ipsum deciduis, ceteraque specie gummi ex cortice arborum in aquam defluente, nascantur anates volatiles, veluti in terra ex sordibus exurgunt mures quadrupes. Quid? quod sæpe vidimus pisces quasi volantes in aëre, & suprema radentes Oceani: viceque versa, olores, anseres, onocrotalos, anates, mergos, infinitamque avium multitudinem assidue hære in aquis tamquam elemento naturali, quo æque difficulter careant atque ipsa terra. Vide hac de re, si vacat, Franciscum Valesium in Philosophia sacra, ad supra citatum locum Genesios: mihi modo non est ad manum. Porro quod quidam olim crediderint esu avium non solui ieiunia, testis mihi Socrates *lib. 5. Hist. cap. 21.* Horum sententiam fortassis securus est S. Benedictus, qui suis sequacibus, quos assidue abstinere volebat, esu quadrupedum interdixit, avium concessit. *Fruetuos. in Regul. Monachorum.* At reclamabunt Benedictini reformati, qui non vescuntur nisi piscilentis cibus, negabuntque eam mentem fuisse sanctissimi sui Legislatoris: interque cetera dicent,

dicent, Esu avium, quam quadrupedum esse lautiozem. Quibusdam fateor, at non promiscue omnibus: uti non pauci pisces cuius edulio ex carnibus præferunt. Romanis summæ lautitiæ, & maxime daphile ferculum erant pisces. Certe si quis assidue obsonetur, auesque comedat, nulla vniquam intermixta carne quadrupedum, breui redigetur ad nauseam, quod fit in quolibet ciborum genere, quibus à teneris non assueuimus. At ego cum nemine controuersiam volo: sit suum cuique pulchrum. Isthæc dumtaxat problematice, & dicis causa proposui.

Ceterum, cum anima animalium sit in sanguine: ideoque tam diu pisces, & sectæ anguillæ mouentur, quoad singulæ partes suo fuerint destituta sanguine: certissimum est, volucres à piscibus distingui forma substantiali, totaq; differre specie, quinimo genere: avium siquidem, uti & quadrupedum, sanguis est calidus; piscium frigidus. In quo differentia substantiæ utrorumque animalium consistit: ita ut omnia illa accenseantur piscibus, quæ sunt sanguine frigido, ut lutra, Belgis em Otter/ licet sit animal quadrupes, pilosum, ossibus lepori haud absimile. Noui qui se crederet comedisse de artocrea, cū apud Carthusianos gustasset de lutra. Anates quoque marini, de quibus supra, cum sint sanguine frigido, comeduntur ferijs piscilentis.

Quorumcumque vero animalium sanguis calet, eorum tantum esus prohibetur ab Ecclesia certis anni temporibus.

PROBLEMA LI.

Quomodo obuiandus procellis, ne noceant.

Procellæ crassiore, quam fulmina, spiritu, non ita penetrant, sed frangunt potius, turbant & deiiciunt. Turbo præterea rapida vertigine locum ex loco mutans, ait Plinius, nauigia contorta frangit; & repercussus, correpta secum in cælum refert, & sorbet in excelsum. Quomodo forte olim abreptus vitulus, quem repluisse narrat Auicenna. Nimis enim vitulus sit, qui putaret in nubibus natum, veluti ibi forte nascuntur ranæ. Compescitur, inquit Plinius, turbo facili remedio, infuso in aduenientem aceto, cui est frigidissima natura. Nautæ in nostro Oceano potentiori & tutiori vtuntur remedio: tormenta enim in aduentantem explodunt, vt globo & aëris impulsu, exhalationem dissipent. Ita etiam utilissimum contra procellas pulsare campanas, & aërem impellere. Torquet quidem & circinat se ille turbo per superficiem maris, idque longissime; & aliquando circa turres eminentiores: speciemque refert aliquot modiorum calcis soluentis se & abientis in fumos. Vnde homines simplicio-

pliciores putant aliquem inhabitare dæmoné, qui omnia animet & ludat histrioniam. Cum tamé sæpe frustra adhibeantur exorcismi, quod portenta sint à causa naturali; nec opus contra malignos effectus nisi remedio naturali tempestiue adhibito.

PROBLEMA LII.

Certissimo indicio inuenire Mare.

Cum Sapiens dicat omnia flumina intrare in mare, nec tamen illud exundare, quia occultis terræ meatibus aqua marina rursus absorbetur, vt iterum fluat: nemo certiore indicio deprehendere potest mare, quam si ductum sequatur cuiuscumque fluminis, illud tandem se in Oceanum, aut aliud mare exonerabit. Ratio Phylîca; quia centro terræ vicinior congregatio aquarum, quam vllius fluuij.

PROBLEMA LIII.

Filo serico irreparabile pondus adimere.

Cura torqueri siue filari recens ab Italia aut Turcia sericum ponderis v. g. vnius vel plurium librarum: da tinctoribus tingendum mense Martio, inuenies postea si eodem siccatum fuerit, singulas libras duabus circiter vniceis leuiore. Id expertus cum dami o Antuer-

piā didici. At quæ huius thaumatis ratio? sine dubio physica, sed occulta. Dicam quæ mihi occurrat. Cum sericum hieme, quantumuis siccum, circumfusum hiemalem aërem hauriat, & occulti aliquid humoris imbibat, fit quàm æstate ponderosius, vnde si mense Martio tingatur, & rursus exsicceatur, aliquid istius contagionis hiemalis deperdit, quod tum Sol sit valde actiuus ad exsiccandum. Sed mirum, id reliquis æstatis mensibus non fieri, sed dumtaxat Martio, quasi ille quid marriale, deuorans & absumens habeat præ reliquis. Ratio, quia sericum etiam citra tincturam tum excoctum & probe siccatum deperdere de pondere suo non potest ultra Martium. Vnde si tingendam libram serici postea dederis, libram recipies: si statim post hiemem mense Martio; recipies duas circiter uncias minus. Sol namque tam actiuus est, vt si nummos aureos vel argenteos diu insolaueris, inuenias imminuti ponderis.

PROBLEMA LIV.

Remedium physicum ad comprimendos indebitos carnis motus,

Posteaquam homo Deo in paradiso obedire noluit, obedientiam inferiorum membrorum sua inobedientia in se perdidit, vt genitalia membra iam non amplius volun-

voluntate moueantur, sed sola incitentur libidine & concupiscentia. Hinc fit, indebitos motus vt sæpe sentiamus vel inuiti: quos tamen compescere non fuerit impossibile, ne quidem difficile, si mens immota maneat, constansque in auersione ab illicitis perseueret. Physica enim tantum commotio facile physico aliquo remedio expellitur & sedatur. Si v. gr. ex doctrina Plutarchi *lib. de virtute morum*, commotus matrem aut sororem cogites, quas tangi vetat & lex, & ratio; hincque pudendorum fuga & recessus. Tum enim se contrahit cupiditas, & inhorret, corpusque partes suas consentientes cum iudicio præbet. Veluti nonnulli, cum cibos atque obsonia appetunt, si cogitent illa impura & nescio quas in se sordes continere, appetitum non modo extinguunt, sed ad nauseam & vomitionem adiguntur. Cui hoc remedium philosophicum minus succedit, adhibeat vel Benedicti yepres, vel Francisci niues, aut frigidam Ignatij, flammamque candelæ. Cauendum, ex præcepto Hieronymi, ab omni cruditate stomachi. & per consequens à nimio aquæ potu: quia nihil æque emortua quasi membra resuscitat & mouet, atque cruditates, & flatulenta.

**

G 4

PRO-

PROBLEMA LV.

Vt massa terra expressa aqua, cui commiscebatur, fiat grauior.

COque lateres, id deprehendes verissimum. Later enim tantum siccatus ad Solem notabiliter est leuior, quam coctus igne; & tamen minus aqua tum admixtum habet, vt quam ignis absumpsit: videmusque crudos adhuc lateres parum vel nihil aqua attrahere si ad moueantur, coctos vero plurimum. Causa istius, inquit Cardanus, esse potest, quod lateres vbi fiunt, exsiccantur in Sole, concipiantque non parum aëris, qui intro delitens multo eos leuiores facit, quam cum excoquantur igne. Quos si diutius quam par est in fornace relinquant, colorem mutant, fiuntque ferro quam terrae similiores. quid si dicamus eos cum colore grauitatem quoque ferri induere? certe nihil videbitur absurdum. Terra enim metallicum quid continet, quoque propius ad illud accedit, tanto magis qualitates eius, & praecipue grauitatem induit. Videmus enim lateres si diutissime coquantur crispari & instar ferri inflecti, quamuis ceteras qualitates ferri non obtineant, propter nimiam admixtam terrae portionem.

A spiritibus quoque animalibus est, qui in ieiuno

ieiuno homine quasi sopiti iacent, sumpto cibo excitantur, quod homo ieiunus ponderosior sit, quam vbi comederit. Dormiensque plus ponderat, quam vigilans; mortuus, quam viuus, quod tum nullum intra se aërem, vel spiritum contineat, qui alleuiare solent.

PROBLEMA LVI.

Aqua ignem accendere.

PRO comperto & indubitato habeo, lapides dum coquantur in calcem intra se ignem concipere, & tam diu retinere dum affusa extinguitur aqua: qui ignis est calcis quasi anima. Quamdiu enim ille extinctus non fuerit, calx vocatur viua; illo depulso, mortua. Quomodo autem ignis formam suam lapidi communicet Augustinus *lib. 21. de ciuit. cap. 4.* habet vnum ex naturae, vt ita dicam, mirissimis: certum tamen est fieri, quamuis latentem in calce igne nullo sensu percipere possimus, quin contra sentitur calx in manu frigida ad instar lapidis. Si tamen ignem illum accendere velis, affunde frigidam: quod si nocte feceris in tenebris, videbis erumpentes scintillas, adeoque ardere calcem, vt in ea coquere possis oua: sed quae ego gustare nolui ob grauiolentiam, & malignum, quem a calce habent calorem. putamina enim nimio, sed latente igne exuruntur.

G 5 & cal-

& calcis qualitas penetrat ipsam ouorum carnem. Prò! quantum naturæ thauma! quale portentum! ignem aquâ accendere. Quod si quis exhibeat ijs in regionibus, vbi calx ignota, & numquam visa, pro quanto miraculo reputabitur. Nobis ob assiduitatem quasi viluit, nec credimus aliquid miri esse. Augustinus inter maxima naturæ arcana recenset. Quem velim audias. Intueamur, inquit, etiam miraculum calcis, excepto eo, quod igne candescat, quo alia terra redduntur, etiam occultissime ab igne ignem concipit. Eumque iam gleba tangentibus frigida tam latenter seruat, vt nulli nostro sensui appareat, sed compertus experimento, etiam dum non apparet, sciatur inesse sopitus. Propter quod eam calcem viuam loquimur, velut ipse ignis latens anima sit inuisibilis viliibilis corporis. Iam vero quam mirum est, quod cum extinguatur, tunc accenditur? Vt enim occulto igne careat, aquæ infunditur, aquæue perfunditur: & cum ante sit frigida, inde feruescit, vnde feruentia contra frigescent. Velut expirante ergo illa gleba discedens ignis, qui latebat, apparet; ac deinde tamquam morte sic frigida est, vt adiecta aqua non sit arsurâ, & quam calcem vocabamus viuâ, vocemus extinctam. Quid est quod huic miraculo addi posse videatur? & tamen additur. Nam si non adhibeas aquam, sed oleum, quod magis fomes est ignis, nulla

nulla eius perfusione vel infusione feruescit. Physici moderni pro ratione recurrunt ad antiperistasin. Hoc miraculum si de aliquo Indico lapide legeremus, siue audiremus, & in nostrum experimentum venire non posset, profecto aut mendacium putarem, aut certe granditer miraremur. Quarum vero rerum ante oculos nostros quotidiana documenta versantur, non genere minus mirabili, sed ipsa assiduitate vilescunt, ita vt ex ipsa India, quæ remota est pars orbis à nobis, deserimus nonnulla mirari, quæ ad nos potuerunt miranda perducere. Quæ vero mira de calce diximus, si quis nimis rigidus exactor eorum rationum velit, respondebimus eam nos dare non posse, quod istis & similibus Dei miris operibus infirma mortalium vincatur ratiocinatio: bonumque sit intellectum nostrum hinc vinci, quo facilius arcanis fidei mysterijs acquiescat, quorum rationes perscrutari non potest.

PROBLEMA LVII.

Vt quis numquam mane post somnum sitiât.

DE hominibus sanis loquor: ægroti enim plerumque à somno sitiunt, quod experientia didici; causam relinquo Medicis. Homo igitur sanus sitim patitur vel ob siccitatem, id est defectu humiditatis; vel ob calorem:

cem: vnde omnia salsa, acerbæ herbæ, aromata, utpote calida, sitim prouocant. Si igitur sitim mediocrem patiaris à calore, illam vigilia vinces; si à siccitate, somno. Vnde numquam mane sitim senties, si moderate cœnatus concedas cubitum, etiamsi vesperi & lecto vicinus nonnihil sitim sentias, siccumque habeas os. Præstat ita ire cubitum, quam bibere. Nox enim humida frigidum aërem inspirat, & humor qui in corpore quasi sopitus iacet, per quietem membrorum, se exporrigit, sitimque extingit nobis nihil sentientibus; maneque surgimus humido ore, & omnis sitis expertes. Id Studiosis non ignorare, erit fortassis vsui, vt diutius bonam valetudinem conferuent.

PROBLEMA LVII.

Parare lampadem que numquam sit emungenda.

SI fuerit verum, quod scribit Nostradamus, posse alumen plumæ secari in modum ellychnij, illudque immixtum oleo ardere instar gossipij, nec consumi. Certe commodissima lampas instrui possit studiosis, vt integram olei mensuram absument, nec vel semel emungenda sit lampas. Alumen quidem viscosum est, & ignem concipit; at dubito, vtum affu-

affuso oleo sic ali possit, vt ipsum non absumentur alumen. Non est experientia difficile, probatumque erit instar miraculi.

PROBLEMA LIX.

Vt tenuissimum filum igni iniectum non comburatur.

ID facies, si ouo aliquoties circumligaueris filum, licet siccum. Projice ouum ita circumligatum vel in prunas, vel tene in flamma, & non comburetur filum. Ratio, quia non fit ignis, nisi calor ad octo, vt loquimur in scholis, id est ad summum quo venire potest, intendatur. Prohibetur vero ignis ab ouo, ne in gradu sufficienter intenso caloris agere possit in filum, quia ouum comburi aliquamdiu non potest, & ita filum frigefacit: quod enim non comburatur, aliquam semper refrigerandi vim habet illius, quod maxime est calidum.

PROBLEMA LX.

Aquam vino admixtam secernere.

SAtis notabilis inter Theologos agitur quæstio: An aqua in modica quantitate vino in calice mixta, materia sit consecrationis. Certum siquidem est, aquam puram & à vino remotam nullatenus esse; iamque olim Aquarios damnatos hereseos, qui id docebant. Non

Non pauci tenent aquam in calice vino probe permixtam in tenuissima quantitate vnâ cum vino transubstantiari in sanguinem Dominicum, eo quod in Sacramento calicis post consecrationem nihil substantiæ remaneat, sed tantum mera accidentia, neque dici debere, vnâ cum sanguine sumi qualemcunque aquæ substantiam, &c. Alij contra vt has difficultates euadant, asserunt aquam, priusquam consecrari possit, debere transire in substantiam vini, imò de facto vinum fieri. Quod tamen quomodo fiat non video nisi forte per miraculum: cum ex solida ratione physica constet, vinum & aquam misceri ita non posse, vt alterutra res suam amittat essentiam, quamuis destrui videatur. Non enim aqua & vinum magis vnû fiunt, cum vtraque res formam suam retineat, aggregatione liquidorum, quàm acerus hordei & tritici. Quæ tamen differunt, propterea quod in liquidis nihil intercedat: in siccis aër. Neutraque vnum vocari possint ab vnitae forma. Deinde illa nõ miscentur mixtione proprie dicta, quæ ab inuicem separari possunt, talia sunt vinum & aqua, ergo. Probatur minor, quia si quis amphoræ vini v. g. calicem aquæ affundat, ponatq; in orificio amphoræ particulam panni lanei, sinatq; vna parte dependere extra amphoram, ita vt altera pars vino notabiliter immergatur: ille pannus ex amphora foras educet

cet quidquid est humoris aquei, vinumque in amphora relinquet: quod vinum sit viscosum & tenacius, aqua diluta facileque sequatur ductum. Præter hunc modum separandi aquam à vino plures sunt apud Chimicos & Physicos. Nos hunc facilem adducimus, quem experientia probauit, non quò lumen aliquod mutemur Theologis, sed Thaumaturgo nostro præluceamus experimenti exemplo.

PROBLEMA LXI.

Festiuam & lepidum conuiuium apparare Venatoribus.

Appone carnes, suillam, vitulinam, ouinam; tostam, assam, lixam, frixam. Abunde erit, ni fallor, illis à longa venatione bene famentibus; qui famem in agris & erycetis certo rnueniunt, escas venantur apud amicos in adibus. Sed cum lepòre vt id facias (leporem enim si apprehenderit ipsi adferent) instrue mensam capite porcelli dissecto, aliquot capitellis ouium & vitulorum; adijce pedunculos; & omnia coque diuersimode. Esca erit palato gratissima, quamuis non magni pretij: canesque habebunt maximam cœnæ partem, ossa nempe innumera. Cum enim immodici illi venatores canes suos, illamque tam dispendiosam voluptatem plus quandoq; amare videantur,

tuam, quam coniugem vel liberos, imò quam se-
ipsum: si quis eos sibi demereri velit, æquum est
ut potentem canum, quam dominorum ratio-
nem habeat. Quique venationi postponunt om-
nia seria; curam domus, honestarum artium
studia, spem lucri, gloriam armorum, quodque
omnium est præstantissimum, temporis vitæ
suae optimam partem, longe videntur dignissi-
mi cœna tali venatica, cum sit canina.

PROBLEMA LXII.

Spectrum densa nocte exhibere innocuum.

Assueravit mihi, in Flandria cum essem,
Sacrificulus, homo mire simplex, se vi-
disse in lecto iacentem spectrum hor-
rendum, ingens, ea nocte cuius postridie eum
visitabam. Inquisivi à domesticis, quidnam rei
accidisset? respondit Vir nobilis, se edidisse hunc
ludum. Bibebamus vesperi, inquit, vinum ar-
dens siue adustum, largiter saccharatum; cumq;
bonus ille Sacerdos plus iusto biberet, pollici-
tus sum illi, quò eum ab eiusmodi largiori po-
tu abducerem, vinum istud effecturum ut no-
cte spectrum videat. Ille me irriso duplicavit
haustus, atque ita nobis salutatis concessit cubi-
tum. Post horæ mediæ spatium, cum iam vigi-
lias inter & somnum ageret, concendi ipsius
subiculum; vinumq; ardens super prunas te-
pfa-

pefactum accendi sulphurato, atque meipsum
in cæsis & tetro lumine contemplandum exhi-
bui, steti que ante lectum aliquamdiu immorus.
Ille Dei Diuorumque opem voce qua potuit
inclamare cœpit, sudoreque perfundi: caput-
que intra lintea abscondit. Ego pedem illico
reruli tam modeste ut fraudem non perceperit.
Atque ex hoc spero, emendabit se à nimio potu
brandinini. Tu caue factum reueles, quin po-
tius dicito pœnam peccati. Sunt qui idem mo-
liantur accenso sulphure, at fœtor nimis into-
lerabilis. Lepidissime ludi potest hæc fabula
flammâ viui ardentis bene saccharati. Similis e-
nim sui coloris vultus exhibet, nempe luridos
& horrentes: veluti lux Solis omnia illustrat
& nitore perfundit.

PROBLEMA LXIII.

Pyrium puluerem cultro accendere.

Cum calor ad summum venerit, fit ignis.
Acue igitur cultrum in tabula lignea be-
ne dura, intersparsa arena fluuatiili siue
aspera cum puluere tormentario. Iterata illa
affricatione tantum culter calorem concipiet ut
scintillas ei aculetur, quæ puluerem contingen-
tes incendant.

PROBLEMA LXIV.

Ouum recens intra paucos dies putrefacere.

Quam necessaria sit non modo viuentibus crebra aëris mutatio, quò melius respirent; sed omnibus omnino rebus corruptioni obnoxij, inde patet, quia aër vitam alit & conseruat. Hinc si ouum, etiam recenter exclusum, recondatur intra mundissimam arcam, nouusque excludatur aër, intra triduum vel forte citius emoriatur, & putrescet; quod durare poterat comestibile, nulla adhibita arte, ad menses tres & vltra. Alioquin si ponatur oua erecta in cineribus vel fursuribus, vt non exhauriantur, & non detur periculum ab aëre introëunte corticem, conseruari possunt ad annum. Emoriatur, dico, ouum, quia pullificum vita viuunt, potentialiter: ita vt, si post quadragesimum exclusionis suæ diem supponatur gallinæ incubanti, desinat esse fetum siue pullificum. quot diebus ex Medicis asserunt fieri embrionem in corpore humano, qui non potest quin aliqua vita viuat. Vnde rustici non vetera oua, sed recentissima supponunt.

Propter allegatâ causam nec pisces in aqua, proprio sibi elemento, viuere possunt, nisi & ipsis assidue mutetur aër, quemadmodum ceteris extra aquam degentibus animalibus. Si enim

enim vndiquaque glacie obturetur viuarium, omnes in eo degentes morientur solo defectu noui aëris: neque enim infra glaciem datur vacuum. Vnde hiemis tempore, oportet in piscinis, & lacubus glaciem pertundere, quo pisces respirent; vel oleum viuario infundere, aut injicere stramen. Oleum porosum est etiam si cõgeletur; stramen meatus habet. Vidi saepe carpiones in viuarijs supremis dorso spinis glaciei adhærentes & emortuos, quod tempestiue nulla data fuisset apertura, quamuis infra glaciem esset aqua ad pedes decem. Quia carpiones quasi suffocati ferebantur è fundo sursum, vt captarent aërem, quæ dum diutius frustra quærunt, illaqueantur vi frigoris, & congelantur. Hæc ignorare neminem conuenit, qui rei economicæ curam habeat. Et, numquid hæc ignorantibus sunt thaumata, tot piscium occurrere mortibus?

PROBLEMA LXV.

Salubriorem potu aquam seligere.

Cum Plinius, accuratus naturæ inuestigator, dicat *lib. 31. cap. 3.* illam aquam esse saluberrimâ, quæ aëri simillima sit: consequens est vt vsui nostro talem requiramus, quæ aëris qualitatibus se commendet, id est pelluciditate & leuitate, quæque libera sit ab omni graui-

H 2 lenia

lentia & noxio sapore: veluti aër in se nec odorem nec saporem continet. Dixi grauiolentia, & sapore noxio: quia si is à causa bona, vt in fontibus spadanis & alijs acidulis, prodest potius, quum obest. Salubrior igitur aqua in primis debet esse insipida & inodora, quia illæ qualitates aquæ sunt profus externæ & aduentitiæ, virtutemque suam aliunde desumptam aquæ imprimunt. Deinde aqua commendari debet à pelluciditate & leuitate: quia si sit pellucida, patet quod sit maxime sincera & impermixta. exhalationum quippe & ceterorum opacorum mixtura claritatem illam interpellat. Impermixta vero esse non potest, quamuis clara, si sit sapida vel odorata, quia neutrum aqua ex natura habet, vtpote corpus simplex, sed illi aliunde aduenit. Altera dos salubrioris est leuitas, quæ inde illi accidit quod sit rarior: raritas autem est qualitas aquæ prima, à qua maxime redditur commendabilis.

At iam quæritur, Quænam propius ad aërem accedat, estque clarissima & leuissima? Ego problematice sustineo, aquam pluuialem, sed rite apparatusam. Cælestis enim aqua est ceteris leuior & tenuior, quia ex leui nubium vapore, & paulo ante pendulo in aëre, subito & celeriter condensatur, habetque in se plurimas exhalationes, quæ leuitatem causant. Verum quidem est, quod propter earum permixtionem aqua

aquæ illæ cito putrescant, & aliquantam inde noxam trahunt: vnde dixi aquam pluuialem esse vsu saluberrimam, non vt è cælo in cisternas decidit, sed rite præparatam, id est à noxijs exhalationibus discretam, & contra putrefactionem quasi salitam. Talem bibi apud RR. PP. Minimos in Francia. Foderant altissimū puteum in medio peristylj siue claustrj vt vocant, quem inferne sternunt solido lapide & gypso; deinde superaddunt lateres, sed ab inuicem digito discretos, vt aqua possit commode penetrare: sic deducunt puteum ad aliquam altitudinem; deinde arte solita ædificant ad terræ superficiem. Mox egerunt omnem terram quæ est circa puteum; incrustantque totam planitiem gypso, ita vt ex quatuor lateribus vno aut altero pede ipso centro eminentioribus omnis aqua pluuialis delabatur per relicta in imo fundamenti foramina. Tum vero replent totum quadrangulum arena marina quam possunt habere, grossissimâ, & plerosque Monasterij canales eo deriuant, vt intra quatuor illos muros se exonerent. Et hoc pacto aqua pluuialis per magnâ satis arena molem paulatim penetrans expurgatur noxijs exhalationibus, nec vniquam putrescit. Quod nemini mirum videbitur, si cogitet aquam in puteis mari vicinis esse dulcissimam, etiam si ab illo sit: quia decursu per arenam dulcescit & crassitiem suam, cui salsedo inest, exuit.

Post pluuialem statuo fontanam vel fluuiale-
lem, quæ sit ceteris leuior, quamuis non æque
limpida. Vnde Gandauī aquam Schaldis præ-
ferunt Lisa, quæ fluuij ibidem confluunt, quam-
uis Lisa Schalde sit multo limpidiior, quia
Schaldis leuitate præstat, prout experientia di-
dici. Ponderaui æqualem mensuram aqua ex
vtroque fluuiio hausta plenam; illa ex Lisa præ-
ponderabat duabus vnceis. Vnde ex limpidita-
te certo statuere non possumus de leuitate: &
sæpe sit vt limpidi fontes & fluuioli aliquid la-
bis suis & alueolis allinant, aut musco inue-
stiant: quod illos alicuius impuritatis arguit, et-
iamsi oculis statim non sentiat. Non nego
tamen illam aquam raram, quæ speciem corpo-
ris submersi v. g. lapidis aut cultri, minime in-
flat & refringit; sed eiusdem figuræ & molis
apparet, quâ in aëre. Et hæc prima ratio explo-
randi aquam, an sit leuis.

Hippocrates dicit tenuem & laudabilem,
quæ igni prompte obedit, citoq; calefit, atque
celeriter postea deponit calorem. Quæ enim
corpulentiores sunt aquæ, frigus pertinacius
retinent; vbi incaluerint, segnius ad naturalem
rigorem redeunt, calore contumacius hærente
in densitate illa. Palladius eas aquas tenues &
leues censet, ex quarum potu incolæ bene va-
lent, & diu viuunt.

Pondere præterea, idque certissime depre-
hendi-

henditur densitas vel tenuitas aquæ: quod fa-
ctu facillimum. Sic Athenæus deprehendit Pi-
renen, fontem Musis factum, omnium qui in Gre-
cia, tenuissimum & leuissimum. Qua vero de
causa ille Musis consecratus sit explicent alij,
quamuis nobis rationes non desint; cum Ho-
ratius tam præclare Musis operatus dicat:

Nulla valere diu nec viuere carmina possunt,

Quæ scribuntur aqua potioribus.

Vtrum vero flumina rapidiora, & scopulis illi-
sa, plurimisq; impedita saxis laudabiliores &
saniores exhibeant aquas, dubito: quod obsta-
culis & repercussione tenuitas illis dari nõ pos-
sit, cum in densitatem aquis insitam obstacula
& repercussio non agant. Alioquin quauis alia
agitatione quæuis aqua possit fieri tenuissima,
& consequenter saluberrima, quod mihi ratio
non suadet.

Insaluberrima censetur niualis, quia valde
inquinata: quod terrestre illud, quod in ea sub-
fidit, planissime indicat. Et quamuis aliqui pu-
tent frigore exprimi malignos halitus, quando
vapor gelatur in nubem non exprimuntur;
sed includuntur potius, & in eisdem floccos
cum vapore alligantur. Pessime sibi consulunt
qui bibunt aquam è nive. De aqua è glacie, du-
bito: cum illa non nisi ex summa & tenuissima
parte congeletur, quemadmodum & purissi-
ma, vt ex glacie apparet: eo quod quidquid est

feculentum & terrestre, subsidat. Moueor tamen auctoritate Aristotelis, vt nemini suadeam vino permiscere glaciem quantumuis puram & pellucidam ad refrigerandū; quia exhalationes assidue ex aëre in terram & aquam subsidentes, circa supremā aquæ, vt ita dicam, cutem hærent, eiq; ita tenaciter permiscetur, vt in aqua etiam glaciata perseuerent; nec illa bibi possit nisi cū exhalationibus, vt plurimum noxijs.

PROBLEMA LXVI.

Aquam æstate congelare.

Illud vt possis, necesse ad sit nix ab hieme præterita, quā facile est asseruare in locis subterraneis. Sume aliquantum illius in scutella argentea aut stannea admisce fere tantundem salis; eamq; vitro aqua pleno superponito: illico congelabitur. Ratio est ab intenso niuis frigore & actiuitate, quod per antiperistasin intenditur, dum calor aduenit salis: qui pigritiem frigoris tum suscitatur, & ad fortissime agendum impellit.

PROBLEMA LXVII.

Nationi Poëtarum sua assignare Insignia.

Quæ Aristoteles, Ælianus, alijque plures memoriæ produnt de Cygno; ita per omnia conueniunt Nationi Poëtarum, vt nullum alii-

altilium genus, reptilium, aut quadrupedum naturam eorum exprimat euidentius; vt non sine magno rationum præsidio ipsa Poësis Cygnum pro simbolo siue insigni præferat. Cygnus, inquit Aristoteles, pulchram multamque prolem progignit. Quid venustius, quid copiosius elegantiusque prolibus Poëtarum, id est suauissimis & sensu fecundis carminibus? qualia Virgilij, Homeri, Ouidij, Horatij & eiusmodi illustrium animarum. Quid illis vel ad docendum, vel delectandum, animosque commouendum deest?

Cygnus deinde iracundiæ obnoxius. hinc sæpe fit vt ira commotæ candidissimæ alites sanguinem cient, commissaque pugna se mutuo perimant. Videtis Poëtis bilem ne moueas; vnum vnicum verbum in se iactatū durius mille vindicabunt versibus, candidum alioquin & innocentissimum genus hominum. Væ ijs, qui iustam eorum iram promeruerint. Quamuis non raro etiam inter se digladiantur stilo, seq; inuicem aculeis perstringant. Socrates monere erat solitus, vt, si cui fama maximè curæ, illamq; seruatum velit, quam studiosissime caueat, ne quem Poëtam faciat sibi inimicum: quod feruens illa natio magnā quidem in laudando vim habeat & energiam; at longe maiorem efficaciorumque in vituperando & maledicendo.

Præcipue tamen Cygni cum Aquilis bellum gerunt;

H s

gerunt: verum ut iniuriam potius à se propul-
sent, quam ut inferant. Quod vel maxime Poë-
tis conuenit; qui nō nisi prius læsi lædere haud
quemquam solent: neque dicis causa tantum-
modo gaudent maledicere. Sed impatientissi-
mi sunt iniuriæ, etiam minimæ. Hinc cum Mi-
nos rex iustissimus bellum Atheniensibus intu-
lisset, horrendo vapulauit à Poëtis Tragicis; at-
que ad ipsos inferos relegatus est.

Cygni quoque feruntur cantandi studiosi;
& nemo licet eos unquam cantantes audierit,
creduntur tamen canere: & tunc potissimum
aiunt, præcipue Poëta, eorum cantum suatissi-
mum & esse iucundissimum, cum ad vitæ me-
tam steterint. Et quia Poëta Odas scribunt; so-
lebantque olim carmina cani ad tibias, vel ea
maxime de causa Insigne Cygni Poëtis adtri-
butum. De Hipparcho Pisistrati filio scribit A-
lianus *lib. 8. variar. cap. 2.* quod cum esset maxi-
mus natus inter suos fratres, omnium Athenien-
sium erat sapientissimus; & Homeri carmina
primus attulit Athenas, coëgitque Rapsodos in
panathenæis siue communi Græcorum con-
uentu canere.

Adhæc Cygni pelagus traieciunt, & per ma-
re volant indefesso alarum remigio. Poëta en-
thusiasmo abtepti feruntur per Superos, Medi-
oxumos, & Infimos; omnia terrarum & pelagi
permeant spatia; atque ubique inueniunt quod
scri-

scribant. Nisi malis eos remigio pennarum, id
est ingenij & styli ferri in omnes orbis habita-
bilis plagas; maria, montes, siluasque, & flumi-
na peruadere; cum ubique terrarum eorum vi-
geat memoria. Certe digni qui Cygnum pro
Insignibus vsurpent ad commendationem no-
bilitatis ingenij.

PROBLEMA LXVIII.

Ex nubibus volantibus prædicere pluuiam.

Multi ex opilionibus id nouerunt, quam-
uis ignorent rationem physicam, quod
obseruent nubes ab Aquilonari vento conue-
ctas & propullas ad Austrum, cum ab eodem
reducuntur, vel potius repelluntur, eò unde
prouenerint. Tum sciunt mox secuturam plu-
uiam. Quia Auster nubes illas Aquilonaribus
infrigidatas molli suo tepore dissoluit à quali-
quali gelu, & resoluit in pluuiam. Vnde si quis
obseruet nubes à Borea fortassis exsufflatas, &
siccas pridie per nostrum transire verticem; &
postridie vel eodem die redeant, & ab Austro
reslentur in Septentrionem, decident & resol-
uentur in humorem. Habet enim ille in se par-
uulum aliquem teporem, quo mediæ regionis
aërem relaxat, ut minutissimæ vaporum atomi
in grandiores guttas confluere possint. Dein-
de etiam aërem infimæ regionis diducit & fun-
dit,

dit, redditq; ista rarefactione, humore, nubium leuiorem; vt proinde, iuxta æquilibrij leges, necesse sit nubes decidere. Tantoque guttæ pluuiæ sunt grandiores quo Auster est calidior; quia tum aër magis à frigore absoluitur, multoque fit rarior, vnde nubes decedentes facilius permeant, & non ita minutatim franguntur, sicut cum exiguus Austro calor inest. Et quis ab hac ratione non obseruauit guttas pluuiæ æstate, quam hieme grandiores? Nec nimbi pæne oualium guttarum fiunt nisi cælo calidiore & ferre tonante, id est, aëre in raritatem prorsus soluto. Austro flante, inquit Seneca, imber improbius, & guttæ pleniores sunt.

PROBLEMA LXIX.

Ratio qua Pueruli crescant.

Sæpe cum animo reputauit meo, ecquis tenellis puerulis lamentabilem ploratum eudentibus, & misella voce opem alienam implorantibus, quamuis à nemine intelligi possint quid illis obsit, tum sit solatio; vt sæpe post diuturnum ploratum prouoluantur in suauissimum somnum, ex quo vegetiores & alacriores mox exsurgunt. Id muneris semper putauit à DEO Opt. Max. clementissimo patre omnium nostrum, attributum cælestibus genijs, Angelis nostris tutelaribus, quandoquidem illis mandauit

dauit de nobis, orationesque offerant conspectui Diuinæ maiestatis: Deusque det escam omni carni, & pullis coruorum inuocantibus eum; Nec ploratus paruulorum minus intelligatur, minusque vocalis sit crocitate pullo- rum. Sed veniamus ad rationem physicam. Aristoteles *lib. 7. Polit. cap. vlt.* suadet, pueris permittere ploratum, quia id meatus diducit, & facit ad incrementum: veluti arbores vento agitatae patentioribus venis & auidius terræ succum bibunt, spatiosiusque adolescunt. Vis igitur tenellos tuos incrementum sumere, & grandescere, permittite ipsis suum ploratum, prout discretio sollicitæ & prouidæ matris iudicauerit. Non ex vna honesta matrona audiui, cum metuerent ne conuectoribus grauis esset prolium ploratus, illum ipsis salutarem, quod ideo etiam si possent, non lubenter impediunt. Vera dicebant, quamuis illam ab Aristotele causam ignorarent.

PROBLEMA LXX.

Quot ex octo præcipuis ventis singuli leucas obineant in horizonte nostro visibili.

Solutio huius problematis ab eo dependet vt quis sciat, quanta sit diameter horizontis nostri visibilis. Nautæ ex Hollandia expertissimi afferunt neminem in mari videre posse ex sua

sua aliam nauem nisi intra sex leucarum Belgicarum spatium. Diameter ergo horizontis nostri est duodecim leucarum, cum ante & retro non nisi ad sex leucas proferre visum possis: circumferentia triginta sex aut paulo amplius. Diuide igitur circumferentiam horizontis in octo partes æquales, & inuenies vnicuique vento principali assignandum spatium quatuor leucarum & mediæ, & paulo quid amplius. Si autem more nautarum ventos diuiseris in triginta duos, singuli vbi spirant obtinebunt paulo plus spatij supra leucam.

PROBLEMA LXXI.

Prædicere, an felix futura sit vindemia.

ID est, prædicere, An vix sint perfecte maturandæ, & ita excoquendæ à Sole, vt vinum debitam suauitatem obtineat, & excoctionem. Illud hac occasione annoto, quia anno superiore 1647. Augustus, September, quibus mensibus vinum coqui debet vt hîc loquimur, satis sereni & calidi fuerunt, veluti & initium Octobris: attamen experti sumus vvas ad Rhenum & Mosellam nõ peruenisse ad iustam maturitatem, præcipue albas, quæ intentiorem & diuturnionem æstum exigunt; vinaque omnia alba fuisse subcruda & subacida. Illud tum futurum Ornatiss. Viro D. Constantino Münich/

ami-

amico integerrimo, prædicebam. Rogatusque rationem, respondi me id conijcere ex frigidiusculis Etesiarum Aquilonarium auris, quæ assidue spirabant, præcipue nocte: quod mihi haud erat difficile obseruatu, quod fenestræ Musæi nostri Aquilonem spectent. Quid tum? reposuit ille. Auræ inquam illæ Etesiarum frigidæ non sinent vvas maturescere; & quamuis æstus solis conetur eas eò perducere; isti venti Aquilonares, qui semper aliquid occulti & noxij frigoris inducunt, id assidue præpedient. Vti n. venti corpus humanum subeunt per occultos meatus, qualitatesque suas inuehunt; ita vuis tamquam magis iniuriæ obnoxij nocent. Ecce mensis Septembris die 26. 1648. quo hæc scribo, dico futuram meliorem quam anno superiore vindemiam, si calidiores Etesiarum auræ ab Austro spirare perseuerent, prout hodie experti sumus. Aura enim ventis frigidata aquilonaribus vel maxime maturitatem impedit; austrinis vero mollibus & tepentibus flabris intepesacta illam summopere promouet: quamuis hac æstate plurimum habuerimus pluuix, nec æstum qualè superiore anno. Qua ratione Auster auram tepesaciat diximus tertio supra ab hoc Problemate, & alibi. Certe magna ventorum vis, & plerumq; felix ab ijs fructuum proventus, autumnique maturitas; si tepentes & calidi fuerint: qualis non est Aquilo, qui omnia
ita

ita adurit & congelat, ut aestus Solis uas percoquere & maturare non possit. Metuo attamen huius Autumni Etesiae Australes maligno suo tepore faciant potiozem uuarum partem putrescere. Euentus docebit.

PROBLEMA LXXII.

Deprehendere errorem in computu Ecclesiastico, qui non sit error.

Nonnulli se deprehendisse putant errorem in computu Ecclesiastico, cum legunt v. gr. Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis 1647. pridie Calen. Martij, cum nobis tum fuerit annus 1648. per duos menses inchoatus. Et ita in ceteris, antiquis siue nouis. Non est tamen error in computu, sed alius Curiae Romanae usus. Illa annum auspiciatur à festo Annuntiatæ Virginis, die 25. Martij, quo filius Dei incarnatus est. Alij plerumque, & fere vbique terrarum, initium anni statuunt Calendas Ianuarij: & ita fit ut ille annus nobis sit octauus, qui Curialistis est septimus, non quidem per omnes menses, sed Ianuarium dumtaxat, Februarium, & 24. dies Martij: die enim sequenti illis æque ac nobis annus octauus est. Cuius styli ignorantia etiam alias attentum lectorem in errorem abducit, si agatur de anni Dominici calculo. Idem deprehendetur error, si obseruetur, quam diutissime,

præci-

præcipue apud Gallos & Flandros, Pascha anno dedisse initium, quod penultimo seculo tributum festo Circumcisionis.

PROBLEMA LXXIII.

Sanguinem ex vulnere, vel secta vena, copiose profluentem, subito sistere.

Illud sæpe venit vsui. Inquirendumque aliquid eiusmodi, quod siccitate sua abundantiori humori resistere possit, id est illum non sugat aut transmittat. Si aliquando aquarum violentia aggeres perumpat, aiunt nihil efficacius in ruptura opponi lectis pluma fultis, quod aquam plumæ telaque linea licet sugant, non transmittant nisi roratim: ita ut fœno & aggestâ terrâ postea occurri possit vltiori malo. Tela vero linea exusta & in fomitem adaptata incendiarium est quasi corpus mortuum, ut Chymice loquar, vimque attractiuam humoris amittit, & propter eximiam siccitatē præclaro humori resistit, multo validius quam telæ aranearum. Igitur ad vulnus obligandum, & illico sistendum sanguinem nihil quod sciam præstantius, quam pro vulneris magnitudine & sanguinis copia, adhibere tantum fomitis incendiarij ex tela exusta rite apparati, quantum necesse est. Nemo hanc physicam rationem oppugnet nisi experientia edocuit contrarium.

I

PRO-

PROBLEMA LXXIV.

Vb. estate captanda aura frigidior.

SVb umbra altissimarum arborum, quod nemo ignorat: sed vtrum omnes æque illius causam sciant physicam, magnopere dubito. Præsuppono enim magni nominis Philosopho, calorem naturaliter sequi rarum, rarum calorem; & frigus densum, densum frigus. Cum igitur radij solares aërem illustrant, calefaciunt; fitque aër calore rarior: at vicinus umbrâ perfusus se contrahit & densat, unde & frigidior existit; quia aliquæ illustrati aëris partes, rarefactione in umbram propelluntur, & vna cum ceteris ibi colligantur in vnum nodum. quo autem maior & diffusior est rarefactio, eò plures partes incurrunt in umbram, & ab alijs ibi refrigeratæ constringuntur. Alia ratio, quia aër nisi à Sole vel aliunde calefiat, natura sua est frigidus, qualitatemque illam in umbra bene densa seruat; præcipue ille qui terræ circumfunditur, is enim vaporibus plurimis permiscetur & intexitur, qui à radio calefaciente & diffundente liberati, ad frigus & nonnullam densitatem, per antiperistasin se reducunt. Et hoc frigus nõ tantum gratissimum hominibus, sed maxime salutare, si umbra iaciatur in locis aërenis & siccis, vbi nulli vapores noxij.

P R O -

PROBLEMA LXXV.

Grandi malo leni verborum remedio occurrere.

ID fortè fiet, si Virginem nobilem, Deo dicatam, violentia militari oppressam his aut eiusmodi verbis per occasionem consoletis. Quod malum non vni, in immani illa & barbara direptione & exultione Thenensi in Brabantia anno 1635. contigit: quando & hoc remedium vsui venit.

Immanitatē flagitij in te admissi, iniuriamq; nobili illatam corpori, eo quo par est dolore cum animo tuo recogitanti, non equidem miror nihil ad te consolandum occurrere; sed omnia videri in ætore & luctu plenissima. Cum enim animus, magnitudine doloris oppressus, altera sui parte considerationi mali quod sustinuit, affixus hæret; altera neque se erigere potest vt letius quidpiam concipiat, aut certa spe maioris alicuius boni sustentetur. Sed quia, dilecta Deo sponsa, eiusmodi malis iam olim prouisum est; Christianiq; semper habuerunt quod Ethnicis responderent, pro magno crimine obijcientibus, quod eorum exaggerantes captiuitatem, adderent etiam supra commissa, non solum in aliena matrimonia virginesque nupturas, sed etiam in quasdam Sanctimonialles: Te obnixè rogo, vt quæ SS. Patres, signan-

I 2 ter

ter Augustinus, scripserunt ad nostram consolationem in eiusmodi euentis & afflictionibus, tibi illa patiaris dici, atque in animum admittere velis. Cum enim iniuria nobilissimo corpori tuo per summum scelus illata in Christum, deuotæ virginitatis tuæ sponsum, vel maxime redundet; illique incumbat dedecus vindicare. ipse tamen adhuc patienter sustineat, donec impleatur mensura delictorum: aequitati consentaneum censeo, vt sponsi patientiam erga peccatores æmuleris; quos vel ad emendationem culpeque admittæ satisfactionem sustinet, vel ad pœnas grauiores, easque interminabiles & æternas. Nec id tibi euenire fuisset passus, nisi ad maius sponsæ decus. Sola in quidem

Mens impudicam facere, non casus potest.

Quid lasciuæ profuit Ægyptiæ adulterium in cubiculo? Quid primæ martyri Theclæ nocuit nudam in teatro certare? Non peccauit denudata: non afficitur ignominia; sed coronatur sancta. atque hæc quidem in teatro coronatur; illa vero in thalamo infamatur. Hæc velim tantisper animo voluas, vt eò patientiam à sponso tuo, Christo crucifixo, discere valeas, quò deinde alia rationum pondera animo serenato, purgataque aure excipias, atque intra te concoquas.

Sit igitur in primis positum & firmatum, virtutem,

tutem, quâ recte viuatur, ab animi sede membris imperare, corpusque sanctum fieri vsu sanctæ voluntatis. Quâ inconcussa & stabili permanente, quidquid aliud præter illam in corpore, vel de corpore fecerit, quod sine peccato proprio non valeat euitari, præter culpam esse voluntatis. Cum igitur quidquid hostis victor in te ausus est, contra voluntatem sustinueris, deprehenderis extra culpam, quæ non nisi propria voluntate contrahitur. Sola autem culpa Christianis pœnitendi & lacrymarum causa esse debet. Si libido, non tuâ; certe aliena: si aliena; te inquinare non potuit. Quorsum igitur ita angeris? omnemque consolationem ab animo excludis, quasi ipsa Deum offenderis: qui non formæ illecebram, non ætatis florem, nedum sexus imbecillitatem, qua prohibita es fortiori resistere, deputat pro culpa?

hic murus ahæneus esto,

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Magnam profecto inde habes consolationem, quod fidam conscientiam retineas, non te consensisse peccato eius, qui in te peccare à Deo permissus est. Cum enim, vt diximus, pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem; quâ decernat, potius quælibet mala tolerare, quàm malo consentire: nulla autem quantumuis magnanima & pudica in potestate habeat quid de sua carne fiat; sed tantum quid

annuat mente, vel renuat. Quis ausit dicere, illam perdidisse pudicitiam, si forte in apprehensa & oppressa carne eius, exerceatur & expleatur libido non sua? Si enim pudicitia hoc pacto perire potest, profecto pudicitia virtus animi non erit. nec pertinebit ad ea bona quibus bene viuitur, sed in bonis corporis dumtaxat numerabitur; qualia sunt, vires, pulchritudo, sana & integra valetudo, ac si quid est eiusmodi. quæ bona etiamsi minuuntur, bonam iustamque vitam omnino non tollunt aut accidunt.

At virginitas, inquires, mihi imminuta. Quid etiam non assentienti? fortissimo & constanti animo obnitenti? Ne fallaris: virginitas non corporis, sed animi est virtus, nec amitti potest nisi à volente. Quid si corporis integritas casu amittatur aut morbo, quod fieri potest; illam negabis virginē, quæ in nullius corporeæ voluptatis delectationem consensit? Spero te ingenio præstantiore, quàm vt hanc philosophandi rationem percipere non possis. Quin etiam sanctæ continentiæ bonum, cum immunditiæ carnalium concupiscentiarum non cedit, & ipsum corpus sanctificatur. & ideo quum eis nõ cedere inconcussa intentione persistit; nec de ipso corpore perit castitas, quia eo sanctè vtendi perseverat voluntas, & quantum in ipso est etiam facultas. Neque enim eò corpus sanctum est,

est, quod eius membra sunt integra, cum possint diuersis etiam casibus vulnerata vim perpeti. Quocirca proposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam seruat perseverantia continentiæ suæ. An vero si aliqua femina mente corrupta, violatoque proposito quod Deo vouerat, pergat vitianda ad deceptorem suum, adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissâ atque destructâ? Absit hic error. Et hinc potius admoneamur, ita non amitti corporis sanctitatem manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso; sicut amittitur corporis sanctitas violata animi sanctitate, etiam corpore intacto.

Fieri fortassis potuit, vt aliquo delectationis sensu vel inuita perfunderer. Respondeo, quid quid fit contra mentis voluntatem, esse extra culpam. Immunitas enim ab eiusmodi delectatione, comparata ad virginitatem, habet se tantum materialiter: ipsum vero propositum perpetuo abstinēdi ab illicita delectatione obtinet formale virginitatis. Vt si præter mentis propositum, caro violenter adacta delectationem percipiat, virginitas nequaquam amittatur, quia ea delectatio nullam impudicitiam continet; quam virginitas excludit.

Occurret præterea, etiamsi flagitium in te alienum, quod non duo commisit sed vnus, non eripuerit animo pudicitiam, incussisse tamen pudorem. nec mirari te, si Lucretia matrona nobilis, verusque Romana, erepto sibi pudori superesse noluerit; ne, si perrexisset viuere, iudicata fuisset tacito etiam delectationis assensu adulterio succubuisse. Quod virgini Christianæ integrâ pudicitia perire possit pudor, illud numquam concessero. A pudicitia est pudor, illâ saluâ, & ipse perseverat. An igitur ingenuus ille purpuræ virginalis color in te perijt? an mores inuerecundiores, aut oculos lasciuiores induisti? Quinimo certum est, veluti columbam ab accipitre ictam, eò te redditam magis timidam; omnesque virorum horrere aspectus, non quod sexum oderis, sed horrore defuncti periculi perterrita, etiam securissima metuas.

Nisi fortè id designes, æstimationem integritatis tibi imminutam: nec modo ab ignauo vulgo tanti te æstimari, quantum ante illud miserrimum infortunium deprædicabant. Illius credo te pudet. Contra quæro: Deone viuas, placereque studeas, an hominibus? Deo vtique, cui ratio vitæ nostræ constare debet: homines missos facias, qui nimis quam homines. Alioquin probis se probare haud difficile. In te vno ore deprædicant, fortitudinem laudant,

dant, pudicitiam admirantur. Habes intus gloriam castitatis, testimonium conscientia, idque coram oculis Dei & Sponsi tui: quid amplius requiris? Vbi quod recte facias non amplius habes; ne deuias ab auctoritate legis Diuinæ, cum nimium refugis offensionem suspicionis humanæ. Erigere animo, & humanum iudicium maximeque vulgare, quod vt plurimum caligine inuoluitur, præ conscientia tuæ luce ac puritate aude contemnere; vt ad illam castitatis, fortitudinis & magnanimitatis adijcias gloria.

Quæ pro Lucretia dicta sunt: videntur magis in speciem, & pro animositate stirpis, quàm animi tui sententia. Puduit eam turpitudinis alienæ in se commissæ, etiamsi non secum: & quia Romana mulier, laudis nimis auida, verita est ne putaretur quod violenter perpeffa fuerat, libenter passa, si viueret: hinc ad oculos hominum mentis suæ testem illam pœnam adhibendam putauit, quibus conscientiam demonstrare non potuit. Sociam quippe facti se credi erubuit, si quod alius in se fecerat turpiter, ferret ipsa patienter. Non sic femina Christianæ fecerunt, quæ passa similia maluerunt superuiuere. Nec in se vitæ inuit crimen alienum, ne aliorum sceleribus addecent sua; si quoniam hostes in eis concupiscendo supra commiserant, illæ in seipsis homicidia erubescendo committerent. Si enim Iudas vel ideo maxime nocens,

I s quia

quia seipsum licet sceleratissimum, nullo diuinitus accepto mandato occidit. Quid Lucretia, quæ castam & innocentem interemit? Quæ nullas mariti, nullas fratris, virorum clarissimum, familiarium nullas admisit preces, quin id quod animo obstinauerat, gemente vrbe Roma, sceleratè perpetraret. Sed his omissis, quid si dicam occulto, sed iusto Dei iudicio id contigisse in commodum tuum? Vel enim, ex quo aqua salutis abluta es, incurristi aliquando in offensam Dei; vel secus. omnemque traduxisti vitâ in summa integritate & innocentia. Quod si hoc posterius verum est, vti verum esse ex animo opto, & integri mores tui persuadent vt credam: voluit Diuina benignitas hac aduersitate constantiam probare tuam, fortitudinemque animi orbi notam facere: quod aliàs ex omni virtutum genere perfecta non probareris, nisi accessisset & tolerantia; & quidquid in te est boni Christiana consummet patientia. Vt Iob, licet innocens, probatus est; ita aduersitas veluti ignis te probauit & excoxit ad scorum. Ad hæc probe intelligis, quia Deus innocenter viuentes, & in eum sperantes non deserit, cum tentationibus facit superiores. Quantum illi imprimis placeat castitas dubitare non potes, numquam permissuro vt aliena libido corpus mundum attingeret, nisi & sic seruari possit sanctitas, quam de suo contulit, & odisse non potest.

potest. Serio etiam considerandum, continentia bonum in bonis corporalibus deputandum non esse; aut tunc solùm manere, si corpus maneat etiam alienæ libidinis expers: cum reuera consistat in immota voluntate quam gratia cælestis solidauerit; vt & corpus & spiritus sancta sint: nec tale bonum esse, quod inuito animo possit auferri. Deinde, veluti non pauci cita morte rapiuntur ne malitia mutet intellectum eorum: ita quibusdam licet inuitis integritas corporis eripitur, ne nimia felicitas mutet propositum humilitatis, sine qua nemo saluari potest, cum etiam pudicitia amissâ pœnitentiæ detur locus. Fieri aliquando potest vt virgo inde superbiat quod virgo sit; & hinc illi aliquid addimatur, quò & virgo maneat, & conseruetur humilitas.

Sin autem, vt ceteri mortales solent, aliquando quidpiam deliqueris, quod salua humilitate negare non poteris, aut te alijs propter virginitatis prærogatiuam prætuleris, laudemque captaueris inde humanâ: iuste in te vindicat Deus corporaliter, quod spiritualiter deliquisti. sitq; aliena iniquitas tibi in correptionem & cautelam, ne nimis secura postea delinquas, aut nihil vniquam perpeffa mali, proliuior reddaris ad lapsum. Illinc probata & iustificata; hinc castigata & emendata.

Isthæc si serio perpenderit, constantiam indues,

dues, ac tandem deterſo mœrore lætiora cogitabis. Deum eiufcemodî permittere quia Dominus eſt, ijs recte vti quia clemēs & benignus. Cui ſine dubio refundendæ gratiæ, quod illius infinita bonitas vtatur malitia hominũ ad ſuam gloriam, & noſtram vtilitatem.

PROBLEMA LXXVI.

Bulimia in itinere laborantibus ſubuenire.

HOc morbo laborauit olim in itinere M. Brutus, cum à Dura Apolloniã pergeret: Defectus viribus coactus eſt per militem petere aliquid panis etiam ab hoſtibus, in ipſius aduentum excubantibus. Illi, morbo tanti viri & Imperatoris cognito, lubenter quod petebatur dederunt. Cuius humanitatis & beneficij Brutus haud immemor, captã poſtea Apolloniã, ciuibus pepercit, magnumque clementiæ exemplum ſtatuit. Quod vel ideo prænoto, ne quis, etiam alàs viribus validus, & munere excellens arbitretur ſe à ceterorum mortalium miſerijs immunem. Quod vni accidit, omnibus poteſt contingere.

Differt vero bulimia ſiue bulimus, id eſt vitioſa fames, quã videaris deuoraturus bonam, à fame canina aliquid amplius, quam febris à fatigatione ab itinere. Febris enim inducit ſitim, caput grauatur, nauſeam ſtomacho mouet, in-

flam-

flammat ſanguinem, pulſum arteriæ alterat & præcipitat: eadem facit ſæpius nimia fatigatio vel ab opere, vel à luſu; neque tamen dicenda eſt febris, quod illi effectus nõ ſint à cauſa mala vel vitata veluti febris; ideoque quiete ea corporis affectio facile curatur. Sed hoc differt Bulimia à fame canina, quod ſit à cauſa quidem vitata, ſed aduentitia, & quæ facile tolli queat: fames canina à cauſa radicata, quæ difficulter euellitur, & medicis negotium faceſſit. Naſcitur enim ex attra bile, vel acida pituita os ventriculi occupante, vt docet Antonius Muſa; & non facili negotio diſſoluitur ille pertinax cremor ſiue viſcus. Bulimia autem hominibus plerumque itinerantibus accidit, dum ore hiante halitus terræ, loci paluſtris, & præcipue niuium nimios attrahunt; qui ventriculũ ita afficiunt, & per ſympathiam reliqua corporis membra, vt quis illico patiarur deliquium animi, nec loco ſe mouere poſſit. In vera namque Bulimia ventriculus conuellitur, contorquetur & irritatur ad vomitum, quod maligni illi halitus cauſant. Huic igitur malo quæritur remedium? ſalua res eſt, ſi panis adſit, quemadmodum Bruto contigit. Ille ſiquidem ſpiritu halitibus contrario, benefico & ſalutari ex natura ſua, laborantem ventriculum ſolatur & recreat, vt illico exurgas, & quod ſuper eſt via decurras. At ſi defuerit, nec ſpes ad ipſum remedium præſentiſſima medi-

medicina in profunda & acri tuffi, quâ halitus illi respiratione attracti, à ventriculo & pulmone excutiantur. Et ita causa ablata, desinat animi deliquium, quod spiritus illi corpori humano se insinuantes caufarunt. Plures noui huic malo obnoxios, qui numquam audeant vrbe egredi sine pane, præcipue tempore hiemis cum iacent niues. Plutarchus enim *lib. 6. q. 8. Sympos.* credit, & non frustra, halitus niuium per poros agitatione itineris & calore debiantes, in corpus se penetrare, meatusque largius aperire, sic vt calor naturalis multus & confertim expiret, viresque corporis delituit: vnde sudor tenuis & rorans toto corpore oboriri solet. Et quia halituum frigus in ventriculo sentitur, nemo hieme se dederit ieiunus in iter. Sapiunt qui aliquid fructu siue vini adutti bibunt, ne molestomachum obruant, aut pateant iniuriæ halituum ex niuibus, qui itinerantibus insidari solent.

PROBLEMA LXXVII.

Iridem lucente Sole exhibere in cubiculo.

CVM Iris in cælo fiat per refractionem simul & reflexionem radiorum Solis in nube opaca, siue guttis pluuiæ gregatim decidentibus, exhibendum est quidpiam nubibus simile in quo radij Solis refrangantur & refle-

ctan-

ctantur ad videntis oculum. Id vero ex eadem causa fiet in cubiculo, qua Iris cernitur in cælo, si obscuro nonnihil cubiculo, radium Solis per foramen vel rimam patentem admittas ita, vt vitrum vinarium aqua plenum superne quasi radat, non se totum aquæ immittat & extinguatur nimia opacitate humoris; sed superiorem tantum aquæ partem penetret. Tum videbis perfectam Iridis speciem. Radius enim qui tenuissimam & supremam humoris partem transcurrit, minimum opaci & nigri secum defert, apparetque in colorem flauum vel puniceum digestus. qui longius per humorem eunt, densitatem illam ægrius perumpunt, & in maiore opacitate apparent magis virides & purpurei. Idem efficitur si aquam ore vel quemuis liquorem excipias, & radios Solis in opaco loco quasi transuersos illâ euomitâ frangas, & circules. habebis refractionem & reflexionem radiorum, perfectaque apparebit Iris non tam ex artificio, quàm causa naturali.

PROBLEMA LXXVIII.

Vt circa lumen candela corona appareat.

VTI in cælo coronæ sunt in nubibus quæ stellas obsident, dum in eas lumen stellæ fundunt & circulariter illustant: Ita aëri vapido coronæ circa lumen candelæ adhe-

rebunt.

144
rebuat, si flamma fuliginem spargat, quæ lucem veluti nebula quædam obfuscet. Fit illud noctu in balneis, dum aër humecto spiritu infectus flammam allambit, & in ista coronamenta se prompte induit. Idem accidit Austro præcipue flante, quod is aërem tepetaciat, & nescio quid vaporiferum adducat.

PROBLEMA LXXIX.

Vt quis ceteris cernentibus Iridem non videat.

Offer alicui Iridem videndam per tubum opticum, amittet ea colorationem; nec videbit nisi lumen aliquod confusum, nulla colorum varietate notabile. Ratio, quia prior illa siue superior crySTALLUS radios nimis diducit, & discingit umbram in qua fit coloratio. huic accedit, quod illam notabiliter adiunget clara & digesta vitri perspicuitas: uti in conspicijs etiam communibus patet, quorum claritas umbras picturarum quasi excutit, & minima quæque ut in se sunt exhibet.

PROBLEMA LXXX.

Vt pavo incubans albos excludat pullos.

Non vanâ experientiâ præluxit nobis Patriarcha Iacob Gen. 30. ubi variatâ à varijs obiectis ouium phantasiâ effecit, ut modo

modo unicolores, modo diuersi colores agni nascerentur. Si igitur albos pavones velis, inducatur totus ille locus albo in quo pavo ovis incubat: iugis enim albi imaginatio simili colore fetum aspergit. Lepidissimos videbis pullos gallinaceos, si, dum gallina incubat, eodem loco cauea inclusum posueris accipitrem: gallina enim nec ideo oua deseret, si accipiter eam accedere non potuerit; & ita terrebitur à viuo accipitre, ut formatam aliqualem corporis illius pullis suis vi imaginationis imprimat. Vidi aliquos eiuscemodi, qui naturam picarum referrent. Et hæc eadem ratio, cur in Schytia, Noruegia, & niuosis Septentrionis locis, tot inueniantur albæ aquilæ, falcones, accipitres, vulpes, corui, vrsi: non ideo candidi, ut quidam volunt, quod niues comedant; sed id fit vi imaginationis parentum, qui assidue circa album versantur.

PROBLEMA LXXXI.

Vt solem æstate perfectissime videas?

ID nullibi melius potes quam in aqua profunda & placida, quia lumen admittit & in profundum sorbet, deinde quod reliquum; & intuitu facile est, maiore veluti parte luminis extincta regerit. Specula vero quia solidioris & durioris sunt substantia exceptum Solis lu-

K men

men in profundum non sorbent, sed exceptos feruentissimos radios à superficie, integre repercutiunt, & minus imbecillitati visus nostri conspicuos faciunt. Solem intueri in se impossibile, ob luminis illius & visus disproportioné: qui nimia istius copia hebetatur, nec ferre potest. Vnde dum hieme diutius deambulamus per niues, ingressi domū aliquandiu caligamus.

PROBLEMA LXXXII.

Ex eodem vase diuersæ notæ vinum depromere.

SI quandoq; lucripetæ ænopota ex eodem vase diuersi pretij depromant vina, non est mera impostura. Dubio enim procul vinum in vase summum non est æque præstans atque medium, neque etiam infimum: quia summum ab aëre circumfluo inficitur, & optimi halitus euaporant: vnde necesse ijs qui vinum in vasis conseruatum velint, illa nouo vino impleant & quantum potest aërem continuo excludant. Infimum vero patitur aliqualem noxam à facibus; At medium & purissimum est, & spiritibus exundat. Oleum optimum in summo, quia leuissimum, & amurca subsidit: Mel in imo, quia quod densissimum & grauissimum præcipuam habet dulcedinem.

P R O-

PROBLEMA LXXXIII.

Vinum feruefactum phiala vitrea excipere.

Vinum vel cereuisiam feruentem si vitreo poculo exceperis, statim frangetur vi caloris nimij qui subito adueniens frigus tanto impetu expellit, vt vitrum frangat. At si vas vitreum inuenteris, vaporemque vini calefacti excipias, innoxie vinum infundes, continebisque in vase cristallino tenuissimo; quia liquoris capax. At si ludum facere velis quempiam ex familiaribus, vt vitrum abluendo frangat: sepe vel allio vitrum obline vel in extrema parte; vbi manum admouerit, illico confringetur, etiam si rudioris materiæ fuerit. Alioquin verum cristallum distrumpitur si in frigidam imponatur non prius immersa manu.

PROBLEMA LXXXIV.

Iniquo bilancis fraudem detegere.

VT bilanx sit æqua, necesse est stipitem metallicum ex quo lances dependent in æquales partes dividere, ita vt lingua libramenti & angina recte sint in medio. Alioquin si stipites vel minimum inæqualiter sit diuisus, etiam si adhibita arte lances stent in æquilibrio, tamē iniecto æquali vtrimque pondere, lanx notabiliter

licet

liter præponderabit, quæ ex parte longioris stipitis pependit. Tanto enim quid ponderat grauius, quanto longius ab axe bilancis recedit. Hanc fraudem deteges, si merces cum ponderibus permutaueris, id est loco ponderum merces posueris, & vice versa. Eiuscemodi bilance vidi qui vterentur in Gallia, vbi appendendum erat aurum, vt aduenas deciperent. Sed obuiandum illa qua dixi methodo. Aut si impostorem vis falsi convincere, omnino vtrumque stipitis latus filo mensura, fraudemque detege. Vnde vt alij fraudem fraude rependant nummos aureos leuiore oblinunt visco siue sordibus aurum: quæ licet abstersæ notabile addunt pondus. Chymici vtuntur aqua ex facibus humanis sua arte eliquatis. quod nihil in corpore humano magis sit terreum, ideoque nihil grauius, quam excrementa.

Occasione bilancis, si quis petat quatuor ponderibus tantum omnia perpendi pondera, quæ sunt ab vno vsque ad quadraginta, ita vt non opus sit alijs ponderibus. Id efficiet, si primum pondus sit vnus libræ, secundum trium, tertium nouem, quartum viginti septè. Quinque ponderibus licebit omnia pondera perpendere ab vno ad centum viginti & vnum. sc. 1.3.9.27.81. Item per sex ad 364. sc. 1.3.9.27.81.243. scrutate, & verum inuenies.

PRO-

PROBLEMA LXXXV.

Ferrum durius reddere exiguo tempore.

Ferrum quantumuis ex se durum & rigidum, durius rigidiusque fit, candens si sæpius immergatur & extingatur aquâ: Quæ qualitates ferri ad se attrahens vsui est Chymicis. Vnde fabri ferrarei, dum ferrum volunt rigidum & inflexile, aquâ candens extinguunt: quæ nolunt æque rigida & dura, vt sunt clauis, sinunt vltronèè humi extingui. At, vnde ferro durities & inflexibilitas illa ab aqua? Quia aque frigore cogitur ignis introrsum ad absumendum celeriter humidum ferro innatum: quod illi antea præstabat vt minus, durum, ductileque præberet.

PROBLEMA LXXXVI.

Deprehendere, utrum quis à morbo Neapolitano recenter curatus sit.

Tanta est auri & Mercurij siue argenti viui cognatio & sympathia, ex Phyllicorum & Chymicorum sententia, vt nulla metalla æque se inuicem amant & amplectantur. Hinc si quis morbo Neapolitano recenter laborauerit, & aliquantulum curatus sit; statim deprehédetur: si illi detur in os annulus vel num-

K 3

mus

150 THAVMATVRCI

mus aureus, lingua hinc inde voluendus. Tum argentum viuum, quod præcipuum cōtra morbum illum remedium, corpori adhuc ex illitu & vnguinē innotans ab auro rapitur, & in anulum siue nummum defertur: nec pristino restituitur nitoni, nisi admoueat̄ rursus gail, & expurgetur. Magneti vnde insit, vis attractiua ferri, succino stipulas: si quis dicat: respondebo vnde virtus auro attractiua ad se argenti viui, quod vehiculo spirituum animalium in corpore humano voluitur.

PROBLEMA LXXXVII

Vtrum surdi percipere queant sonum v.g. cytharæ vel lyra ex gustu, contactu instrumenti?

Respondeo ex principijs Physicis quinque sensus ita ferri in obiecta sua æqualiter & adæquate; vt nullus eorum limites suos excedat. dicoq; impossibile physice, vt quis sonum videat, colorem audiat, odorem palpet, & ita de reliquis. Vnde qui astruunt sonum lyra v.g. vel cuiuscumque instrumenti audiri posse à surdo, si instrumentum ab altero pulsatum extrema sui parte ore apprehendat: falluntur, id fieri beneficio gustus; qui sensus non magis aptus est ad audiendum, quàm auris ad gustandum: cum tantum fiat beneficio aliqualis auditus, qui surdo remanet, si sonus aliquis per os subtilius instil-

PHYS. PRODROMVS. 151

instilletur. Alioquin palatum tactu aliquo & tinnitu affici non nego, & qui sensibilem aliquam harmoniam efficiat. Ceterum qui absolute surdus est, impossibile, vt gustu sonum quemcunque percipiat, si ita obsurduerit, vt omne omnino auditus organum amiserit.

PROBLEMA LXXXVIII.

Prælagire tempestatem ex gestibus brutorum.

SI gallinaceus vel anas frequenter & temere interdum cantet. si grues reuertantur, aut dimissius volent. si cygnos, anseres, anates, vt Virgilius ait:

*Certatim largos humeris infundere voces,
Nunc caput obiectare fretis, nunc currere in vndas,*

Et studio incassum videas gestire lauandi.

Si boues cælum suspicientes olfactent, aut se cōtra pilum lambant. si sues lasciuientes stramen vel manipulos ore discerpant. si feles barbas lauent. si pecora indecore exultent. Horum si aliqua videas, prælagire potes instare tempestatem. Cum enim bruta habeant magis, quam homines, obnoxia corpora mutationibus & iniurijs cæli, facilius præludium tempestatis sentiunt, & quia ratione carent, instinctu & impetu naturæ in perturbationes & motus data occasione abripiuntur. Atque ita ex densitate &

raritate corporum, quæ ex aëris intemperie nascitur, prouenit illa laciuiua & motus animalium. Ante tempestatem siquidem, & cum plurimus vapor, multa que nubes in aëre incipiunt cogi, humor non paucus deorsum defluit continuè, non quidem guttatim, aut vt facile percipi possit, sed instar aëris densioris, aut rotis continui. Id enim fieri necesse est, simul atque vapor, minima grauitatis adiectione aëris, in quo pensilis fluctuabat, superauerit æquilibrium. Hic ergo cum sit tenuissimus, facile penetrat in animalium poros & cutem, & titillando aut morsicando ad saltus inconditos, aut voces instigat. Quæ ideo se lambunt aut lauant vt titillantem illum humorem abstergant. Per illam etiam causam expediri potest quod Plinius scribit, Trifolium herbam inhorrescere, & folia surrigere contra tempestatem. Nerui enim quibus folia eius intenduntur, frigore & qualitate humoris contrahi possunt, & folia surrigere. Eadem ratione in corio vituli marini Austro flante pili emicant & inhorrescunt. Borea redeunte ita subsidunt & sternuntur, vt vix appareant. Hic etiam rorulentus vapor, superne defluus, imbrium & tempestatum prodromus, plantarum florumque odorem irritat, maxime post siccitatem; multo que longius & incitatus tum horri odorem spargunt. Ab eadem causa est, quod fores acrius strideant ingruente imbre vel

rem-

tempestate, ligna in igne crepitent, fungi circa lucernas concreuant.

Cur vero cicatrice aliqua notabili signati, podagræ, laborantes callo in pedibus, vulgus nostras oculos picarum vocat, ex dolore quem sentiunt, prædicere possint tempestatem, vel magnam aëris mutationem, vltius discutendum relinquo Medicis. Quamuis & in hanc causam referri possit: quod vapor ille rorulentus se facilius per poros in partes illas debiliores corporis insinuet, molestiaque afficiat, non raro dolore proprie disto.

PROBLEMA LXXXIX.

Imitari stellas in celo discurrentes.

Habe duas candelas accensas, alteram flatu oris exstingue, fumantemque suppone ardenti inuersæ, ita vt fumus extinctæ contingat accensæ flammam; videbis quasi stellulam flammeam deorsum currentem. Ita enim reuera fit in meteoris. stellæ nullæ cadunt, etiam si serenis noctibus illæ sæpe nobis videantur cadere. Non enim illi ignes aërei ita exploduntur à nubibus vt cadant, sed tantummodo videntur discurrere per materiam in supremo aëre in longum exansam; nec re vera materiam illam deserunt, sed vna flamma alteram continentem accendit & suscitât, sicut in candelâ

K 5

dela

de la fomante fieri diximus, Neque plane necessarium est, vt tota exhalatio continua sit: quia vna pars aliam non longe remotam per interuallarem aërem, veluti flamma per fumum, incendere potest, vt & in stupa igni fere attrigua cernimus. Expertus sum in puluere tormentario, quem ætate Soli expositum accendi carbone accenso mediante tantum feruentissimo aëre, ita vt carbone ardente ipsum puluerem non attigerim: qui tamen totus conflagrauit. Idē contingit in naphtha: in quā, inquit Plinius, vndecunq; visam transfiliunt proximi ignes. Sic Medea pellicem, filiam Regis Creontis, à lacone coniuge suo superinductam, coronā eius, cuius vsus in sacrificijs, naphthā illitā raptaque ab ignibus, cremavit.

Hinc & aliud licebit naturę obseruare miraculū, sed exiguum, quod per fumum ignis contra naturam suam descendat deorsum, vt si candēlam fumigantem tantum supponas alteri accensæ; flamma illico per fumum descendet, & extinctam reaccendet.

PROBLEMA XC.

Non obscurum vestigium SS. Trinitatis in naturalibus deprehendere.

Voluntas in homine & intellectus vna est essentia. Ratio vero nihil aliud, quam intellecte-

tellectus motio ad conclusionem, aut electionem. Adeo vt λόγος & νῦς sint apud veteres, sicut Filius & Pater in diuinis. Et apud Aristotelem νῦς significat prima principia nouissima: λόγος autem essentiam, & definitionem, & τὸ τί ἦν εἶναι. Ex duobus tertium fit, quasi Spiritus productus, id est scientia ex conclusione. Posssetne assignari aliud in omnibus creatis quod propius arcanum illud & sublime mysterium SS. Trinitatis repræsentet, aut exprimat? Certe attentum & pium speculatorem non poterit quin pulchritudine sua hæc comparatio oblectet.

PROBLEMA XCI.

Vt lapidem exigui ponderis quis è mensa tollere non possit.

Statue mensam lapideam, illique superpone lapidem .v. gr. vnum pedem longum & latum, sed valde tenuem, vt in crassitie non habeat nisi pollicem vnum aut duos. Deinde mutuo attritu irā fricentur atque adeo plani fiant, vt quasi vnus lapis sint. nemo lapidem mensæ impositum manu tollere poterit, nisi eousque moueat, dum aliquid aëris inter vtrumque lapidem intrauerit. Ratio cur alioquin non diuellantur, Quia vna linea nequit actu esse duæ: at essent duæ vna recta, si fieret angulus. Esset enim cōtactus, & nō contactus, propterea quod non datur vacuum.

PRO-

PROBLEMA XCII.

Designare tempus venationi opportunum.

Maximum ad venationem momentum adfert odora canum vis: nisi enim illi feras odoratu inuestigent & deprehendant, ex antris & lustris non poterunt exigere; aut prædæ facere. Et hinc certum est, illud tempus venationi opportunum cum canes feras maxime odorare potuerint; quod fit flante Austro, prout experientes venatores sciunt; nunquam enim melius certiusque canes inuestigant. Ratio physica, quia odoriferi halitus quos ferae spargunt, calore quæ secum Auster vehit, sunt fragrantiores, liberiusque comitantur per tepentem & laxatum aërem. Qua ratione Auster præ reliquis ventis sit calidior, non huius est loci inuestigare. Tamquam indubitatum apud Physicos id præsupponimus. Observant deinde venatores, odorem ferarum obtundi nimia roratione. unde plenilunio, cum maxime rores multiplicantur, difficulter canes olfactu feras assectantur. Iacente niue vestigia ferarum odoratiora fiunt. quia lux niuis aliquid teporis aëri communicat, quò magis se diffundat, longiusque vehat ferarum fragrantiam. Si vero bombardam te exercere volueris, ferasque iaculari; capta ventum Austro contrarium, id est Boream

Boream vel Cæciam: illoque contrario incende, ne ferae odorem pulueris tormentarij, prout odoratu valde pollent, percipiant. Frigidi enim illi venti odorem hebetant, alligantque expirationes, aut pigras reddunt. Et si ferae semel odorem pulueris perceperint, profugient in silvas & antra sua.

Lepidum est quod Cornelius Gemma scribit lib. 2. c. 2. *Cosmocrit.* Austro flante & pluuioso cælo feminas & pueros tamquam natura humidiores, in Belgio vermibus magis obnoxios, credo quo & feminæ habeant, vbi se venatu exercent.

PROBLEMA XCIII.

Quanam aura præstet iter facere.

MAlim ego cælo pluuioso quam ventoso iter facere; aqua aspergi, quam perflari ventis, præcipue qui sæuiunt à Meridie. De Austro siquidem Hippocrates scribit, quod aures hebetet, sensus tarder, capitis dolores moueat, aluum soluat, totum corpus efficiat hebes, humidum, languidum. Hinc à Græcis Auster Karebarikos, caput grauans dictus. Grauedinem autem istam & distillationes humidis suo adfluxu causat & calore, quo sanguinem itinerantium, bilem, pituitam, omnesque humores regelat, fundit, & incendit. Et quam sensu-

senfite istud malum? quamuis pauci eò reflexant animum. Plures recentes ab itinere rursunt, dolorem queruntur capitis, corpusque sentiunt vel maxime indispositum; impurant huic & illi causæ innoxie originem sui mali, quamuis non sit nisi à maligno flatu. Auctor sim amicis meis, vt ne vllum cuius captanda beneuolentia, conueniant recenter domum reuersum, si Auster flauerit: morosos enim & subtristiores quosuis reddit liberalius exceptus. Non vana obseruatio: & Physica morali Philosophiæ viam sternit. Magna profecto vis ventorum in corporum temperiem; & merito illos quantum possunt viri sagaciores euitant, quod per minimos poros, veluti latrunculi per fenestellas, se insinuent, etiam in secretissimas humani corporis latebras, qualitatesque suas inuehant, quæ raro bonæ. At Auster eo nocentior quod calore suo, quamuis nobis vix sensibili (at aër eum admittit) meatus faciat laxiores, viamque sibi faciat quasi blandiando; dum falsa refrigeratione decipimur.

PROBLEMA XCIV.

Prædicere annonæ copiam.

Effectus primarius niuis est incolumitas frugum. Spiritum enim terræ, plantis vitalem, nix continet & supprimit, vt circa radices hæ-

hæreat. & ipsa etiam multo halitu saluari turget, quæ & humore blando & tenui terræ venis inspirat. Et quandoquidem niues eadem de causa etiam nucum auellanarû prouentui faueant; si initio æstatis illarum magnam vbique aduerteris copiam, secure augurari potes, fore quoque insignem agrorum fertilitatem. Vnde Campaniensibus rusticis in prouerbio, arboribus inesse felix fertilitatis omne, vt hoc anno 1648. & superiori contigit. Virgilius 1. Georg.

*Contemplator idem, cum se nux plurima siluis
Induet in florem, & ramos curuabit olentes:*

*Si superant fetus, pariter frumenta sequetur,
Magnaq; cum magno veniet tritura calore.*

At si luxuria foliarum exuberat umbra:

Nequidquã pingues palea teret area culmos.

Quàm vero quæstuosum foret si quis æque cōiecturare possit, qualis lupuli, quo ad coquendum cereuisiam ad illius conseruationem & saporem quasi sale vtimur, futurus esset prouentus. At id non potest, quia etiam si præclare flourerit, & fructificet, spemque optimæ messis faciat; decidit sæpe æstate ros, non aqueus ille & fecundus, sed aridus & permixtus multa noxia exhalatione, qui mox siccato vapore instar farinæ lupulum respergit, adurit & necat. hunc rustici mannam vocant. Ideoque vt lupuli prouentus incertus, ita pretium maxime variat; nec certi quidpiam de ijs statuere possumus.

PRO-

PROBLEMA XCV.

Vt puer decennis arborem decem & amplius librarum sursum, deorsum; dextrorsum, sinistrorsum agat.

DEmitte trabem in aquam stagnantem satis profundam, illam puer decennis ducet quorsum voles. Et quia in æquilibrio extremitates trabis pondus amittunt, eo quod in æquilibrio tantum axis tendat ad centrum, alterutram idem facile attollet vel deprimet. Sed quæritur ratio physica, cur lignum in aqua quasi pondus suum amittat, et tam facile trahi possit. In primis ut id fiat, lignum supernatare debet; si enim fundo hæserit difficile est motu. Non supernatabit vero nisi tantum & plus aquæ in eodem suæ molis spatio sub se contineat; eo quod, veluti nubes quamdiu aëre infimæ regionis fuerint leuioribus non decidunt, ita sublidit, nisi tantum & plus ponderis subternuntur aquei. Et ita reuera est, si quis appenderet aquam, quæ trabi maximæ subiacet in fluuio vel viuatio, vsque ad fundum, certo deprehendet illam longe grauiorem. At est alia ratio, cur aqua lignum viride licet & grauissimum sustineat, non lapidem vel ferrum etiam tenuissimum: quia lignum non tantum apertiores poros habet, sed & plus de aëre participat, qui aqua

aquâ superiorem locum occupare gaudet. Lapis vero & ferrum quam plurimum terræ in se continent, ideoque ad illius centrum per liquidum tendunt. Deinde, etiamsi viride lignum multum aquæ contineat, multo que sit ponderosius, non tamen submergitur ad fundum, quod aqua in aqua pondus perdat. Postremo puer trabem facile per liquidum mouet, quia idem fluidum, & guttula guttulæ facillime cedit; aut sursum in aërem se erigit, vel in quodcumque latus inclinat. Hinc Poëta damnans suam aliorumque ad scribendum facilitatem, dicit ad id se duci veluti mobile lignum, à quocumque postulantium carmen.

PROBLEMA XCVI.

Alicui horrorem incutere sine noxa.

PLurimi horrere solent ad attritum & stridorem limarum, nonnulli ad sericarum vestium sibilum, dum domicellæ se mouent. Quam facile igitur fuerit quibusdam horrorem incutere. At unde id prouenit, quod stridor horrorem causet? Quia calor imbecillior leui de causa quatitur, admissus per aërem sonus mouet aërem qui intus est in corpore; & ita ab utroque illo proxima quæque conuelluntur; ab ijs vero alia quæque suis sedibus. Et ita ex horrore foris tolluntur pili, quia intus mus-

culi

culi succutiuntur. Isthæc quoque ratio, cur horrote perculsi cogantur sæpius urinam reddere. Audiuit ipris in Flandria ex Comite de Watou, quod ad ablutioem manuum, quæ à famulis ante mensam affundi solet, ita horreret vt urinam retinere non posset: ideoque cum ceteris manus numquam laubabat. Auiculæ quoq; cancellatis caueolis inclusa attritu cultrorum ad cantillandum excitantur, ob acutam soni contentionem, eadem de causa.

PROBLEMA XCVII.

Plumbum citius quam butyrum liquefacere.

Istud paradoxon ei videbitur qui non attenderit rationem physicam. Pone ignem æque validum, butyri & plumbi ad æquatam massam, sed notabilem v.g. aliquot pondo, vas vtrique ad sui fusionem aptum, multò citius plumbum liquabitur. Id experienciâ plures sciunt. Ratio physica, quia butyrum multum aquæ & viscositatis in se continet, quapropter diutius igni resistit, & stridet, ægerrimeque resoluitur, loquor præcipue de recenti, eo quod vna butyri pars alteram non accendat, sed potius prohibeatur altera: vnde & lucta siue stridor, quia calido & sicco continue frigidum & humidum occurrit, dumque humor ab igne tenuatur, spirituosam induit naturam, & acute stridet. At in plumbo, vbi vna pars feruorem ignis conce-

perit;

perit, alteram attiguam celerrime adurit, tum quia calor in eaveluti materia densa maxime actuosus, tum quia à contrarijs qualitatibus secundæ partis non sistitur impetus primæ.

Lepidissimum est quod narraturus sum: Opipidulo quodam, habitatæque domo (corâ Deo dico, id Hebræis sonat verissime) vasa cereuisiaria eluebantur calidâ, mox exceptura cereuisiam. Famuli sæpius exhauriebant caldarium siue cacabum infra ipsius medium; illicoq; replebant frigida. Contigit vt id temporis hospiti domus superuenerint aliquot hospites de mantica; qui rogati sunt tantisper assidere foco isti luculento, quo calefiebat aqua, dū appareretur cœna. Illatus est haustulus cereuisiæ melioris notæ: cœperuntque illi se inter disputare, Cur caldarium, cui iam diu non fuerat infusa aqua recens, quod famuli absoluisent suum pensum, ita strideret, horribilemq; ederet quasi gemitum & lamenta. conclusumque, ibi torqueri spiritum aliquem qui eiusmodi eiulatus ederet. Audiuit id puerulus foco assidens, retulitq; S. C. ad matrem. Illa indignabunda, quod domus sua mox male auditura esset à spiritibus, intrat ad hospites, Et numquid vos, inquit, ignari Philosophiæ naturalis? ego mulier numquam frequentavi scholas, scintus id tamen ego & famula mea semper fieri solitum, quoties exiguum aquæ calidæ in maiore vase cupreo

relinquatur super igne. Quid? vos focū meum
vultis esse ignem purgatorium, in quo torque-
antur animæ? Nos id scimus naturaliter fieri,
causam non nouimus. Intellexi tamen ex filio
meo, dum Louanij studeret, aquam dum ab i-
gne tenuatur fieri spirituosam, ideoque stridere
assidue in tenui ære, quod illud sonorum sit.
Expalluit quod acciderat in vulgus, irritaque i-
storum ignorantia, qui totius Phycæ ignari,
semper recurrunt ad causam hyperphysicam,
orbemque replent lemuribus.

PROBLEMA XCVIII.

*Quomodo hieme itinerantes ab igne sibi caueant,
ante quem in stramine dormiunt.*

SI nullas paleas aut festucas patienter igni
vicinas, non quod vis caloris ignis agat in
aliquid distans, idque accendere possit: sed
quia ignis aërem sibi vicinum adtrahit in pabu-
lum & sui conseruationem, cui continue alius
atque alius succedit: & ita fit motus aëris attra-
cti, atque eodem motu paleæ & festucæ, vtpote
leuissimæ, facile corripuntur. dumque igni vi-
cinæ flammam concipiunt, aliæ atque aliæ in-
cenduntur, donec stramen cui forte indormis-
ses, flammâ corripitur. Eò autem festucæ faci-
lius cum aëre sequuntur, quia alias daretur va-
cuum, quod natura summe horret. Absumit-

tur enim continue ab igne vicinus aër, & neces-
se vt alius succedat, vel aliud habens qualitates
aëreas.

PROBLEMA XCIX.

*Lebetem feruida aqua plenum tangere nuda
manu.*

LEbetis fundus, etiamsi in eo aqua bulliat,
non calet, quia natura sua frigidum æs,
quantum potest, retinet frigiditatem. Re-
tinet autem aquæ frigore adiutus fundus, non
parietes siue latera, quia aqua nō tantum in po-
ros illius rectius se insinuat; sed quia aqua quæ
calescit, summum petit: frigida semper in imo
est. Hoc autem sensu percipi nequit idcirco,
quia cum effunditur, miscetur. Patet autem
ex eo, quod si in lebetem aqua calida infunda-
tur, statim calescit fundus. Poteris igitur inno-
xie nuda manu tangere lebetis fundum etiam
recentissimi ab igne, & in quo aqua bullierit.
Falles autem alterum si æreum quadrantem in-
ieceris, qui ignem concipiet submotâ aquâ. I-
dem fiet in scutella stannea, in qua coci aliquā-
do carnes vel pisces lixant: si æreum quadran-
tem inieceris, scutellam pertundet, eadem de
causa: quia mediante stanno ignem concipiet,
scutellamque perforabit liquante stanno.

PROBLEMA C.

*Equites aduentare à quinque, sex, & amplius
leucis, quot ac do percipias.*

ID nostrates rusticos in Campania necessitas docuit, cum aduentum militum, omnia diripientium, semper metuentes, praxim hanc excogitarunt, vt saltem sonum aduentantium equitum perciperent adhuc latis longe distantium, quò sua possint in tempore conuolare, & pecora abigere. Fodiunt fossam quadrilateram in patente campo: hanc intrat quispiam, dum metus est à militibus, & autem fundo lateribusque applicat, statimque percipit agitari terram, & impelli vngulis equorum aduentantium. Veluti enim, dum oneratiores carrucæ transeunt, plerisque in ædibus, scutellæ in culina expositæ, fenestræque succutiuntur, atque subsiliunt. Et quia carrucæ Colonenses maxima vehunt onera, quoties Bruxellæ id fit, domestici dicunt. Ecce iterum prateruehitur vinum Rhenense à Colonia. Quod tum in platea lapides magno premantur incumbentium birotarum pondere, ita vt de loco cogantur discedere; atque ita impellant vicinos silices, illi proximos, & ita successiue, donec impetus fiat in muros domorum, illique succussi scutellas & fenestras quasi animant.

Aliq-

Alioquin vbi plateæ non sunt stratæ silicibus, transitus carrucarum non percipitur in vicinis ædibus, nisi in cauea, ob impulsam tantum terram. Ita quoque eminus percipitur aduentare equitatus, si quis, præcipue in myriceto, aurem terræ applicet, aut stet in profunda scrobe: quod ibi nulla flumina, nullæ siluæ, quæ agitationem siue succussionem terræ interceptant & sistant. Praxis tempore belli vtilissima, & mirum ea plures paganorum non vti. At ipsi sæpe equites, huius arcani Physici conscij, dum vicis appropinquant, quibus hospitari volunt, & rusticanis inexpectantibus superuenire, tolutim equitant, & se disiungunt, ne nimia terræ continuæ fiat impressio.

PROBLEMA CI.

Pilam aream aqua iniicere vt resiliat.

Nihil euidentius quam quod æs in aqua subsidat, vtpote corpus metallicum, quod ad suum centrum ultra aquam tendit, quæ terrâ leuior. At si curaueris formari pilam cupream intro concauam, ita vt aër inclusus non exeat: projice eam in aquam; repercutietur. nec submergetur nisi pondus æris aëreæ astiuitate notabiliter præponderet. Ratio physica, subordinatio elementorum, vt nullum detineatur, vel inuehatur contra suum à Deo, natura

L 4

tura

turæ conditore, semel designatum ordinem. Hinc & vesicæ aëre turgidæ non possunt submergi. Si pondus substratis aquis addideris grauius, submergentur quidem, sed mox disruptæ patientur euolare sibi inclusum aërem. Vnde nisi tot obstaculis, & tam validis, contineretur aër infra aquam & terram; subito irrumpens concuteret totum orbem.

PROBLEMA CII.

Quò Typographi Colonenses correctissime imprimant.

Christophorus Plantinus, Regius Antuerpiæ Architypographus, omnium quotquot ante fuerunt, & post eum futuri sunt accuratissimus, nitidissimus & correctissimus excusor, non tantum domi suæ alebat viros vndicumque doctissimos, qui munus corrigendi libros à prælo recentes obibant, honestoque sustentabat salario, sed & ipse apprime doctus operam addebat suam, nec alienis nimium credebat oculis: neque hoc modo, sed & pauperibus studiosis folia impressa distribuerebat legenda, inita cum ijs pactione, vt quotquot deprehenderent errata typographica, toridem ab eo donarentur stuferis Brabanticis. Tum vero illi veluti canes venatici densam illam & opacam vocum & elementorum siluam per-

percurrerant sagacissime, omniaque exactissime perscrutabantur, si quidpiam possent præde facere. Eoque fiebat, vt correctissimi ex officina Plantiniana prodirent codices. Quot hinc Coloniae egregij & eruditi iuuenes, quorum per hanc temporum calamitatem

virtutibus obstat

Res angusta domi

Ij Typographis lubentissime operam suam accommodabunt, diligentiamque adhibebunt & curam, si vel mediocri reponatur merces. Valent oculis, tempore abundant, & valde id velint.

PROBLEMA CIII.

Quò studiosi facilius soluant Enigmata.

Ænigmata non vsque adeo soluta difficultia, si modo legitima, & re ipsa sint quod nomine præferunt. Sed quæ iam plerumque affiguntur, studiosisque adolescentibus proponuntur soluenda nõ tam Enigmata sunt, quam emotæ mentis deliria, meræ chimeræ, quæ nec ipse soluat Oedipus: digna potius in quæ Alcides aliquis depugnet ferro & face. Vt igitur quis tanto possit facilius Laureolam ex isto mustaceo decerpere, in primis sciendum, quid proprie sit Enigma, & in quo distinguatur ab alijs loquendi figuris. Est igitur

Anig.

Ænigma obscura narratio, sub qua alia res aperta & sententia vulgaris latet, industrieque obnubitur. Ænigma hieroglyphicum, cū signis vsu & assensu eruditorum receptis loquimur, vulgoque notam & vilem sententiam rebus in tabula depictis potius designamus, quam verbis. Ænigma historicum continet veram rei gestæ narrationem, figuris siue imaginibus expressam, nullo litterarum addito inditio. Ænigma apologicum siue fabulosum mendacio tegit vtilem moribus sententiam, siue id scripto fiat, siue expressis in tabula brutis, rebusque inanimatis. Logogryphus consistit in solis verbis, cum vna eademque dictio, detracta vna vel pluribus litteris, aut additis, aut transpositis, varia significat. Ænigma parabolicum est rei verosimilis venusta narratio, vel pictura, in signe aliquod dogma politicum vel morale sub cortice fictæ narrationis continens. Emblemata meo iudicio non est aliud quam elegantes, acuti, & perspicui versus qui etiam exprimentur pictura idem quasi loquente & enarrante. Vt illa scripturæ sit quoddam emblemata siue ornamentum. Isthæc etiam pauca si studiosa Iuuentus non ignorauerit, sed inter singula nouerit discrimen, facilius multo peruadat ad latentem sub quocunque Ænigmate sensum: si tamē illi qui proponunt, rite distinguant, & non omnis generis permisceant. Ijs ego concessero, vt proprio sen-

sensu nimium abundantes Andromedam suam amplectentur in rupibus, quo nemo vniquam quantumuis acutissimi ingenij alite penetraverit. Vos ingenui Iuuenes, quibus peccus de meliore luto ab eiusmodi vanitate auertite oculos.

PROBLEMA CIV.

Philtro efficacæ ad conciliandum conseruandumq; amorem inter coniuges.

Non velim hic, Lector, expectes medicatum aliquod poculum à Circe aliqua vel medea, non à Zoroastre, Apollonio Tyranæo, Dimocrito. quorum postremus philtro confecisse legitur, quo boni, felices, fortunatique filij gignerentur; penultimus aliud, quo auium voces rite intelligeremus, sicuti de eo scribunt Philostratus & Porphyrius. Nec etiam ferimus pilulas ab officina pharmacopæorum, aut præscriptum à medicis: est tamen præscriptum & remedium physicum, sed à morali Philosophia, quo qui vti voluerit, debet forte gratias.

Ad conseruandum igitur, siue restaurandum, si deflexerit, amorem coniugalem nihil præstātius, quam si quis vim necessitatis vertat in occasionem virtutis: vt, quoniam vxori ad mortem conuiuendum est, quam suauissime conuiuatur; quod fit per mutuam beneuolentiam

& amorem. Matrimonium enim à Deo ita institutum, tamque valide duos coniungit, ut nulla lex humana, consuetudo, tyrannis, morbus, casus, infortunium, aliaue quæuis causa eos separare queat. Non disjungunt morbi fœditas, non lepra, non pestis, non furor, insaniam, sterilitas, lues venerea, senectus, paupertas, fames, aut alia quæcunque corporis incommoda; non vitia animi, iracundia, gula, prodigalitas, vitiligandi libido, dicacitas, & quod omnium gravissimum, non ipsa hæresis. Et demus aliquid interuenire posse, quod coniuges toto separet, nihil vnquam accidet, quod vinculum vere dirumpat. Sique legitima de causa se iuncti vixerint, quis istius separationis rationes ita probabit, ut non iudicet multo illos facturos melius si rursus sibi concilientur, & inueteratam deponant inimicitiam? Adeo, ut licet æqua iudicis intercesserit sententia, vulgo tamen habeantur quasi infames. ita ut nisi res omnino lateat, aut abierit in obliuionem, reiiciendi sint à publicis functionibus, nec homo honoratior eis familiariter uti velit.

Reliquum est, quoniam vni cum vna conuiuendum commoriendumque, ut hanc necessitatem quisque studeat leuiorem reddere, præstetiaque comparet quibus istud quidquid est, molestiarum & doloris perferat: Cumq; nihil magis aspera dulcoret quam amor, illum mu-

tuo

tuo quam maxime fouere oportet: felixq; necessitas quæ ad hunc honestum & coniugalem impellit. Interim id attentiore consideratione dignum, Adamum somno fuisse sopitum, cum ex eo Deus Euam ædificaret coniugem: quia nisi somnus mentem occupet, vir sapiens vix se coniugio implicauerit. At vbi alea iacta fuerit, feras non culpes quod vitare nulla ratione potes. Neque morosa cogitatione animum discrucias, quod non bene elegeris, quod cum alia nactus fuisses fortunam lautiozem, & multa eiusmodi verses animo: vni dedisti fidem, & hæc est irreuocabilis. Vnde si ad summam in hac vita felicitatem aspiras, tua sorte, tua coniuge esto contentus. Quis non eorum indignatur siue arrogantia siue insaniam, qui se ijs natos parentibus dolent, qui eos genuerunt, & ad alium natiuitatis gradum siue ordinem frustra aspirant? cum tamen non iidem ipsi qui sunt, fuissent futuri, sed longe diuersi, si ab alijs parentibus contigisset procreari. Quis, inquam, non rideat, si quis nascendi necessitatem intemperanter culpæ ausit, quæ sub electionem nõ cadit, & Diuinam prouidentiam quasi perstringere? Quid vero dicemus de ijs, qui non nascendi necessitate, sed vltronea & spontanea voluntate & electione se coniecerunt in vincula matrimonij? Et quasi illa longis querelis & impatientia atteri possint, non cessant incul-

pare

pure necessitatem. Miserum hominum genus! Non quidem id sacrosancto matrimonij vinculo imputare debent, sed suis vitijs, prauisq; moribus. Neque enim vlli viro bono obtigit mulier adeo mala, vt ad officium reduci nulla ratione queat; nec nisi mulieri malæ vir odiosus, intolerabilis, aut omnino improbus est.

Matrimonium non dissentionis aut rixarum seminarium, sed cōstantis & feruentissimi amoris leges: habentque coniuges incitamenta & fomenta amoris efficacissima, nisi illa vitijs suis & improbitate extinguant. Inductum enim à Deo matrimonium, in mutuam auxilium, bonum prolis, & medicamentum libidinis.

Primus, inquam, matrimonij finis, & ingens illius bonum, est vitæ societas, indeque proueniens auxilium & seruitium mutuum. Vnde etiam senes sterilesq; honestissima de causa contrahere possunt, quod humanæ vitæ auctore Deo conueniens sit, multumque expediat, illam non solitarie traducere. Cum enim Adamo efformato, reliquis animantibus Deus prouidisset, ait: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Et quia nulla sanguinis vel cognationis tanta connexio, nulla hominum societas ita arcte confœderata, vt coniugium: vir enim propter vxorem iubetur patrem & matrem derelinquere, & adherere vxori suæ, similiter & vxor maritum sequi præ
omni-

omnibus; fueruntque prius coniuges quam vllus pater aut mater existeret: hinc liquido patet maiora esse fœderis coniugalis emolumenta & commoda, quam vllius alterius coniunctionis vel societatis. Veniamus ad singularium rerum probationem, & inductione quadam id ostendamus.

In primis, ecquid in vita humana potest accidere optabilius, quam vt quis nanciscatur verum amicum, quicum sine inuidia, contentione aut rixa, pergat in inuestigatione veræ sapientiæ, mutuaque contentione ad virtutem? Et, poteritne fieri vt isti non se inuicem diligant? At probi coniuges id faciunt, pari que studio in exercitia Christianæ pietatis, quæ summa sapientia, sanctamq; prolium educationem incumbunt, non nisi summo animorum consensu, mutuaq; beneuolentia, vnde amor existit.

Quanta deinde felicitas, si amicum inuenieris, apud quem frontem exporrigere secure valeas, intima animi consilia detegere; apud quæ, prout res & occasio tulerint, irascaris, indigneris; gaudeas, tristeris; metuas, speres; non secus atque si apud te solum esses: nullumque ab eo est vel indignationis, contemptus, irrisionis, vel proditionis periculum. Et nonne ex tali amicitia nasceretur amor? Coniuges vero omnia ista & plura apud se inuicem possunt, imo debent: & poterunt inuicem non intensissime diligere?
Ad-

Adhæc, ignotos & inuicem numquam visos eadem domus, mensa, lectus ad mutuam beneuolentiam perducunt. Quomodo vero coniuges amoris expertes esse poterunt, quibus non modo illa, sed omnia fortunæ, corporis & animi, proliumque bona sunt communia? quibus in vno conformi animo duo corpora, in duobus corporibus vnus animus, vnusque consensus? qui assidue ab inuicem dependent, idem sentiunt, loquuntur & tacent? Quid bella, lites, rixas, contentiones, dissidia inuehit in orbem terrarum? Nonne frigidum illud verbum, Meum & tuum? Et quia bona huius mundi non omnibus sunt communiua, ideo quisque ea sibi appropriare studet. Abscedant igitur, perpetuoque exulent à legitimo connubio omnes eiusmodi humanæ pestes; vbi quidquid vir possidet æquâ portione ad vxorem spectat, & quæ vxoris sunt maritum equaliter concernunt, vt prosperos rerum successus sibi inuicem inuidere nulla ratione possint: contra si quid aduersi alterutri acciderit, id duobus commune sit; commune damnum, commune lucrum; communes diuitiæ, eadem paupertas.

Porro, quis eum non diligat, cuius fauore & opera promotus sit ad gradum aliquem valde honorificum? Et poterunt coniuges cessare ab amore mutuo, qui mutuo fauore & opera
ad ho-

ad honestissimum matrimonij statum peruenerunt? Excluderetur sæpè vir à functionibus publicis, si perpetuo cælebs viueret; vxori, & ab ea bene educatis liberis debet, si promoveatur. Ex merito igitur illi amorem debet, cui omnia alia nihil sunt in comparatione amoris; nec cetera æstimat, si amari se non sentit. Despectui quoque erit femina, si innupta maneat; & veluti quoddam naturæ monstrum æstimabitur, nisi vel impotens fuerit, vel donum castitatis adepta, vestes deponat seculares & se Deo deuoueat. At viro iuncta plurimis præeminentijs, honoribus, & dignitatibus communicabit, quem vel ideo amet necesse est, vt pote melioris suæ fortunæ auctorem.

Vix etiam fieri posse credo, vt non amemus amicum vel famulum, cui concedere tuto possimus pretiosissima quæque, & rarissima: quique illa asseruaturus sit tanquam propriè sua, omniumque rationem cum scœnore exhibiturus, quoties rogabitur. Et cur non ex hoc capite se inuicem coniuges ament quorum alter alteri sua custodit non secus ac si vnus essent, quæ duorum sunt? idque in annos plures, cum summa fidelitate; imò in totam vitam.

Fit interdum vt aliquem ob diuturna & fidelia obsequia diligamus. Multo magis se coniuges amare debent, qui inuicem & diutissime & fidelissime seruiunt. Quis ægotâti assistit vt

M

vxor,

vxor? condolet, fouet, blanditur, ingemit omnemque lapidem reualescentiæ mouet? Et vice versa. Vt nihil dicam de alijs naturæ necessitatibus, quæ semper alienam implorant opem, eamque fidam cum stipulatione silentij, nec postea exprobrationem beneficij metuant. Externi & interni omnia peragunt vt alieni, vxor tamquam propria, & quæ mariti vt sua curet: viri onera non secus atque sua patienter ferat; & quidquid illi accidit, sibi interpretabitur obuenisse.

Si denique Princeps aliquis vel Rex ingentem thesaurum, quodque illi foret carissimum fidei tuæ committeret: nonne omni custodia & diligentia illud asseruares? certus quod grauissimam pœnâ incurreres id si negligeres, accepturus præmium, si bene custodias. Tu vero, marite, decreto Diuino vxorem adeptus es, & quasi de manu ipsius pretiosum accepisti depositum: caue ne illud male custodias, imminuas, aut proteras: illius quandoque exigetur ratio. Memineris adiutorium & solatium vitæ, non mancipium vel famulâ, sed dominam domus, matrem familias. Vnde Eua non de capite, vel pedibus, sed ex latere formata tamquam socia.

Alter matrimonij finis, sunt proles. Deus primo coniugio benedicens ad id hortatur: Crescite & multiplicamini & replete terrâ. Quanta vero hinc occasio mutui amoris! Cum enim
homo

homo creatus sit immortalis, nihil æquè illi à natura ingenitum atque immortalitatis cura. Hinc videmus plures etiam de infimâ plebe via qua datur & qua non datur aliquam sui apud posteros quærere memoriam. Hoc sine docti libros condunt, Iouisquæ instar fetum edunt ex cerebro. Atque vtinam quamplurimos hic ardor distineat vel ideo, quia nemo non legendo scribendoquæ sapientior euadit; aut minimum, à minis vtilibus & sæpe noxijs auocatur animus. Scribunt, inquam, non tam sibi quam posteritati, eamquæ sibi hac ratione demereri student. At si verum fatèri velimus veluti nonnulli parentes liberos generant imbecilles, deformes, aut morbidos, quiq; parentes moriendo præcedant; ita non pauci excluduntur libri, quos vix in lucem editos obliuio & interitus sepelit. Contingit etiam nonnullis, quod parentibus numerosâ prole grauatis, vt optent à se edita & scripta non edita, cumquæ voce perijisse. Alij dum molem commentationû suarum nunquam aspiciunt, dolentes querelantur quotidie accrescere ignorantias suas. Non pauci quasi alendis prospiciendisquæ editis à se fetibus non sufficiant, amplos margines reliquunt ad annotandum corrigendumquæ; & tamen postea plerumquæ nihil adscribunt vel immutant: quo facto ostendunt se animo quidem multa libris designasse ad ornatum & elegantiam;

tiam, sed vel molestia studiorum deterritos, vel ex ingenij inopia manum sustulisse de tabula. Atque ut hic nimium elatio, & ob scientiæ opinionem de immortalitate nominis sibi blandientibus frigidam affundam, vel saltem scrupulum injiciam: audi quid moneat Hebræorum Sapientissimus, Quot sunt, quotq; fuere, quotquot post alijs erunt in annis *Ecol. 1.* Quid est quod fuit, ipsum quod factum est? ipsum quoque faciendum est? nihil sub Sole novum, nec valet quisquam dicere: ecce hoc recens est, iam enim præcessit in sæculis quæ fuerunt ante nos. Non est priorum memoria, sed nec eorum quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos, qui futuri sunt in nouissimis. Moritur doctus simul & indoctus. Ex quibus legitime inferas etiam omnes scientias & artes morti & obliuioni obnoxias; neque perpetuo inhære re animæ, sed vna cum morte transire in mortem: quia omnis plantatio quam non plantauit Pater cælestis, eradicabitur. Tantum abest ut scientia animæ adferat immortalitatem, sed isthæc per transfennam.

Tantus repeto nobis est ingenitus posteritatis amor, ut animus etiam perditus & expertus bonarum artium atque adeo à iustitiæ lumine alienus malis artibus sibi aditum moliatur ad famam tam diuturnam, ut apud posteros etiam celebretur. Testis Erostratus qui templū Dianæ Ephe-

Ephefinæ incendit, opus omnium præclarissimum, à tota Asia annis ducentis ædificatum, tantum quo famam apud posteros etiam turpissimam adipisceretur. Et quamuis seuerissimis legibus cautum fuerit, ne quis eius nomen verbo vel scripto exprimeret, tamen quod intendit, assequutus est, nomine eius per tot retro sæcula ad nos transmissio. Malebat pessimæ esse famæ quam nullius. Pausanias, ut historijs, & rerum à Philippo Macedonum Rege gestarum monumentis infereretur, Philippū obtruncavit.

At quibus nobilior in corpore sanguis, mensque recta, immortalitatem rectè factis assequi student: Hinc bellicam ciuilemque gloriam sibi præfigunt; ut cum Cæsare aliquo aut Cicerone in theatro spectari possint. Pollentes diuitijs conantur inclarescere structis in altum ædificijs, sumptuque priuato sibi Rempublicam demerentur. Nonnulli adnumerata pecunia longevitatem quandam à cælatoribus, pictoribus, statuarijs, plastis, cripticis, & id genus artificibus emunt, qui eos ære, penicillo, marmore, gipso, gemmis ad viuum exprimant, memoriamque conseruent. Hac de causa Abbas quidam prædecessores suos curauit depingi: sed cum nonnulli antiquorum viuæ deessent imagines, depingebantur Seniores ex Religiosis habitu Abbatiali. Quidam ex ijs vir doctus & facetus negauit se depingi velle: ut quid, aiebat,

perditio hæc? si forte mortuo Prælato nostro ipse Abbas elegar? Redeamus in orbitâ. Ecquid magni homines prodit, immortalitatis amantes & studiosos, quam quod parentes impensius nepotes ex liberis, quam liberos diligant, quiq; à se postremo sunt geniti: nec est parens cui nō sit suus Benjaminus carior ceteris, vtpote diutius in eo victuro. Atque hinc cum animo statue, quandoquidem vt ceteri mortales, immortalitatis cuiusdam sis appetentissimus, an non plurimum benevolentie & amoris vxori debeas, quæ tibi peperit quo diutissime viuas, nomenq; extendas, imo multis sæculis perpetuare posteritatem tuam possis. Nec bonus ciuis tibi patriam obligare potes nisi auxilio vxoris, per quam augetur & decoratur respublica.

Adhæc certissimos tibi educat honoris patris ac nominis diuitiarumq; heredes: quibus non habitis vanissimum pronuntiat Sapiens laborare & opibus augēdis vacare. Quos enim ex aliena muliere genueris, heredes esse non possunt. Ipse Saluator noster, æterna Dei Sapiencia, quamuis nasci de Virgine dignatus sit, matrem habere non voluit nisi coniugatam. Hinc illegitimæ proles patri potius sunt dedecori & oneri, & non nisi testes olim commissi flagitij, nimisquam rara auis in terris filius illegitimus non agens perperam: quin iure quodam suo vti videtur, si agat nequiter. Et vt alia

qua=

quacunque ratione inlarescas, editis in publicum libris, possessionibus, ædificijs, belli gloria, rebus præclare pro Republica gestis: tamen nemo diffitebitur quin illa laudatissima sit præclari nominis propagatio quæ fit per filios paternam æmulantes gloriam: quos vxori post Deum debes. Libri non raro scribentis animū affectusq; produunt: at quis ignorat etiam à malis bonos, sanctos ab hypocritis, modestiæ plenos à superbis, ab iracundis placidos, & placabiles libros emanasse? paternū raro vultum, corporis lineamenta, affectus animi, ita plerūque liberi exprimunt, vt frustra eo quauis ars aspirauerit, pictoria, celatoria, statuaria, & reliquæ. Neque est in hac rerum natura quidpiatū quod tam valide parentis memoriam refricet & conseruet, atque illi qui ex eo geniti.

Videamus etiam in quos præcipua benevolentia significatione feratis, quosq; ratione liberorum diligas. Nunquid nutrices, famulos, pædagagos, magistros? sed hi omnes simul nō tantum impenderunt laboris & industriæ, multo minus sustinuerunt doloris & fastidij quam vna mater. Et hanc solam amoris tui expertem fines, quæ sola seminauerit, reliqui fecerint messem? non tam attendendum quantum quis in formandis puerorum moribus, animoq; componendo profecerit, quam quantus adhibitus sit labor & conatus. Nisi mater prælaborasset,

M 4

fru-

frustra Pædagogi & Magistri conati fuissent finem imponere. Faciunt matres quod in se est, quamuis successus labori non semper respondeat: nemo optimæ illarum imputet voluntati, si quid secus quam par est, faciant: id imbecillitati sexus, maternoque affectui indulgendum; quæque facilius gignere & educare proles possint, non æque mores & disciplinas adijcere. Iam vero si liberos tuos, bellulos & scitulos, suaues & blandos, moratosque diligas: qui poteris illorum matrem odisse, quæ potior rem sui partem in ijs habet? quæ nouem mensibus in utero aluit, in lucem editos lactauit? Quis præterea neget maximum Dei donum esse habere liberos? neque enim illos generare ira viri & mulieris opus, vt benedictio Dei abesse possit. Vnde Rachaëli importunius vterum à Iacobo Patriarcha efflagitanti responsum est: numquid pro Deo ego sum qui te conclusit? longe certe mysterio matrimonij merita naturæ superantur: Neque isto Dei dono absque coniuge frueris. Quos aliunde genueris non matrimonij fructus, sed solius naturæ effectus computabuntur. Hinc filij extra matrimonium à personis liberis procreati, filij naturales appellari solent.

Si denique ex vxore liberos sustuleris, illique familiam auxerint, eris quasi Rex quidam in domo tua, & paruam quamdam habebis rem publicam:

licam: Leges statues, iubebis, vetabis quod visum fuerit: tua tueberis, alienas iniurias propulsabis, omnia gubernabis; & nullo negotio œconomiam, politiam, aliasque præclarissimas artes, vsu & experientia discas, non sine sensu quodam lætitiæ, dum vxorem tibi amantissimam quotidie habebis ob oculos, liberosque tuos veluti paruulos ciues à nutu tuo dependere videbis: & hoc regimine priuato publicis functionibus quasi præludes. Si enim negat Apostolus eum rite Ecclesiam gubernare posse, qui non prius diligentem domus suæ curam habuerit: minus idoneus est, qui præsit ciuibus si vxorem, liberosque, & rem priuatam regere necdum didicerit.

Tertium matrimonij bonum, quod sit, si nõ omnimoda cõcupiscentiæ medicina, magnum illius refrigerium & temperamentum: vt coniuges inuicem frui possint, libidinemque extinguere citra reatum: non quidem in voluptifico illo subsistendo, quod & in ipsis peccaminosum foret, sed vterius referendo, nempe ne altera pars peccet, si hoc caritatis beneficium negetur. Ex pura S. Augustini & fundata doctrina, peccare quidem coniuges possunt immoderate debitum petendo, non reddendo: sique pars vna alteri succurrat in remedium incõtinentiæ non peccant, etiam si præter causam procreandæ sobolis inuicem misceantur. Hinc Aposto-

lus præcipit, vt ad euitandam fornicationem quælibet mulier habeat suum virum, & quilibet vir suam mulierem; & vt illæ quæ se non continent, nubant. Vultque iuniores viduas, si adit periculum incontinentiæ, nubere, matresfamilias fieri, filios procreare, ne qua detur aduersario maledicti gratia. Addit præterea, mulierem non habere potestatem corporis sui sed virum; similiter nec virum potestatem corporis sui habere sed mulierem: vt si alterutrum morbus incontinenendi inuadat, non possint inuicem fraudare, nisi ad breue tempus, idque orationis causa. Vnde liquet quanto amore coniuges se inuicem complecti debeant, quod mutua benevolentia & obsequio à reatu peccati mortalis se liberare queant, quoties illius, idque euidentis & manifestum periculum subest. Beneprecatus est David Abigaëli quod prudenti ipsius & blandiloquio prohibitus sit ab effusione sanguinis, itaque frenum inticere potuerit: adeoque casto amore in eam exarsit, vt mortuo Nabale Carmelo, eam sibi matrimonio copularit. Et vir vxorculâ ardentissime nõ adamabit, quæ toties quoties mortifera aliàs libido te inuadit, nõ ira sed æstu venereo ferues, componit, refrigerat, & extra te positum tibi reddit: idque tanta benevolentia & promptitudine, vt, quo præ alijs feminis tibi placeat, quam scitissime potest, se exornet; magnam totius corporis munditiam affe-

ffectet; nec molestias graues subterfugiat, quod tibi gratificetur; à qua infirmitatis tuæ nullam prodicionem timere debeas, aut morbi alicuius contagium? quæ omnia frustra à quauis alia muliere expectes. Certe si aliam quampiam ad amare potes, quod tibi obsequiosa in illa carnis fœde prurigine, quanto legitima coniux omni amote & benevolentia dignior, quæ obsequium numquam, vt meretrices, exprobrabit; non æra polcet; non tua te substantia exuet, aut nuditatem tuam coram alijs sibi magis caris reuelabit; apud quam non vt hospes & alienus, sed inquilinus & dominus conuersaris? Adde quod illa alium præter te amare, etiam si possit, nolit; nec ab alio amari vult nisi te solo, quem plusquam proprios oculos vitamque diligit.

Sunt qui impense suis afficiantur medicis, eosque liberali conducunt salario, quod ab ijs visitentur, eorumque opera præseruentur à morbis, aut liberentur, quamuis sæpe fecent & vrant, nullum remedium sine patientis nausea & molestia exhibeant. Et quæ periculosior infirmitas quam illa carnis? quæ ardentior febris quàm illa libidinis? Contra hanc domi medicam habes suauem & præstantem, quæ nullam pacta mercedem, etiam cum voluptate huic exemplo mederi potest, Athæoque illi incendio frigidam affundere. Et poterit tibi medicus aliquis

quis vel chirurgus esse carior? Neq; voles tanto tamque parato obsequio vicem mutuam rependere? Dignus profecto qui foris mille vexetur molestijs, malaque morte pereat, qui domestico remedio vti nolit.

Arque vt sæpe necesse est rebus humanis interuenire amara & tristia, angores & curas, metus & sollicitudines; ab exteris affici iniurijs; vicinorum perpeti molestias; quæ omnia vnus ferre non possis: Vbi vero illa melius sepelies quam apud suauissimam coniugem, quæ omnia tecum feret, & noua voluptate veteres te faciet obliuisci difficultates; sique omnia tristia & aduersa amoliri non potest, vultus sermonisque suauitate condiet saltem & mitigabit?

His alijsque de causis tantus amor est coniugium bene moratorum & DEVM timentium, tamque laudabilis & honestus, vt nullus in vlla societate humana maior sit; non inter matrem & filiam, non patrem inter & filios, non inter fratres aut sorores. Neque enim vlli alij ita sibi cohærent & intime coniunguntur, vt mulier viro, quæ quædam illius pars est, caro de carne, & os de ossibus. Vnde & idem sentiunt, loquuntur, tacent; alter ab alterius nutu totus dependet nil vult quod alter nolit; nil respuit nisi quod alteri ingratum.

Quan-

Quantum vero, Beneuole Lector, ad hanc commentationem meam de rebus gamicis spectat, tam spero me ab omni reprehensionis umbra remotum, vt vel inde gratiam mihi aliquam polliceri audeam à cordatis & eruditis viris. Cùm enim nihil frequentius in vita ciuili accidat, quàm vt coniuges inter se dissentiant, non est extra professionem meam huic malo occurrere, remediaque efficacia præscribere, quæ si quis oportune temperet & exhibeat, laborantesque non respuant, non male de Republica meritis censeris fortassis possim. Ideoq; nec laboris, quamuis exigui & leuis, hîc impensæ pœnitet, vt qui meminerim me communis patriæ eiuem.

PROBLEMA CV.

Quâ breuius tutiusque penetretur in Italianam.

Quod pictores ductis in tabula coloribus, quod in charta lineis solent chorographi, regiones scilicet integras, vrbes, flumina, montes, siluas ita depingere, vt ea spectator coram intueri, & corpore licet absens, rebus quæ præsentissimus adesse videatur: Agelis, videamus an non eiusmodi aliquid ore stiloque assequi possimus, quod illi, manu & penicillo: idque in descriptione regionis

gionis Valesiæ, quam Româ in patriam rediens pertransiui, maximoque lætitiæ sensu pleraque illius loca vidi. Atque vtinam! per itineris comites licuisset ibidem aliquamdiutius subsistere, ad pleniorē politix, morum gentis, genijque cognitionem. Vel enim obiter visa hæc regio adeo placuit, vt nulla orbis parte lubentius versatus fuerim. Ea incolarum est ingenuitas & candor, vt probos quosuis facile in sui amorent pelliceant.

Regio non æque lata atque longa, in umbilico quasi totius Europæ iacet, media Italiam inter, Sabaudiam, Heluetiam, & Franciam; breuissimusque per eam, ex Germania, Franciaque est transitus in Italiam. Ea quamuis sita inter altissimorum montium præcipitia, saluberrimo fruitur aëre: assiduis fontium scaturiginibus abundat, quorū aliqui potu dicuntur salubres, at ego istud mihi persuaderi nō sū passus, ex quo plures ibidem vidi strumosos viros, feminasque; Colles vini satis præstantis & salubris feraces: terra omnis generis olera, leguminaque producit; Hordeum, triticum, linum abunde suppetit. Locus venationi, aucupioque aptissimus: suntque lepores, cuniculi, mures alpini, perdices & cetera id generis innumera. in summa, quod vitam humanam spectat, præter salem, nihil deest isti regioni, quæ omnia ex se producit; sal per lacum Lemanium copiose aduehi-

tur ex Francia. Viri Valenses procerâ sunt staturâ, & plerumque quadrata, robusti, & viribus validi: Habitu & moribus vix differunt ab Heluetis, nō tamen proprie sunt Helueti, sed Republicam habent particularem. Regi quoque Gallorum militant, eique societate, veluti Helueti iunguntur. Feminarum genus satis blandum & suauē, non nisi asperitate quadâ à Belgico differens, probum ac pudicum. Ius vniuersæ regioni dicunt Præfecti per suos quique vicos cum Assessoribus Iurisperitis, qui à Republica eliguntur & sæpius mutantur. Caput Reipublicæ est Episcopus Sedunensis, qui & Comes & Præfectus Valesiæ, primumque in Senatu suffragium habet, & supremæ iurisdictioni præest. Ipsum Respublica eligit, tam constans & fidei Catholicæ retinax, vt nullus ibi publice toleretur hæreticus. Valenses promiscue quidem loquuntur linguâ Helueticâ, sed qui Italiae adiacent, præterea Italice sciunt: Qui lacu Lemano viciniore, magis gaudent linguâ Gallicâ. Hæc quidem quo ad mores & politiam: nunc ipsum situm ob oculos ponamus. Curru igitur Mediolano profecti: varijs itineribus venimus post triduum ad oppidum Domdorstense, quod in finibus status Mediolanensis situm. Hic mutatis equis toto die Alpes conscendimus natura ipsa viatoribus signate viam. Namque ex altissimis & petrosis montibus riuus, quem

quem madefactæ niues efficiunt, defluens inter petrarum fissuras, tantum spatij plerumque relinquit, quantum satis est equitibus, vt singuli transeant: & peregrinos ad illac penetrandum maximi illi riu, quasi vltro vocent, ingens per saxa & ex præcipitijs murmur edunt, & nescio quem concentum musicum. Neque enim ibi alia via quam illa designata decursu aquarum. Domdorftio igitur primo mane profecti sub occasum solis venimus in montē S. Pionis, vulgo Sampion, primum Reipublicæ Valensis vicum, exiguum quidem, sed oportunissimo locositum propter transeuntes, trans Alpes inaccessas, & perpetua niue candicantes. Hic pernoctauimus, & primum didici super cœna, quod genus animalis essent mures Alpini: hos incolæ Marmottas vocant; sapore cuniculos, formaglitres referunt, nisi quod adipe abundant. Et nota, quamuis pridie toto equitauissemus die, necdum tamen in summum Alpium cacumen penetraueramus, sed rursus mutandi fuerunt equi, atque inde oriente Sole digressi vsq; ad horam diei decimam, idq; mense Iulio, continenter ascendimus, priusquam constitimus in summo. Ibi quasi ex altissima rupe, ita ex præcipitio Rhodanum despeximus, qui ex liquefcentibus niuibus auctior viam in Valesiam demonstrat, sed adeo præceps, & tumultuosus, vt primo aditu horrore sit auribus oculisq;. Trium horarum

deinde

deinde spatio, flumine illo quasi viæ duce descendimus inter eminentium saxorum crispidines, & viarum angustias. Alpes supra in terribilem altitudinem se attollunt, infra Rhodanus quasi in infernū subsidit, vt nec oculos sursum, nec deorsū ferri sinas, sine palpitatione quadā cordis, totiusq; corporis horrore, maxime vbi exiguis pontibus iungitur, & eminus quasi ex indignatione quadam obmurmurantem audis, maxime vbi molarum, quibus ferrum excoquitur, rotis, varijsq; obstaculis coërcetur. Postremo, hoc defuncti periculo, descendimus in altissimum montem forma fere semicirculari, nec mirare si dicam nos descendisse in montē, quia alij etiam altissimi instar exiguorū sunt collium, comparati cum petrosis & saxeis illis Alpibus. quæ ab ipso Rhodani lapsu altas & rectissimas dumtaxat pinus ferunt. E quibus, pro Deo! quantum Valesiani perciperent emolumentū, si in rates cōpingi, & secundo flumine dimitti possent per lacum Lemanium, atque inde in vicinas vrbes, Galliamq; deuehi: Sed obstant immania saxa, & horrenda præcipitia, quæ ingentem illum fluum profus præpediunt, & in nauigabilem reddunt; vsq; adeo vt ne quidem vlla lignorum cōgeries vehi possit sine euidenti periculo, quin millies allidatur, atq; in minutas partes dissiliat. Alias innumeræ istæ arbores nō alteri rei deseruiunt, nisi vt adustæ abscondito

terra igni vertantur in acapnos carbones. Atq;
ibidem didici, quod ait Poëta:

— feriunt summos fulmina montes.

Adeo enim ibi cælestis ira detonuerat, vt plusquam tria arborum millia præ se ferrent adustionis notas: equitauimus plusquam per mediæ horæ spatium, quò manifestissimis indicijs apparebat fulmē defecisse. At nunc inde quò retrogressi sumus, in semicircularem illum altissimum montem redeamus. Ex illo dum girando, & quasi per cochleam descendimus, ecce protinus oculis nostris se obrulerūt quatuor elegantissima opidula, in amœnissima valle sita, vnde Valensî regionî nomen scilicet ab hac aprica & speciosa valle: Quæ opida, non nisi paucis millibus ab inuicē disiunguntur. Quodque in ipso montis pede situm (incolæ Brigam vocant) intrauimus, tempusq; fuit, equorum spumantia soluere colla. Tu vero, amice Lector, iam mecum concipe, Valesiam se habere instar quercus, vel cuiuslibet arboris coma truncatæ: sic illa iacet inter præruptos & eminentissimos montes, qui tamen à Valensibus inhabitantur satis frequenti numero: videturq; illa, vt sic dicam, arbor habere ex duobus lateribus quasi prodeuntes ramos, id est, alias quasdam planities & valles, quibus industrij homines habitant, & angustis vijs in maiorem illam vallem vitro citroque commeant. Adeo vt ad fanum

S. Mau-

S. Mauritij, opidum inter altissimam rupem & Rhodanum situm, cū venissemus, atq; ab hospite varia quæreremus, inter cetera, istud etiam me rogauit: videsne, inquit, istam elatā & præruptam rupem quæ opido nostro imminet? video, inquam, & exspecto quid vltra rogaturus sis. Crederesne, mi Belga, in illa vel exigua casulam, vel hominis vestigium? at inde paucarū horarum spatio educā trecentos armatos viros, fortes, & manu promptos. Nec ita diu est quod ex Republica nostra, abierunt nouem legiones pedestres militiam, conductæ stipendijs Regis Christianissimi. Non tu, inquit, bonè vir, primus id miraris: vix vlli exteri crediderint, tam angusta valle tot hominēs degete: Et quæ nostra potior felicitas, licet frequentes incolæ simus, quod pauci ad totius Reipublicæ defensionem & custodiam sufficiant. Disiectis siquidem paucis pōribus, quibus ex Italia, Sabaudia, Heluetiaq; adimur, vel trecentæ ex nostris feminæ, armatæ saxi, prohibeant copiosissimos vitorū exercitus. Adeo natura nos vndiq; circumsepit alpinis mœnibus, contra quorumcunque hostiles incurfus. Pluta parabat dicere: at agaso ad conscendendum vigeat. Est vallis hæc, à parte Sabaudia inter montes S. Bernardi, vt vocant, sita, & ex altera Helueticos: Qui altitudine imensa præditi, & quasi diuina quadam cura diftuncti, in medio complectuntur locum, cuius

N. 1. 101.

longitudo ad triginta Leucas porrigitur, id est, à Bega ad lacum Lemanum. Latitudo vero in alijs partibus Leucam, in alijs etiam paulo plus minusue habet. Per hanc planiciem ruit potius quam labitur Rhodanus, in quem reliqui fluij, ex vtrinq; sitis montibus influunt, & aquam ei copiosam submittrando magnum efficiunt. Hic locus varia & omnis generis oblectamenta habet, partim spontanea naturæ opera producta, partim industria incolarum. Nam in eo vineæ elegantes, omnis generis arbores pomifera, olera, legumina, pascua, agri, luci, pergula ex vitibus, sub quibus viatores ab aestu solis tuti degunt, suauiterq; carpunt viam. Media valle sita est metropolis, quam Sedunum vocant, vetus Episcoporum sedes, quæ duabus arcibus in rupe edificatis munitur, quas Episcopus insidet, & presidio munitas tenet. Sunt vniuersim, si recte calculum ponam, præter frequentissimos vicos & pagos, qui tota valle quasi sparsa iacent, opida omnino duodecim, exceptis arcibus, alijsq; propugnaculis tam industriâ hominum quam naturæ prouidentia & benignitate factis. Vltimus vicus iurisdictionis Valensium est Bouillium, situs ad lacum Lemanum, cuius ripa ad Leucam spectat ad Valenses, reliquum ad Sabaudum. Atq; hinc suauissima est navigatio Geneuam, per placidum illum & quasi cristallinum lacum. Altissima, & vt ita dicam, æterna pace fruuntur Valen-

Valenses: nec maiorem felicitatem (si eam maior dari queat) aliasq; commoditates alijs intuent nationibus, ipsi perpetuo cõtenti suis, sibi à natura assignatis terminis, & qui inuadi nulla externi principis potetia possint. Vna ipsis est assidua pugna cum Rhodano, qui imbribus niueq; tumescens longe lateq; damna toti Regioni quandoq; infert: Et huius continendæ violentiæ & exundationis, omnis incolarum defudat labor, nec ad aliud vllæ fiunt exactiones operariæ nisi ad resistendum flumini; pecuniariæ nullæ sunt; sed vnusquisq; sub vite sua & ficu tranquille sedet, & bonis sibi à Deo concessis fruitur, nullo ære grauatus publico. Liberrima & felix Respublica, cui ego apprecor omnia quam felicissima, & quam maxime diuturna, hocq; exiguum illi mnemosynon exteris pono in gratitudinẽ benigni hospitij. Vnum modo queror, equos conductu nimis caros, nec sufficienter commoditatibus itinerantium prouisum, cui tamen, vix vilo negotio, Respubl. mederi queat. Alioquin breuissima istac securissimaq; via est in Italiam, nec forte quempiam pœnitebit vidisse Valefiam, cuius animo infederit peregrinari.

Tenue vero hoc de Valefia scriptum, Præclarissime Domine Godefride Typoets, Patrone colendissime, paulò elegantius præli beneficio ad te redit, quod tui causa primò edidi. Quamuis enim nõ in eum finem conceperam vt publica

lica donaretur luce: attamen vbi ex te intellexi gratum fore, ne omnino pereat; cum rebus nuper per occasionē prolatis, vt vestro, id est IurisdiCTORUM more loquar, aliquod quærerem non quieris & cessationis vt tum solet, sed curarum & erumnarum diuerticulum, arripui quæ offerebatur scribendi materiam, eoq; libentius, quod Historicum istud Problema non infacete subnecti posse videbatur. Speroque si non à se, aliquam à beneuola Seruatoris sui manu obtinebit gratiam. Atque idēo redire iubeo, vnde auspiciū vitæ sumpsit, beneficiūq; agnoscere. Ceterum rebus iam aliqualiter cum bono Deo reuertis, dabimus operā, vt aut nobilissimis omni omnino litterarum commercio posthac interdiciamus, aut potioribus adhibeamus calamum,

PROBLEMA CVI.

De Pythagora.

AT quoniam instant Saturnalia, adiungam sportulæ loco epistolam Erycio Puteano à me scriptam, paulo antequam summus ille Vir posita mortalitate natiuo redonaretur cælo.

Quoties cum animo meo reputo, Vir Amplissime, quam exacta sit Vendelini nostri eruditio, quem admirari quidem possumus omnes, pauci

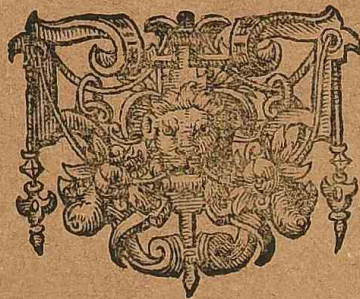
pauci imitari, certe ex iusto nemo reprehendere, ingenui afficior lætitia, communique vtriusque nostrum patriæ gratulor, quæ merito exultat & superbit tanto ciue & alumno. At isthac hæc hactenus. Perlegi, quo me abeuntem donasti munere, ipsius ad te epistolam vere elegantem, & quam atro non permutauerim. In ea disserit de tetracty Pythagorico, validisque rationibus, & coniecturis non aspernandis illum genti Iudæorum acstruit, vulque fuisse profelytum, & sacris Iudæorum initiatum: vnum agnouisse Deum, sacrasque legis Mosaicæ obseruationes edoctum, pulcherrima morum præcepta, & arcana Diuinæ legis incrustasse fabellis. Istud vt credam, quamuis me eò satis inclinent, quæ Vendelinus, incomparabilis doctrinæ vir, attulit: attamen magis propendeo ob alia, illi non dubito visa & obseruata, sed forte neglecta. In primis, qua de causa dicemus Pythagoram abstinuisse perpetuò carnibus, illarumque vsu interdixisse suis sequacibus; nisi quod Iudaicas ceremonias amplexus carnibus vniuersim abstinere maluit, quam vt suilla se contaminaret? Olera, leguminaque ad vitæ necessitatem delegit, nisi vt legi Dei morè gerens, Danielis Prophetæ, quem magistrum habuit & institutorem (fuerunt enim Synchroni, vt Vendelinus liquide demonstrat) abstinentiam, vitæque parsimoniam æmularetur? Et hinc à profanis homini-

minibus illius irrisa fabæ. Deinde male audisti, quod animorum doceret migrationem in alia atque alia corpora, iuxta quod prius bene vel secus homines vixissent. Quæ calumnia videtur inde traxisse originem, quod Pythagoras non modo in lege, sed cabala Hebræorum doctissimus suos doceret futuram carnis resurrectionem: illamque duplicem; gloriosam bonorum, improborum in gloriam & ærumnosam. Quod dogma discipuli male ferati, vel exosi gentem Iudæorum, adulterarunt, aliterque interpretati sunt, quam a sapientissimo Philosopho (quod nomen ille primus præ modestia assumpsit, cum ante Sophi vocarentur) fuerant edocti. Ad hæc, rigidissimum scholæ ipsius edictum erat, ne quis loqui auderet, aut contra quæ docebantur mutire: quique ipsi operam dabant, necesse ut se triennij silentio multarent, quod illa Divinæ legis præcepta non humanis nitantur rationibus, sed pia credulitate sint amplectenda. Hinc illud Pythagoricæ Scholæ dictum celebre, *autos epha*. non quod effatis ipsiusea inesset certitudo, cui omnes assentiri deberent; infallibileque foret quidquid diceret: sed cum discipulis enarraret tradita ab eo, *cuins iudicia vera, iustificata in semetipsa*; non erat quod ulterius rationem quis exposceret. Hinc qui arcanum illud non capiebant, *Ipse dixit, sat habemus probatio-*

num.

num, irrisorie usurpabant. Scripsi hæc, Amplissime Vir, in meridie; quamvis in tantis obscuræ antiquitatis tenebris nocte opus foret, quæ Græcis euphrone dicitur, quod prudentes suggerat cogitationes.
Æternum vale.

F I N I S.

N;

E L E N.

ELENCHVS

PROBLEMATVM,

PRIOR NVMERVS DENOTAT

Problema, posterior folium.

- Problema 1. **Q**uomodo quis deprehendere possit eos, qui maleficium corporis, aut obsessione à demone simulant. 9
2. Quomodo refellendi necromantici, arioli, & id genus homines, qui se iactant futura posse predicere. 18
3. Ingratissimam ranarum coactionem noctu compescere. 19
4. Deliquio animi laborantibus extempore succurrere. 20
5. Oves & boues, quæ sæpe videntur affecta veneficio, curare remedio naturali. 21
6. Habito grano frumenti inuenire omnia genera mensurarum. 23
7. Deprehendere estimationem auri. 24
8. Ex colore nubium presagire pluuiam. 25
9. Salem quam diutissime seruare nihil imminutum. 26
10. Vim Magneticam obtundere. 29
11. Plumbum in ramusculos diffundere nullo adhibito instrumento. 30
12. Quomodo parentes filias suas possint reddere doctiores & meliores, si quædam quod fit magis sæpe impensis, non doceantur. 31
13. Quo-

PROBLEMATVM.

13. Quomodo dispellendus sit metus annorum Bissextilis, & Climacterici. 35
14. Aërem æstate calidum frigefacere. 39
15. Efficere ut quis labia tamquam ad loquendum moueat, & tamen non loquatur. 40
16. Mures, glires, cimices, culices, formicas, & id genus alia animalia abigere. 41
17. Quò minore labore plurima discas. 42
18. Efficere ut quis naturali desiderio docendi scribendiq; teneatur, non ex ambitione, vel auaritia. 43
19. De terramotu anni 1640. Vtrum ille quid portendat? 47
20. Prædicera de pueris, quales postea futuri sint, 50
21. Vtrum quis possit efficere ut duo corpora se inuicem penetrent naturaliter? 52
22. Vt quis rectam colorum temperaturam ex ratione physica nouerit, & describat, etiamsi artem pictoriam non didicerit. 53
23. Quam facile sit illum decipere, qui nimis certo aliquid ex inspecta vrina de morbo interno statueret velit. 55
24. Efficere ut quis sonum audiat etiam nõ mediante aere. 56
25. Quantum nubes distent à terra, edicere. 57
26. Quot arteria decipulis spatio vnius horæ. 58
27. Edere boatum tormenti bellici absque nitratu puluere. 59
28. In-

ELENCHVS

28. Indices Ventorum describere. 60
 29. Quibus diebus possimus prædicere diuturniorem pluuiam, vel gelu. 65
 30. Vt sonitus tympani audiatur à decē vel duodecim leucis. 48
 31. Incubātis gallinae oua præseruare à tonitru. 65
 32. Ferrum quomodo subito liquefacias. 65
 33. Vtrum, quando tonat & fulminat, suscitandi sint dormientes? 56
 34. Sudarium tenere in media flamma vt non comburatur. 67
 35. Ex saccharo scintillas excutere. 67
 68. Iaculari bombardā puluere remanente integro. 68
 37. Quomodo puluis intēdi & meliorari possit. 69
 38. Quousque vir doctus amare possit ingenuam puellam citra culpam. 70
 39. Locū inuenire vbi te suauis oblectet Echo. 81
 42. Quomodo naturaliter nulla adhibita arte detur vacuum in rerum natura. 82
 41. Aliquem sustentare sine cibo & potu. 83
 42. Aërem mutare in aquam. 84
 43. Velocitatem cursus Solis deprehendere. 86
 44. Intempestiuīs disputatoribus occurrere. 86
 45. Alueos diducere ad irrigandum præta & hortos. 84
 46. Vt quis esum onorum auersetur. 90
 47. Remedium malorum præstantissimum præscribere, quo ipse vti aliquando non possit. 91
 48. Plus

PROBLEMATVM.

48. Plus vrina egerere quam potus vel cibi sumpseris. 95
 49. Inter nauigandum haurire ex Oceano aquā dulcem. 96
 50. Carnem reddere piscilentam. 97
 51. Quomodo obuiandū procellis, ne noceant. 100
 52. Certissimo indicio inuenire Mare. 101
 53. Filo serico irreparabile pondus adimere. 101
 54. Remedium physicum ad comprimendos indebitos carnis motus. 102
 55. Vt massa terræ expressā aquā, cui commiscetur, fiat grauior. 104
 56. Aqua ignem accendere. 105
 57. Vt quis numquā mane post somnū sitiatur. 107
 58. Parare lampadem qua numquam sit emungenda. 108
 59. Vt tenuissimum filum igni iniectum nō comburatur. 159
 60. Aquam vino admixtam secernere. 109
 61. Festiuum & lepidum conuiuium apparare Venatoribus. 111
 62. Spectrū densa nocte exhibere innoxium. 112
 63. Pyrium puluerem cultro accendere. 113
 64. Ouum recens intra paucos dies putrefacere. 114
 65. Salubriorem potu aquam seligere. 115
 66. Aquam æstate congelare. 120
 67. Nationi Poëtarum sua assignare insignia. 120
 68. Ex nubibus volantibus prædicere pluuiā. 203
 69. Ra-

ELENCHVS.

69. Ratio qua Pueruli crescant. 124
 70. Quot ex octo prapcipuis ventis singuli leucas
 obtineant in horizonte nostro visibili. 125
 71. Pradicere, an felix futura sit vindemia. 126
 72. Deprehendere errorem in computu Ecclesia-
 stico, qui non sit error. 128
 73. Sanguinem ex vulnere, vel secta vena, copiose
 profluentem, subito sistere. 129
 74. Vbi astate captanda aura frigidior. 130
 75. Grandi malo leni verborum remedio occur-
 rere. 131
 76. Bulimina in itinere laborantibus subue-
 nire. 132
 77. Iridem lucente Sole exhibere in cubiculo. 142
 78. Vt circa lumen candela corona appareat. 143
 79. Vt quis ceteris cernentibus Iridem non vi-
 deat. 144
 80. Vt pavo incubans albos excludat pullos. 144
 81. Vt solem perfectissime videas. 145
 82. Ex eodem vase diuersa nota vinum depro-
 mere. 146
 83. Vinum feruefactu phiala vitrea excipere. 147
 84. Iniqua bilancis fraudem detegere. 147
 85. Ferrum durius reddere exiguo tempore. 149
 86. Deprehendere, utrum quis a morbo Neapoli-
 tano recenter curatus sit. 149
 87. Vtrum surdi percipere queant sonum v. gr.
 cythara vel lyra ex gustu, contactu instru-
 menti? 150

88. Prae-

PROBLEMATVM.

88. Praesagire tempestatem ex gestibus bruto-
 rum. 151
 89. Imitari stellas in calo discurrentes. 153
 90. Non obscurum vestigium SS. Trinitatis in
 naturalibus deprehendere. 154
 91. Vt lapidem exigui ponderis quis e mensa tol-
 lere non possit. 155
 92. Designare tempus venationi oportunum. 156
 93. Quanam aura praestet iter facere. 157
 94. Pradicere annonae copiam. 158
 95. Vt puer decennis arborem decem millium &
 amplius librarum sursum, deorsum; dextro-
 sum, sinistrorsum agat. 160
 96. Alicui horrorem incutere sine noxa. 161
 97. Plumbum citius quam butyrum liquefa-
 cere. 162
 98. Quomodo hieme itinerantes ab igne sibi ca-
 ueant, ante quem in stramine dormiunt. 164
 99. Lebetem feruida aqua plenum tangere nu-
 da manu. 165
 100. Equites aduentare a quinque, sex, & am-
 plius leucis, quomodo percipias. 166
 101. Pilam aream aqua miscere vt resiliat. 167
 102. Quo Typographi Colonienses correctissime
 imprimant. 168
 103. Quo studio, facilius soluant Anigma-
 ta. 169
 104. Philtron efficax ad conciliandum conser-
 uandumq; amorem inter coniuges. 171
 105. Quo

ELENCH. PROBLEM.

105. *Quâ breuius tutiusque penetretur in Italiam.* 189
 106. *De Pythagora.* 198

Mendæ Typographicæ.

Pag.	lin.	
9.	2.	lege, maleficium.
21.	24.	lege, experiens
23.	ult.	à latitudine. lege, à longitudine.
26.	2	lege, rubent. lin. ult. tepidum.
27.	18.	quam, lege, quem.
28.	2.	lege, istius causa.
32.	26.	musicam.
44.	14.	cauere, lege, canere.
66.	12.	dele, in.
67.	13.	lege, comburatur.
68.	17.	fehibus, lege, felibus.
72.	2.	medio.
75.	ult.	vel. lege, nec.
87.	1.	ostandi, ostentandi.
93.	8.	lege, depredicabilem.
95.	22.	lege, aquesunt.
97.		penult. pionnarum.
151.	11.	voces, lege, rores.
160.	3.	lege, decem millium.
172.		penult. lege, præsidiaque.
173.	10.	discrucies.
179.	11.	minis, lege, minus.
180.	4.	elatio, lege, elatis.
182.	4.	magni, lege, magis.
183.	12.	raro, lege, vero.

100 p

1948**

339540
 H-938475

НАУКОВИЙ БИБЛИОТЕКА ОНУ І. І. МЕЧНИКОВА

759

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА